Danskernes Historie Online
Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliserings-projekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: https://slaegtsbibliotek.dk
Danske Slægtsforskere: https://slaegt.dk

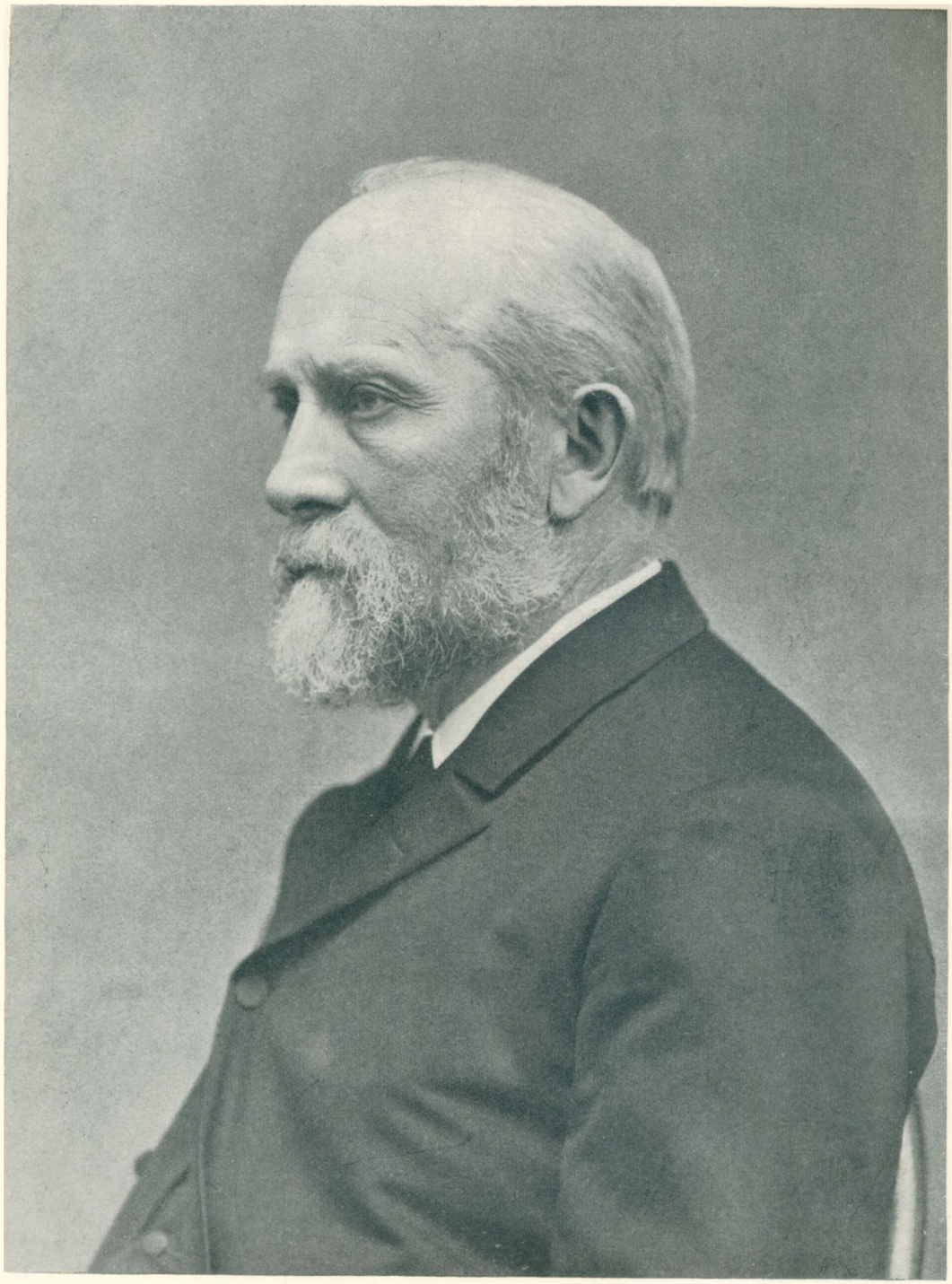

Det ringeste, er det end nok saa smaat,
kan blive Kunst, naar blot det gøres godt.
J. F. N. Vermehren.

TH. FAABORG

JOHAN FREDERIK NICOLAI VERMEHREN

1823 / 12. MAJ / 1923

II. DEL

UDGIVET AF
FORENINGEN FOR NATIONAL KUNST

KØBENHAVN
H. HAGERUPS FORLAG

EGMONT H. PETERSENS KGL. HOF-BOGTRYKKERI
MCMXXIV

Billedstoffet samlet
af Maleren Gustav Vermehren

* *

Reproduktionerne fremstillet
i Egmont H. Petersens Reproduktionsanstalt

* *

Papir fra
De forenede Papirfabrikker

BILLED-FORTEGNELSE

Hvor intet andet bemærkes er Billedet Maleri.

1	Portræt af Vermehren. Fotografi	Side	4
2	En gammel Fisker, der hviler sig paa Stranden efter at have samlet Sten til Garnet. 1857	»	11
3	Brudstykke af »En gammel Fisker, der hviler sig paa Stranden«. 1857	»	13
4	Parti af Kysten ved Hellebæk. 1858	»	14
5	Portræt af Fru Charlotte Fugl. 1858	»	15
6	En Sædemand. 1858	»	17
7	Huslig Syssel i en fattig Bondestue. 1859	»	18
8	Brudstykke af »Huslig Syssel«. 1859	»	19
9	Studie af en Bondekone. 1859	»	20
10	Portræt af Pastorinde Glahn. 1859	»	21
11	Portræt af Pastor Henrik Glahn. 1860	»	23
12	Et Bondekøkken. 1860	»	25
13	Parti i en Landsby. 1860	»	26
14	Portræt af Generalkrigskommissær Grüner. 1860	»	28
15	En Hestgardist, der pudser sine Vaaben. 1863	»	29
16	Portræt af Dr. theol. Provst B. J. Fog. 1864	»	31
17	En fattig Bondestue ved Middagstid. 1864	»	33
18	Parti af det Indre af en Bondegaard. 1865	»	34
19	Scene i et Køkken. 1865	»	35
20	Portræt af Kunstnerens Fader. 1867	»	36
21	Portræt af Bøssemager Rohding 1867	»	37
22	Portræt af Klædehandler Bjerring. 1866	»	38
23	Studiehoved af en ung Kvinde. 1868	»	39
24	Portræt af Fru Elise Ploug. 1869	»	40
25	Portræt af Fru Wanscher. 1869	»	41
26	Portræt af Fru Wanscher. Brudstykke. 1869	»	42
27	Portræt af Maleren J. V. Sonne. 1869	»	43
28	Et Køkken. 1871	»	45
29	Portræt af Erik Rothmann. 1871	»	46
30	Portræt af Etatsraad Chr. Holm senior. 1871	»	47
31	Portræt af Etatsraad Chr. Holm. Brudstykke. 1871	»	48
32	Portræt af Etatsraadinde Holm. 1871	»	49
33	Portræt af Frøken Kralund. 1872	»	50
34	Brudstykke af Portræt af Frøken Kralund. 1872	»	51
35	Portræt af Kunstnerens Hustru. 1872. Ufuldført	»	52
36	Portræt af Grosserer H. Albeck. 1872	»	53
37	Portræt af Etatsraadinde Albeck. 1873	»	54
38	Portræt af Agent C. W. Borchsenius. 1874	»	55
39	Portræt af Fru H. Borchsenius. 1874	»	56
40	Portræt af Kunstnerens Broder, Grosserer Edv. Vermehren. 1874	»	57
41	Portræt af Fru Sophie Vermehren. 1875	»	58
42	Portræt af Fru Anna Hansen, født de Jonquieres. 1875	»	59
43	Portræt af Fru Bing, født Salomonsen. 1875	»	60
44	Portræt af Etatsraad E. Hvidt. 1875	»	61

45 Portræt af Etatsraad E. Hvidt. 1875 .. Side 64
46 En Munk. 1875 .. » 65
47 Portræt af Etatsraad E. Collin. 1876 .. » 66
48 Portræt af Kommerceraad A. H. Holm. 1876 .. » 67
49 Frøken Mine Brenøe. Forstudie til Portræt af kgl. Skuespillerinde Fru Anna Nielsen. 1877 » 68
50 En ung Pige ved sit Skrivebord. 1878 .. » 69
51 Portræt af Fru Zöylner. 1878 .. » 70
52 Portræt af Kommerceraadinde Holm. 1878 .. » 71
53 Portræt af Fru Elisabeth Hvidt. 1878 .. » 72
54 Portræt af Digteren Carl Ploug. 1879 .. » 73
55 Portræt af Etatsraad Chr. Holm jun. 1879 .. » 74
56 Portræt af Etatsraadinde Holm, født Zöylner. 1880 .. » 75
57 Portræt af Fru Ch. Grøn, født Albeck. 1880 .. » 76
58 Portræt af Fru Neruda, født Holm. 1881 .. » 77
59 Portræt af Etatsraadinde Heymann. 1881 .. » 78
60 Portræt af Etatsraadinde Heymann. Brudstykke. 1881 .. » 79
61 Portræt af Fru Schytte. 1881 .. » 80
62 En Mand, der stopper sin Pibe. 1882 .. » 81
63 En Landsknægt. 1882 .. » 83
64 En ung Mand fra det attende Aarhundrede. 1883 .. » 84
65 Gaardparti fra Hornbæk. 1883 .. » 85
66 En Fiskerkone fra Hornbæk. 1883 .. » 86
67 Sygebesøg hos det gamle Tyende. 1884 .. » 87
68 En Arbejder. 1885 .. » 90
69 Studiehoved af en Kvinde. 1885 .. » 91
70 En Overhøring. 1886 .. » 92
71 En Reconvalescent. 1887 .. » 93
72 En Arbejder. 1887 .. » 94
73 Portræt af Kunstnerens Datter, Frøken Elisabeth Vermehren. 1888 .. » 95
74 En Pige, der polerer Sølvtøj. 1889 .. » 96
75 Skakspillere .. » 97
76 Damebesøg i Atelieret. 1892 .. » 98
77 Portræt af Grosserer Vilh. Nissen. 1893 .. » 99
78 Portræt af Kunstnerens Broder, Kontorchef Chr. Vermehren. 1900 .. » 100
79 Portræt af Etatsraadinde B. Collin. 1906 .. » 101

IV

HVEDEBRØDSDAGE I HELLEBÆK — »FISKEREN VED STRANDEN« — »EN SÆDEMAND« — DE TRE SOMRE I VINDSTRUP — GENREBILLEDER FRA DE SIDSTE AAR

PAA Vejen hjem fra Italien havde Vermehren opholdt sig en Maanedstid i Florenz. Det var hans Agt af kopiere »*Raffaels Selvportræt*« i Uffizierne. Men han nøjedes med at gjøre en Tegning. Denne forærede han til Roed. Det havde han Raad til. Han bragte jo ni Billeder med sig hjem. Det var meget dengang. Med dem i Ryggen fattede han en stor Beslutning. Han vilde holde Bryllup. Nu maatte det være. Han havde været forlovet i godt otte Aar. Saa lang Tid var der gaaet, siden han i Ringsted, mens »Reservesoldaten« blev til, traf THOMASINE GRÜNER, Datter af Justitsraad Grüner, engang Ejer af Rønnebæksholm, nu forlængst død. Den purunge Pige levede sammen med Moderen, som netop i Vinteren 1848-49 blev malet af Vermehren.

Bryllupet stod 7. Juli 1857 hos General FIBIGERS. Til Lejligheden havde CHRISTIAN RICHARDT skrevet en skælmsk Sang, i hvilken det hed, at »Livet skal males, besynges, betragtes«, og at Vermehren nu selv skulde være Hvedebrødsmand i Hellebæk. Her havde Brudgommen resolut lejet Sommerlejlighed, og her tilbringer de Nygifte hele Sommeren, optaget af hinanden, af de Venner, der kom paa Besøg, af kunstnerisk og husligt Arbejde og af Brevveksling. Lykønskninger skulde besvares, Indbydelser til den nærmeste Slægt afsendes. Tiden fløj. Vermehrens Breve lyser af Lykke og Arbejdsglæde. Han fortæller afvekslende om sin unge Hustru og »Fiskeren paa Stranden«,*) det vigtigste af de Billeder, der blev til i Hellebæk, nærmere bestemt *Ellekilde*. Han melder henrykt, at Thomasine har »umaadelige« Anlæg til at være Malerkone. Hvor sandt det var, kunde han næppe vide endnu. Senere maatte han sande det Gang paa Gang. »Jeg er glad og lykkelig, saa lang Dagen er. Jeg har gennemvandret Kysten og fundet et Par Steder, som passer for mig til mine Billeder. Og saa har jeg med Kridt tegnet paa det største Stykke Lærred *Rif* ved Stranden med en Kurv, hvori han piller Steen til Garnet. Han har sat sig paa en Steen med Kurven mellem Benene og ser ud over Havet. De smaa Drenge skulde i nogen Afstand pille Steen til ham. Jeg tænker, det bliver Graavejrsbelysning . . . Mit Humør er let. Jeg er glad over al Maade. Hun er saamænd Skyld i det Hele. Jeg er oppe Kl 6, gaar strax i Vandet, og saa har jeg en lang Dag.« Saaledes er Tonen i Brevene fra den Sommer.

Det var Roed, der gjorde Vermehren opmærksom ikke alene paa Hellebæk, men ogsaa paa Rif med det karakterfulde Hoved. Han havde i 1854 brugt den lune Fisker som Model til Manden i Billedet af det gamle Ægtepar ved Arbejdet.

*) Billedets fulde omstændelige Titel lyder: »En gammel Fisker, som hviler sig ved Stranden efter at have samlet Sten til Garnet.«

Ogsaa Vermehrens unge Kone maatte meddele sig i Breve til Svigerfaderen nede i Ringsted. I et af dem hedder det: »Ja, De kan tro, vi lykkelige er .... Fritz har maaske fortalt Dem om, hvordan vi leve, om Egnen og Folket. Men han har maaske glemt at fortælle Dem, at han er en rigtig kjær, elskelig Ægtemand, med et fornøjet Ansigt, arbejdslysten og flittig.« Hun er naturligvis meget optaget af Mandens Forarbejder til det store Billede, om hvilket hun i samme Brev siger: »Der er en Stemning i det saa yndefuld og velgiørende, at jeg ikke har Ord derfor. Jeg glæder mig rigtigt til at see det færdigt, til at see det blive til. I dette Øjeblik er min Mand (det er umaadelig morsomt at sige »min Mand«) nede ved Stranden for at male en Studie af den.«

Billedet af Fiskeren ved Stranden kan vi i Vermehren's Breve følge Skridt for Skridt paa dets Vej til Fuldendelse. Det fødes og voxer under en stadig lige straalende Sommerhimmel. I Slutningen af August skriver Kunstneren til en af Brødrene: »Du ved, jeg vilde have Graavejrstemning paa Rif, men Graavejret er ikke kommet, og jeg lavede da den lille Skizze om og bestemte Aftenbelysning lige efter Solens Nedgang, naar alt endnu er lyst. Han kommer til at sidde mørk mod den lysende Aftenluft. Der kommer derved langt mere Farve og Virkning i Billedet. Men af den Grund kan jeg ikke male det færdigt her, thi min hele Arbejdstid er en halv Time. Jeg maa giøre Farvestudier og saa male Billedet i Kjøbenhavn. Kan det blot lykkes mig, saa kan det blive ganske kjønt; men det er en meget svær Historie. Jeg har begyndt at tegne til Børnene og faar bedre Stillinger ud af det end dem, du saa paa Skizzen. Med det lille Maleri gaar det ikke rigtig godt. Det er i flere Henseender mislykkedes, Luften og enkelte af Træerne. Det er saa smaalig gjort, men ikke værre end de italienske.«

Med det her omtalte lille Billede: »Parti af Kysten ved Hellebæk«, blev Vermehren dog efterhaanden mere tilfreds. Ind i September kan han melde, at »det er i den senere Tid blevet en Del bedre«. Dette Maleri kom paa den følgende Foraarsudstilling. Vermehren omtaler det i April i et Brev til Broderen, hvor han skriver: »Det var smukt af Constantin Hansen, at han gav mig den Plads«.

Om Efteraaret flyttede de unge Folk ind i den store Gaard i Overgaden oven Vandet paa Hjørnet af Volden. Her fuldførte Vermehren »Fiskeren ved Stranden«. Billedet er nu i Aarhus Museum. Dets lyse, fredfyldte Stemning, dets gyldne Skær fortæller om de lykkelige Øjeblikke, da det blev til. I Friskhed staar Maleriet ikke tilbage for Studien, der, ligesom den mindre Gentagelse, Vermehren malede i 1906, er i Privateje. Et Par Tegninger i Hirschsprung's Samling, en barfodet Dreng, der skal paa Fisketur, signeret F. Vermehren, Hellebæk 17. September 1857, og en lille Pige, set fra Ryggen, i Træsko og med kort Haar, ligeledes signeret, men ikke dateret, er Studier til Figurerne paa det mindre Billede.

— — —

Da Vermehren i April mindedes Constanstin Hansen's Interesse for det lille Landskab fra Hellebæk, var han og hans Hustru i Sorø. Nu er det »Sædemanden«, det gælder*). Men Solskinnet følger i disse Aar stadig Kunstneren, der i et Brev til Svigermoderen fortæller om Forberedelserne: »Dagen efter, at jeg var kommen hertil, gik jeg allerede ud paa Recognoscering og fandt snart, hvad jeg skulde bruge. Jeg har nu faaet det arrangeret omtrent som jeg vil have det. Helst vilde jeg have Graavejr, men det lader atter til, at jeg skal have Sol. Det kan ogsaa blive kjønt. Det bliver et fladt Terrain med Lynge i Baggrunden, Rugmarker

*) Vermehren fandt Motivet i *Lynge* i Alsted Herred, ikke langt fra Sorø. *Nik. Bøgh* fortæller, at Billedet blev malet, da Ægteparret vendte tilbage fra Hellebæk.

En gammel Fisker, der hviler sig paa Stranden efter at have samlet Sten til Garnet. 1857.
55×61.
Aarhus Museum.

og Pløjejord. Jeg har malet det halve af en Studie*) til Landskabet med Lynge By. Der er meget deri, jeg kan bruge. Desuden har jeg malet en stor Steen med megen Pløjejord til Forgrunden. Jeg har trasket i Pløjejorden ved Siden af Sædemanden og har studeret Bevægelsen grundigt. Jeg tror nok, at jeg nu kan tegne ham ned. Men førend jeg kan giøre det udenad, duer det ikke. Jeg har seet paa mange Ansigter, men har endnu ikke fundet en rigtig kjøn Mand.«

Hele April og hele Mai arbejder Vermehren paa den Maade. »I disse Dage har jeg malet meget anstrengt, og det er ogsaa fortnet med Figuren, skjønt der er en Del tilbage. Jeg kan ikke sige, at jeg synes, den er bleven god. Den er tør. Humøret mangler mig«, klager han i Begyndelsen af Mai. En halv Snes Dage senere hedder det: »Jeg har faaet nogen Forsinkelse med Manden paa Grund af Vejret, men jeg har dog holdt ud og behøver saa meget lidt til

*) Som Lensgreve *Ahlefeldt-Laurvigen* fik.

at aftegne den endnu en lille Gang. Derimod kunde jeg ønske at have lidt mere Landskab med end jeg har. I al den Tid, det egentlige *Foraar (den Tid, jeg skal bruge) stod paa, var det Tørke* og Blæst, og Luften var i den Anledning altid fri for Skyer og kold. Jeg vilde nok have et lille Lag af Skyer i Horizonten. — Det er ganske rart, at jeg har denne Model herude, naar jeg kommer til Sorø igjen*). Han er villig og meget brugelig. Kun er han saa grinagtig, at jeg af og til sidder i eet Grin og næsten ikke kan male.«

I Juli er Vermehren i Kjøbenhavn og skildrer i et Brev til Broderen sine Genvordigheder med Billedet: »Jeg har begyndt paa Sædemanden, men har hidtil ikke været heldig. Først mislykkedes Luften een Gang og jeg tørrede den ud. Saa lagde jeg Farver paa den næste Dag, men da jeg ved Kaffetid forlod det en Times Tid, tørrede den i saaledes, at den ikke kunde males sammen og blev da klistret og smudsig. Jeg har malet noget af Landskabet, men der skal mange Overmalinger til, kan jeg mærke. I Morgen skal jeg have Model for at faa rettet noget ved den højre Arm, som Constantin**) gjorde mig opmærksom paa. Den er for kort og Albueleddet ses ikke ret. Jeg har gjort Hovedet lidt større, og den højre Haand havde jeg ogsaa forandret til det bedre, men nu maa den jo ud igjen.«

Det gik saaledes kun trægt. Medens »Fiskeren« var bleven færdig i Efteraaret 57 og sammen med »Parti af Kysten ved Hellebæk«, flere af de italienske Billeder, blandt dem »Hyrdedrengen« og et enkelt Portræt (Fru Fugl), altsaa det allerbedste Selskab, mødte frem paa den følgende Foraarsudstilling, saa Offentligheden ikke noget til »Sædemanden«, før der var gaaet næsten to Aar. Men da Billedet endelig viste sig paa Charlottenborg i 1860 sammen med de to første Vindstrup-Arbejder, gjorde det et meget stærkt Indtryk. I sin fuldkomne Tilforladelighed virkede det som en Hymne til den danske Jord og viste dansk Landboliv fra en Side, som aldrig før var skildret med en saadan Styrke. Den milde Ro, den stille Fred, der sænkede sig over Kunstnerens Sind, mens han arbejdede med Studierne, har givet dette Billede af haandgribelig Virkelighed Sjæl, har fyldt det med Poesi. Muldjordens graa og brunlige Toner, den grønne Vintersæd, Kirken og Landsbyen bagved, Højderne langt borte Drengen, som driver sine Heste frem foran Harven, Manden, hvis Haand spreder Kornet over den ventende Ager, Hunden, der spidser Øren mod en Lyd langt borte fra, den høje blaa Himmel, hvor enkelte lette hvide Skyer kommer og gaar — i dette er givet et fuldkommen ægte, stilfærdigt gribende, tyst jublende Billede af dansk Foraar paa Landet. Hertil kommer, at det lykkedes Vermehren at fremstille Figurer i Bevægelse, en Opgave, han i rigtig Erkendelse af sin Begrænsning som Regel gik udenom.

Originalen hænger jo nu i Statens Museum. Hirschsprungs Samling ejer en Gentagelse. Begge disse Billeder synes i Besiddelse af deres oprindelige Fortrin, idet Farven ikke er eftermørknet i nogen nævneværdig Grad og heller ikke saa medtaget af Revner som adskillige andre af Vermehrens Arbejder.

— — —

I hver af de tre følgende Somre træffer vi Vermehren i *Vindstrup****). Da han var bleven meget gammel, nedskrev han ikke alene sine Minder om Barndomstiden, han prentede, kan

*) Vermehren kom dog aldrig mere til at male paa denne Egn.

**) Naturligvis Constantin Hansen.

***) Kunstneren har næsten altid undladt at stedfæste sine Billeder. *Vindstrup* lever navnløst i flere af hans bedste Interiører. Museumsinspektør *Chr. A. Jensen* har for adskillige Aar siden indlagt sig Fortjeneste af Kulturhistorien, idet han paa Grundlag af Vermehrens egne Meddelelser oplyste, hvor Kunstneren havde fundet Motiverne til sine Værker (»Arkiv og Museum«, fjerde Binds første Hæfte 1911).

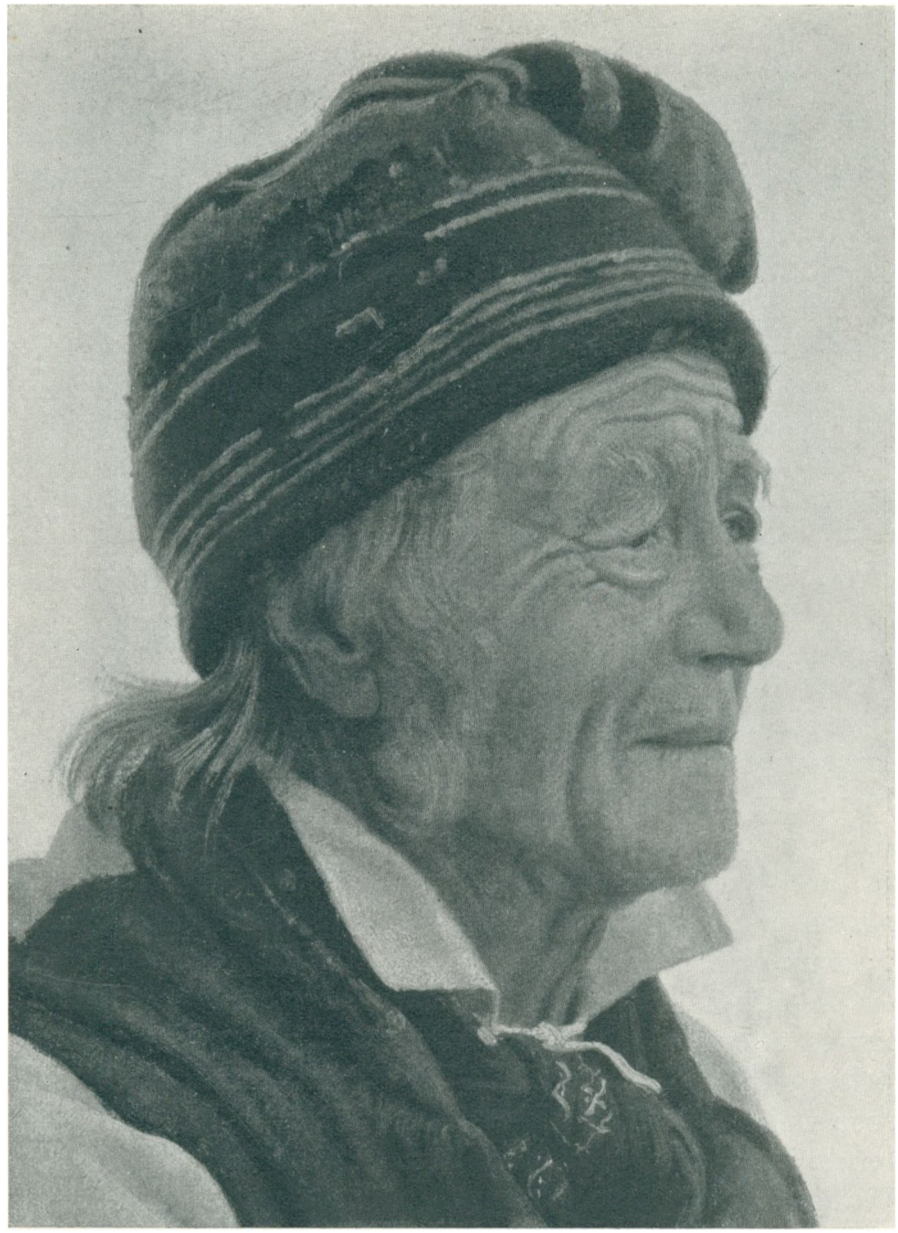

Brudstykke af Studien til »En gammel Fisker, der hviler sig paa Strandene«. 1857.
Originalens Størrelse.

Parti af Kysten ved Hellebæk. 1858.
42×52.

man næsten fristes til at sige, naar man ser hans klare karakterfulde Skrift, ogsaa sine »Erindringer om Vindstrup«. Her havde han ladet en stor Del af sit Hjærte blive tilbage. Nogle Brudstykker af disse Erindringer vil give et Indtryk af Vermehrens Stil, hans Følelse for Naturen, hans Iagttagelsesevne og Lune, hans Arbejdsmetode og deraf følgende Genvordigheder, hans Liv blandt de Vindstrup-Bønder:

»Omtrent en Mil Syd for Sorø ligger den smukke Tjustrup Sø. Naar man ad Skjelskør Vejen kommer til Landsbyen Eskildstrup, har man den skjønneste Udsigt op over Søen. Til venstre ligger Suserup Skov, i Baggrunden Næsbyholms Skove og til højre, ikke fjærnt fra Søbredden, Tjustrup Kirkeby samt bagved den i Horizonten Vindstrup By... Den første Gang, jeg havde Leilighed til at giøre Bekiendtskab med denne smukke Egn var, da jeg som Elev paa Sorø Akademi deltog i en Excursion til Tase Skov, der ligger tæt Syd for Bavelse Sø, en Forlængelse af Tjustrup Sø... Dengang dyrkedes der Humle paa hele Egnen og jeg mindes, hvor malerisk et Indtryk jeg fik af Tjustrup By, da vi passerede den. Men det skulde blive endnu stærkere, da vi efter at have tilbagelagt Vejen opad en lang Bakke kjørte gjennem Vindstrup By. Den bestod af gamle Gaarde og Huse, omgivne af store Humlehaver, der frembød de mest maleriske Partier. Stengjerderne, der omgave Haverne, vare paa mange Steder faldne ned, saa man med Lethed kunde gaa over dem, og jeg saa ogsaa et Par Køer benytte Lejligheden. Gaardenes noget forfaldne Udseende med forrevne Tage og Vægge med affalden Kalk og tildels dækkede med Straa, som hyppigt omslyngedes af den deilige, friske Humleranke, gjorde paa mig et uudslettelig Indtryk og fremkaldte allerede dengang Længslen efter at kunne benytte noget af dette rige maleriske Stof. Men Aarene gik, jeg fik andre Ting at male, og først i Sommeren 1859 randt Vindstrup mig atter i Hu. Jeg fik Lyst til at gense det. Hvad der yderligere tilskyndede mig til at foretage

denne Rejse, var den Omstændighed, at Præstefamilie i Tjustrup vare mine gamle Venner, som det vilde være mig en Glæde at besøge. Jeg tog da afsted, fik hos Pastor GLAHN Anvisning paa en Bondegaard i Vindstrup, hvor jeg eventuelt kunde bo og gik saa derop. Aftalen med de elskværdige Gaardfolk var snart gjort, og nogle Dage efter holdt jeg mit Indtog i Gaarden og indrettede mig paa at begynde min Virksomhed. Jeg vandrede Byen rundt for at søge Motiver og saa da, at den i de 18 Aar, som vare forløbne, siden jeg saa den sidst, var betydelig forandret. Bygninger, Havehegn og Veje var langt bedre vedligeholdt. Alt saa mere velhavende ud, men havde samtidig tabt adskilligt i malerisk Interesse. Der var imidlertid nok at tage fat i. Paa min Vandring kom jeg forbi et meget malerisk gammelt Hus, udenfor hvilket der sad en gammel Kone. Jeg gik hen til hende og spurgte, om jeg maatte se, hvorledes hun boede. Der var ikke noget i Veien, og jeg kom da ind i en fattig Stue med det tarveligste Udstyr, men med et saa ægte, sjællandsk Præg, at jeg følte mig overbevist om, at den vist saa ud, som da den var bygget, samt at den var meget gammel, hvad Loftet, der bestod af Egeplanker, ogsaa syntes at antyde. Jeg gjorde Aftale med Konen hvad jeg skulde betale hende for at male hendes Stue og hende selv med, thi jeg var strax paa det rene med, hvordan Billedet skulde være. Hun skulde sidde ved Kakkelovnen og bælge grønne Ærter, og paa Dørtærskelen ud til Forstuen skulde en lille Pige sidde og læse sin Lektie. Næste Dag var jeg i Gang med Arbeidet, Lyset, hvorved jeg malede, kom fra to meget smaa Vinduer med blyindfattede Ruder, som var meget forbrændte, og Taget skyggede endda over dem. Da Stuen var lille og jeg vanskelig kunde faa Afstand fra Figurerne, maatte jeg for at faa nogenlunde gode Linier i Billedet sidde meget lavt. Jeg fik et Stykke af en Egestolpe omtrent 7 Tommer tykt. Det var min Malerstol og for ikke at vælte i den umagelige Stilling, maatte jeg altid lade det venstre Ben ligge henstrakt ad det fugtige Lergulv, hvad der skulde komme mig dyrt til at staa . . .

Portræt af Fru Charlotte Fugl. 1858.
43×55.

Arbejdet gik nu sin Gang. Den gamle Kone var meget livlig og fortalte mig om sine trange Kaar, sit daglige Liv og saa om sin Mand, som hun havde mistet for faa Aar siden. Han havde været saa god mod hende, og hun savnede ham meget. Han havde havt saadan

et godt Helbred, men paa engang kom der en stor Klump i hans Hals. Doktoren kom og jog baade Kniv og Gaffel i Halsen paa ham, men han kunde lige godt ikke faa Klumpen ud, og saa maatte han afsted. Ak ja! Det var saa tungt.

Ved Siden af dette Billede malede jeg et Parti af en Vei nede i Byen med nogle Smaafigurer paa. Det blev malet i Morgenbelysning, førend jeg tog fat paa Stuen . . .

Med Billedet i Stuen gik det jævnt fremad. Jeg havde faaet en kjøn Model til den lille Pige, og hun sad villig for mig. Sommeren var smuk; men jeg var desværre kommen sent paa Landet, og Arbeidets Gennemførelse tog Tid . . . Veiret blev koldt, Dagene kortere, og som Følge deraf Lyset i Stuen svagere. For at bøde derpaa, maatte jeg lukke Vinduerne op, medens jeg arbeidede, men da Døren tillige maatte være aaben for Motivets Skyld, fremkom der en stærk Træk, og den blev skæbnesvanger for mig. Jeg fik voldsomme Smerter i det Ben, der laa henstrakt over Gulvet og de gik højere op i Legemet, saa jeg tilsidst ikke kunde rette Ryggen og kun med Møje kunde gaa. At reise mig fra mit lave Sæde og sætte mig igjen var forbundet med de største Smerter, og jeg maatte ofte reise mig, medens jeg malede efter mine Modeller, da de hvert Øjeblik kom ud af deres Stilling og ikke uden min Hjælp kunde finde den igjen. Den gamle Kone fyrede i Kakkelovnen, saa den næsten var rød. Hun blev halvvejs bagt paa den ene Side, medens hun frøs paa den anden, der vendte ud mod den aabne Dør. Den lille Pige, der sad i denne, græd, fordi hun frøs. Jeg maatte dække hende til med en gammel Skindpels, som hendes Fader laante mig og jeg sendte Bud til Sorø og kjøbte Legetøi til hende, for at holde hendes Humeur oppe.

. . . . Min Tilstand blev værre og værre. Det Par Hundrede Alen, som der var mellem Huset og Gaarden, hvor jeg boede, var jeg en lang Tid om at tilbagelægge, og jeg led utroligt ved denne Vandring. Da jeg en Dag kom ind i Gaarden, stod min Værtinde og hendes Datter udenfor Indgangsdøren. De brast begge i Graad, da de saa mig og sagde, at jeg dog endelig maatte holde op med at arbeide; men det kunde jeg ikke. Det lille Billede fra Gaden, var nok færdigt, men fik jeg ikke ogsaa det andet fuldført, var Sommeren spildt for mig. Meget kunde forandres til næste Aar, og jeg blev ved. Det var mig ikke mere muligt at gaa til Tjustrup for at besøge mine Venner, men hver Eftermiddag kom Præstens Vogn og hentede mig. Jeg overnattede i Præstegaarden og blev næste Morgen kørt tilbage til mit Arbeide. Støttet af denne kiærlige Bistand holdt jeg ud til ind i November Maaned. Da blev Mørket saa stærkt, at jeg ikke mere kunde se i Stuen, hvor jeg malede, og jeg maatte holde op. Men da var jeg ogsaa naaet saa vidt, at jeg med lidt Besvær kunde fuldføre Billedet hjemme. . . . Først i Slutningen af April Maaned 1860, var min Ryg atter ret. Men jeg havde megen Glæde af Billedet fra gamle Margrethes Hjem. Det blev kjøbt af Selskabet for nordisk Kunst og gik derfra over i den Kgl. Malerisamling.

— — —

Uagtet altsaa, at mit Ophold i Vindstrup i 1859 havde været temmelig rigt paa Modgang, hvis Følger hjemsøgte mig langt ind i det næste Aar, var det dog langt fra, at mit Syn for, hvad Byen eiede af malerisk Skjønhed og Interesse derved var bleven formørket eller min Iver for yderligere at udnytte dette rige Stof var afkølet. Da jeg havde gienvundet mit Helbred og Sommeren nærmede sig, vare de triste Minder traadte i Baggrunden og Tanken om den maleriske By samt Haabet om at kunne afvinde den et godt malerisk Udbytte blev atter levende i mig. Min Hustru, der havde set mig i min Elendighed, kunde imidlertid ikke finde sig i Tanken om, hvis noget lignende skulde hænde mig, da at vide mig alene derude,

En Sædemand. 1858.
74×87.
Tilhører Statens Museum for Kunst.

Huslig Syssel i en fattig Bondestue. 1859.
51×61.
Tilhører Statens Museum for Kunst.

Brudstykke af »Huslig Syssel«. 1859.

og tilskyndet af hendes Bønner henvendte jeg mig til vore Venner i Præstegaarden, som strax erklærede sig villige til at tage hende og vore to smaa Børn i Pension. Det var mig jo en overordentlig stor Glæde, og ved Midsommertid drog jeg atter ind hos mine Værtsfolk i Vindstrup.

Tæt op til Gaarden, hvor jeg boede, laa en anden Gaard, som saa meget forfalden ud og som jeg det foregaaende Aar aldrig havde besøgt, fordi min Vært altid, naar Talen var om dens Beboere, havde smilet med et stærkt Skuldertræk . . . . . Nu meddelte jeg ham, at det var min Hensigt at gaa ind i Gaarden for at se, om der ikke var Stof til et Maleri. Han slog Hænderne sammen og udbrød: »Hvad vil De dog i det Svinehul!« Men da jeg var urokkelig i min Beslutning, sagde han blot: »Hvis De gaar derind, saa tag Dem iagt for Hunden. Den ligger paa høire Side i Porten«. Jeg gik da hen og saa ind ad den aabne Port. Møddingevandet løb ud igiennem den. Der var kun enkelte store Sten, man kunde træde paa, men de laa til den skæbnesvangre høire Side henimod Cerberus' Bolig. Den meldte sig da ogsaa strax, og jeg maatte vade giennem Snavset, idet jeg holdt mig til den venstre Væg. Saa kom jeg da ind i Gaarden, hvor der ikke var et levende Menneske at se. Det var et sørgeligt Syn. Det faldt mig ind, at saadan maatte Jeppe paa Bjergets Bolig have været. Huller i Tag og Vægge, affalden Hvidtning og Kalk, ituslagne Ruder, stoppede med Klude og saa Avlsredskaber og Dele af Vogne henslængte i en vild Uorden. Jeg gik hen til en aaben Dør i Stuehuset. Den førte ind til Kjøkkenet og jeg saa en Pige sidde henne paa Ildstedet. Det var næsten umuligt at se, hvordan hun saa ud, eller hvad hun overhovedet var af, saa forfærdelig smudsig var baade hun selv og hendes Dragt. Det pjuskede Haar hang ned over hendes Øjne, som fik et forfærdet Udtryk, da hun saa mig. Hun var maalløs, og hendes Rædsel tiltog, da jeg uden videre løftede Klinkefaldet og traadte indenfor. Da jeg nu sagde hende, hvem jeg var, at jeg havde været i Vindstrup Aaret forud og at jeg blot vilde se, hvordan de boede, blev hun lidt beroliget; men Taarerne kom i hendes Øjne, fordi hun vistnok skammede sig baade ved sit eget Udseende og sine Omgivelser. Det gjorde mig ondt for hende. Jeg sagde hende nogle venlige Ord og satte mig paa Ildstedet ved Siden af hende, mens jeg lod mit Øje løbe rundt i Kjøkkenet, der i sin forfærdelige Tilstand var meget malerisk og satte mig i det bedste Malerhumeur. Jeg sagde til Pigen, at jeg havde saa stor Lyst til at male Kjøkkenet. Hun slog Hænderne sammen og udbrød: »Kors, hiane dog! Nei! Nei!« Men jeg beroligede hende og sagde, hun skulde se, det kunde meget godt gaa, naar hun vilde hjælpe mig, og jeg lovede hende rigelig Erstatning for hendes Uleilighed. Der var nu imidlertid meget at tage fat i, naar et Menneske udenfor Bondestanden skulde kunne tilbringe en Sommer i dette Lokale. Det var stort og meget mørkt, da der kun

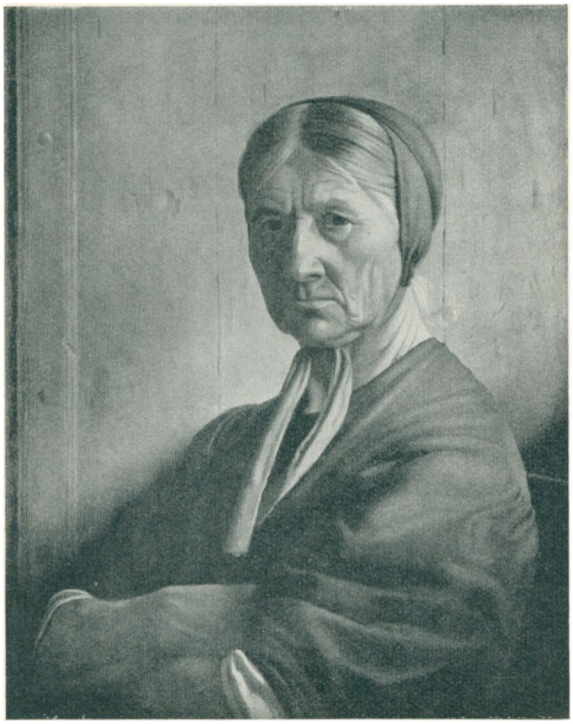

Studie af en Bondekone. 1859.
48×61.
Tilhører den Hirschsprungske Samling.

Portræt af Pastorinde Glahn. 1859.
Originalens Størrelse.

kom Lys fra to smaa Vinduer i Gavlen mod Nord. Gulvet var brolagt med store og smaa Stene i vild Uorden og i Bakke og Dal; men man kunde daarlig se, hvad det var af; thi det var bedækket med et flere Tommer høit Lag af Gjødning, fordi Svin, Høns og Ænder daglig færdedes herinde og der vist sjældent blev gjort rent. Ved Døren stod den saakaldte Svinetønde (en overskaaret Tjæredito), hvori alt Affald fra Maden og Kjøkkenet kastedes for at bruges til Svineføde. Hvordan Luften i et saadant Rum var, kan enhver tænke sig, eller rettere, det kan ingen tænke sig, der ikke har indaandet den. Jeg saa mig om i Lejligheden og var strax paa det rene med, hvordan jeg vilde male Billedet. Oppe ved det lille Vindue i Gavlen var en Lem i Gulvet, der førte ned til en lille Kjelder. Der kunde jeg sidde med mit Staffeli og overse hele Kjøkkenet samt faa et Indblik i Vaaningsrummet, naar Døren stod aaben. Jeg fik da Marie til at være mig behjælpelig, og da jeg næste Dag kom derind, var Uhumskhederne fjærnede fra Gulvet saa godt det lod sig gjøre, og hun havde strøet et Lag Grus over det, der indtil en vis Grad dæmpede de stærke Uddunstninger. Det var rørende at se, hvor hun havde anstrængt sig, og hun saa stolt ud, da jeg i høie Toner roste hende. Vi vare snart gode Venner og inden kort Tid fik hun fuld Tillid til mig og gjorde alt for at komme mine Ønsker imøde. Jeg anbragte nu mit Staffeli paa Lemmen og og begyndte Arbeidet; men Ruderne i de smaa Vinduer vare forbrændte, saa Lyset var tarveligt. Med Værtens Tilladelse lod jeg da Vinduerne tage ud og to store Ruder indsætte i Karmen, hvorved jeg opnaaede et nogenlunde anstændigt Atelierlys. Disse Ruder gjorde Opsigt i Byen; man valfartede til Gaarden for at se dem.

Da der var gaaet et Par Dage, havde jeg gjort Bekjendtskab med hele Familien. Den gamle Gaardmand var en sørgelig Fremtoning, et Billede paa Sløvhed, nedbrudt paa Sjæl og Legeme. Han talte næsten ikke, og kom der et Par Ord over hans Læber, var det i en søvnig, drævende Tone. Hans Ansigtsfarve bar sørgeligt Vidnesbyrd om den Last, hvortil han var forfalden. Hans Klædedragt var yderst forsømt og urenlig. Paa Hovedet bar han altid en rød Hue, der var trukken ned i Panden og som aldrig blev tagen af. Han sov vist med den om Natten. Under den hængte Haaret i lange Tjavser ned ad Nakken. Han havde tre Sønner. Den ældste, der omtrent var 20 Aar, var et skikkeligt, godmodigt, men meget indskrænket Menneske. Han var imidlertid flittig, og paa ham hvilede hele Arbeidet i Gaarden, som han ved Hjælp af en Husmand besørgede. Den næste Søn, der hed Thomas, var en fuldstændig Vantrivning. Han var 17 Aar og havde et yderst spinkelt, men alligevel ganske kraftigt Legeme. Hans Hoved var lavt, men usædvanlig bredt. Han havde en Kasket paa Hovedet, som han aldrig tog af og fra den hang det tykke Haar ned over Panden lige til Øinene. Hænderne havde han altid i Buxelommerne og han stod altid med Hovedet paa Siden i en lyttende Stilling. Naar han saa undertiden oplod Munden og talte, forbausedes man over hans Stemme. Den lød som et lille Barns. Stakkelen var aandelig defekt, og han blev selv i denne svagt begavede Familie betragtet som et Skumpelskud. Arbeide vilde han ikke. Han drev omkring og var ikke fri for at være lidt ondskabsfuld. Den yngste Søn var en Dreng paa 14 Aar. Han var lidt pukkelrygget, men forresten en stille, skikkelig lille Fyr . . . .

Jeg malede nu rask paa mit Billede. En Dag kom et Par fattige Børn ind i Kjøkkenet for at tigge. Som de stode der i den stærke Belysning fra den aabne Dør, toge de sig godt ud, og da Marie kom for at give dem Brød, havde jeg med lidt Forandring hele Staffagen til mit Kjøkken færdig. Jeg gjorde Aftale med Børnene, de vare villige til at lade sig male og

Portræt af Pastor Henrik Glahn. 1860.
Originalens Størrelse.

i Stedet for Marie, der ikke havde Tid til at staa Model, fik jeg en ældre Kone, der boede tæt ved Siden af. Foruden dette Billede malede jeg om Eftermiddagen det Ydre af Margrethes Hus med Humlerankerne og en Kaalhave i Forgrunden samt i Baggrunden et lille Tit til Søen og de fjerne Skove.

Da jeg for Billedets Skyld maatte have Døren fra Kjøkkenet til Vaaningsrummet aaben og desuden daglig gik igjennem dette og ud af Bagdøren til Haven, for at undgaa den skrækkelige Port, var jeg stadig Vidne til Familiens Færden og lærte dens Levevis at kjende. I Vaaningsrummet stod nærmest Vinduet det lange Bord, omgivet langs Væggene af Bænke. Lige overfor det var der anbragt 2 Senge med Omhæng. Midt paa Væggen ud mod Kjøkkenet stod Bilæggerovnen og mellem denne og Døren stod der en firkantet Brændekasse. Væggene vare bedækkede med grønt malede Træpaneler med rød Staffage. Gaarden var vist meget gammel. Over Ankeret ved Ildstedet stod udskaaret i en Bjælke 1675. Naar Familien spiste til Middag, sad den gamle Husfader for Enden af Bordet nær ved Døren, der førte ind til Storstuen ovenfor. Ved Siden af ham sad den ældste Søn, saa Husmanden og dernæst den yngste Søn. Foran Bordet nærmest ved Faderen stode Datteren og Thomas naturligvis med Kasketten paa og venstre Haand, naar den ikke skulde bruges, i Buxelommen. Der var aldrig Dug paa Bordet. Maaltidet bestod af faa og simple Retter. Formaden, der serveredes i en stor Mælkebøtte, var enten Grød, Vælling, Kaal eller Ærter og Efterma den hyppigst Flæsk med Kartofler eller Kartofler alene, som dyppedes i noget, de kaldte Meldyppe og som var anrettet i en mindre Skaal. Førend de begyndte at spise af Kartoflerne, pillede hver enkelt det Antal af dem, som han skjønnede at kunne fortære og de anbragtes da foran vedkommende i en lille Pyramide omtrent som Kanonkuglerne i gamle Dage stode i Tøihusgaarden. Skrællerne strøges af Kniven ned paa Bordkanten, saa hver af Gjæsterne havde en lille Vold foran sig. Gaffel brugtes ikke. Lommekniven maatte klare alt. Den skar Flæsket og Kartoflerne i Stykker, og den og Fingrene maatte besørge Maden op i Munden. Naar Formaden var nydt, slikkedes Skeen reen, den sidste Fugtighed tørredes af i Armhulheden mellem Skjorteærmet og Vesten, hvorpaa den anbragtes oppe i Rækken ved Bjælken under Loftet . . . . .

Henad Efteraaret blev Veirliget uroligt. Paa Grund af svigtende Solskin maatte jeg opgive at faa det andet lille Billede færdigt. Min Familie reiste tidligere ind, og jeg fulgte saa nogen Tid efter med Kjøkkenbilledet færdigt. Det hænger nu i den Kgl. Malerisamling.

— — —

I Sommeren 1861 tog jeg atter til Vindstrup; men mit Ophold derude blev kortere end de foregaaende Aar. Min kjære Ven Pastor Glahn var bleven forflyttet til Sorø, men hans Hustru blev en Del af Naadensaaret i Tjustrup, og hun var saa elskværdig atter at tage min Hustru og vore Børn i Pension. Jeg gjorde det lille Billede med Margrethes Hus færdigt og malede desuden et mindre Billede, der forestillede en lille Dreng, som stod i Kjøkkendøren og spiste sin Mad, medens en Kat strøg sig op ad ham for at faa lidt med. Det var et meget malerisk Lokale hos en fattig Familie, som jeg lærte at agte og fik meget kjær. Manden var vel lidt over 50 Aar og hans Kone noget yngre. De havde 8 Børn, som de hæderlig havde slidt for at opdrage og alle vare ude undtagen de to yngste, en Dreng og en Pige. Jeg fik ved Samlivet med disse Mennesker et rørende Bevis paa, hvorledes Sindets Ligevægt og Sjælefred kan bevares selv i de trangeste Kaar. Jeg hørte dem aldrig klage, men var daglig Vidne til deres store Flid og Nøisomhed. En Søndag Morgen kom jeg ind hos dem. De

Et Bondekøkken. 1860.
41×58.
Tilhører Statens Museum for Kunst.

Parti i en Landsby. 1860.
37×48.

skulde i Kirke. Manden stod og børstede et Par blaa Vadmels Benklæder. »De skal nok i Stadstøiet«, sagde jeg spøgende til ham. »Gud bedre for Stadstøi det er!« svarede han. »Det er mine Brudebuxer!« Der var holdt godt Hus i Aarenes Løb. Konen stod henne ved Vinduespillen, hvor der hængte et lille Speil, og satte sit Huetøi. Det halve af Glasset var borte og paa den resterende Halvdel manglede meget af Kviksølvet, saa hun maatte manøvrere for at kunne faa et helt Speilbillede af sit Ansigt. Henne ved den aabnede Klædekiste stod den lille Pige. Hun havde taget Moderens Psalmebog ud af Lædiken. Den var gammel og slidt, vistnok fra Moderens Confirmation; men Barnet behandlede den med stor Ærbødighed. Jeg spurgte hende, hvad det var, hun saa paa, og hun svarede mig: »Ded er Mo'ers pænne Bou!« Jeg blev saa rørt, at jeg forlod Stuen. Fordringerne til Livet maaltes her af alle med en lille Alen, derfor følтes Savnet ikke, og der var Tilfredshed i Hjerterne. Men jeg har senere ofte, naar jeg har hørt Folk udtale deres Misfornøjelse med Livet, tænkt paa den Søndag Morgen.

— — —

I Somrene 1864 og 65 malede jeg i Eskildstrup, hvor jeg det sidste Aar fik min Ven Landskabsmaleren Skovgaard til at bo hos mig en Maaneds Tid. Han ytrede engang Lyst til at se Vindstrup og de Lokaliteter, jeg havde benyttet til mine Billeder, og vi gik da derop. Da vi kom ind i Byen, søgte mit Øie forgjæves efter Margrethes Hus. Jeg saa mig ganske forvirret om. Da kom der en gammel Gaardmand fra en nærliggende Have ud imod mig og spurgte, om jeg ikke var Tegnemesteren. Jo, det var jeg da. »Men hvor er dog Margrethes Hus?« spurgte jeg. »Ded er røvet nier«, sagde han. »Margrethe hun døde, og saa syntes jeg ikke, at jeg vilde ha'e det Skidt liggende der for Ildsvaades Skyld. Saa kjøvte jeg det og røv det nier.« »Hvad gav De for det?« spurgte jeg. »15 Rigsdaler«, sagde han, »og saa fik jeg endda saadan en god Bilæggerovn.« — Det var en vemodig Begyndelse. Saa gik vi videre hen til Gaarden, hvor jeg havde malet Kjøkkenet med Tiggerbørnene. Den var som nyfødt

og ikke til at kjende igjen. Tage, Vægge og alt var holdt i den smukkeste Stand. Vi gik ind i Gaarden. Der var renligt og ordentligt, hver Ting var paa sin Plads, man følte, at en ordnende Haand havde taget fat i Styret. Saa traadte vi ind i Stuen. Den første vi mødte, var en smuk Pige, som jeg mindedes at have set paa en anden Gaard. Hun var bleven gift med den ældste Søn i Gaarden, og hendes Fader, der var en udmærket dygtig Mand, havde ledet alle Forandringerne. Den gamle, tidligere Ejer var kommen paa Aftægt. Vi saa ham sidde henne i en Lænestol pænt og renligt klædt. Hans Søn, der nu havde overtaget Gaarden, havde Aaret i Forveien været indkaldt til Hæren og havde lige havt Tid til at holde Bryllup, førend han reiste. Han blev saaret ved Indtagelsen af Als og sad i tysk Fangenskab til hen i Efteraaret, da han helbredet kom her hjem. Ogsaa han var bleven kvikkere og mere mandig. Krigen havde oppet ham. At Kjøkkenet var helt forandret og pænt holdt af den kjønne unge Kone følger af sig selv. Jeg kjendte det ikke igjen; men bag Hvidtningen over Ankeret saa jeg dog det gamle Aarstal 1675 . . . . .

Saa gik der 28 Aar, hvor jeg næsten intet hørte fra Vindstrup. . . . . Den 12 Mai 1893 skulde jeg fylde mit 70de Aar. Jeg fik saa stor Lyst til at gjense den gamle By og i Erindringen at opfriske alle Minderne fra de Dage, jeg havde tilbragt i Egnen med min kjære Hustru. Jeg betroede da mine Børn, at jeg ikke kunde være sammen med dem min Fødselsdag, men vilde tilbringe den ved Tjustrup Sø. Efter at have imødegaaet deres kjærlige Indvendinger, tog jeg den 11te Mai om Aftenen til Sorø Banestation, overnattede der og og begyndte saa den næste Morgen min Vandring. Jeg fulgte ikke den lige Vej til Eskildstrup, men gjorde en Omvei gjennem Tapsø Skov og Stenstrup Overdrev. Jeg kjendte ikke Egnen igjen. Naaleskovene, som i 1865 kun havde været en halv Snes Alen høie, vare nu mægtige Graner, og nye Plantninger vare gjorte siden den Tid. I Eskildstrup besøgte jeg Gaarden, hvor jeg havde boet sammen med Skovgaard. De gamle Værtsfolk vare døde, men en Datter af dem, der var gift med en flink ung Mand, havde overtaget den. Jeg blev venligt modtaget og blev en Times Tid hos dem. Saa tog jeg atter Stokken i Haand og gik ad Vindstrup til. Da jeg gik gjennem Tjustrup, kastede jeg et vemodigt Blik op til Præstegaarden, men jeg gik ikke derind. Jeg kjendte ikke Præsten. . . . Saa vandrede jeg videre. . . . . Jeg kom forbi Smedien, saa derind og kjendte Smeden, der jo var bleven noget krumbøiet, siden jeg sidst saa ham. »Goddag Lars!« raabte jeg ind til ham. »Hvem er De?« spurgte han, idet han vendte sig brat. »Se rigtigt paa mig!« sagde jeg. »Nei«, sagde han, »jeg kan sgu ikke kjende Dem.« Saa spurgte jeg ham om han ikke kunde huske, at vi henne ved Ambolten havde prøvet, hvem der bedst kunde løfte den store Hammer. »Tegnemesteren!« raabte han saa og gav mig venlig Haanden. Efter en Samtale med ham gik jeg op i Gaarden, hvor jeg havde boet. . . . . Det var mig paafaldende, hvorledes alt var forandret, siden jeg var i Vindstrup og hvorledes det kjøbstadagtige var trængt igjennem. Bohave, Klædedragt, Luxusgjenstande vare helt anderledes. Alting tydede paa Velstand, men Landsbypræget var borte, og jeg følte, at jeg vanskelig nu vilde kunne finde Æmner til at male. . . . . Jeg spurgte, om der ikke levede nogen af de gamle, som jeg havde kjendt, og man nævnede da en Husmand, som havde været saa hjælpsom overfor mig. »Hvis han da lever«, sagde min tidligere Værts Søn, »for jeg har hørt idag, at han ligger for Døden.« Jeg bad ham at følge mig ned til Huset. Da jeg traadte ind i Stuen, vendte den syge gamle Mand langsomt sit Hoved om imod mig og spurgte: »Er det ikke Tegnemesteren?« Ved hans Side sad en gammel Kone og græd. Jeg satte mig hos ham og talte lidt med ham. Da jeg forlod

ham, smilede han og rakte mig sin Haand. Jeg gik derfra med den opløftende Følelse af at have set et Menneske, der døer i Fred. Alt hvad jeg den Dag oplevede, var for mig saa nyt og glædeligt.

Da det led hen paa Eftermiddagen, tog jeg Afsked. Min Vært vilde endelig kjøre mig til Sorø, men jeg trængte til at være ene med mine Tanker og afslog med Tak hans venlige Tilbud. Jeg gik saa den Vei, jeg saa ofte havde gaaet, naar jeg fra Vindstrup besøgte min Svigermoder og gode Venner inde i Sorø og kom hen imod Aften til Stationen. Aftenen tilbragte jeg hos Enkefru Glahn og hendes Datter i Samtale om de svundne Tider og om Vindstrup. Næste Dag var jeg atter i Kjøbenhavn.

Portræt af Generalkrigskommissær Grüner. 1860.
55×70.

Den gamle Kunstner havde genoplevet et af de mest bevægede Afsnit af sit Liv.

Hvor optaget Vermehren var af sit Arbejde i Vindstrup, hvorledes han hersede med sine Billeder og Studier fra denne Landsby, det faar man dog først det rette Indtryk af ved Læsningen af de mange Breve, han, sin Sædvane tro, gav sig Tid til at skrive.

Paa den første Reise derud havde Vermehren i Sorø, hvor han lod Kone og Barn blive tilbage, truffet Marstrand, som opholdt sig der for at male det bekendte Portræt af Ingemann. Mødet resulterede i, at Marstrand forærede sin yngre Kollega og Ven et Motiv, som han havde set engang, da han en Vinterdag kørte fra Roskilde til Kjøbenhavn. Det var en gammel Mand, der i klingende Kulde huggede Sten bag en Halmmaatte ved Vejen. Vermehren benyttede det aldrig. Der kendes intet andet Vinterbillede fra hans Haand end Landskabet fra Ringstedegnen. Vintrene tilbragte han nu i Hovedstaden optaget af at fuldføre de Arbejder, han havde paabegyndt i de lyse Aarstider.

Allerede den første Sommer boede Vermehren sammen med en ung og uprøvet, men efter hans Mening ikke talentløs Maler, Harboe*). De havde to Stuer hos Gaardmand unge Anders Jørgen, der var intelligent og havde en venlig Kone. Gaarden var en Modsætning

*) Landskabsmaleren Edvard Valdemar Harboe. Han var elleve Aar yngre end Vermehren, udstillede første Gang i 1854, derefter hvert Aar, med Undtagelse af 1858, indtil 1862. Han blev Fotograf, i hvilken Egenskab han ogsaa holdt sig til Landskabsfaget, og døde allerede 1883. I 1860 udstillede han »Gade i en sjællandsk Bondeby«, formodentlig fra Vindstrup, i 1861 »Parti ved Tjustrup i Sjælland« og i 1862 »En Husmands Bolig i en sjællandsk Bondeby«, der blev købt af Kunstforeningen.

En Hestgardist, der pudser sine Vaaben. 1863.
42×52.

til dén, Vermehren dvæler særligt ved i sine Erindringer. Her befandt de sig vel og var snart kendt af hele Landsbyens Befolkning. Vermehren blev kaldt Hr. Inspektør, da ingen rigtigt vidste, hvad han havde for, skønt han øjeblikkelig gav sig i Lag med at undermale et lille Parti fra en af Byens Gader. Mens han arbejdede paa det, begyndte han at se for sig Billedet af en Kone i Formiddagsbelysning. Han havde endnu ikke bestemt, hvad hun skulde tage sig for. Men han var paa det Rene med, at der skulde være *clair obscur* i Stuen og at man skulde forstaa de tarvelige Lysforhold, Konen var henvist til.

Af et Brev, som Vermehren en Maanedstid senere skrev til SKOVGAARD, erfarer vi, at han havde tænkt paa at male et større Friluftsbillede med en Høstpige. Det blev ikke til noget, fordi Høsten varede for kort, til at han kunde faa de nødvendige Studier. Ved Omtalen af Billedet med den gamle Kone og den lille Pige, som han nu er godt i Gang med, siger han: »Handlingen er det ikke værd at tale om, men kan jeg giøre det Hele saadan, som jeg ser det, saa maa der kunne komme et Billede ud deraf«. Forklaringen af den Langmodighed, han fra første Færd viste under Udarbejdelsen af Billedet, ligger i hans egen Udtalelse om, at han nu er bleven ked af Studier og helst maler lige efter Naturen.

Ogsaa Broderen skal vide, hvordan Arbejdet gaar fra Haanden: »Jeg maler paa Stuen til den gamle Kone. Uden Modgang er det ikke. Jeg havde bestemt at giennemføre den strax, men saa faldt det mig ind at tage Billedet hen i Lyset en Dag, og jeg saa da, at jeg i Virkeligheden havde et helt andet Resultat end naar jeg saa Billedet inde i det brudte Lys med Lazuren fra de grønne forbrændte Vinduer. Jeg har da forandret Plan. Jeg maler nu Stuen bredt igiennem, saa jeg nogenlunde faar alle Farveplanerne, tager det saa her hjem en Dag og seer, hvordan det tager sig ud i et ordentligt Lys. Naar jeg saa véd, hvad det mangler, begynder jeg at giennemføre Stuen rigtig, og naar den er i Orden, kommer Touren til Figurerne, thi de kunne ikke saa godt forandres med Lazuren, hvis de kommer ind i en feil Tone. Jeg har strax faaet det ene Vindue taget af, naar jeg maler. Det giver dog lidt Lys. Jeg vil gjærne tage det andet af med, men saa taber Belysningen paa Gjenstandene for meget i Interesse. Du ser, jeg sidder som et vist Dyr mellem to meget haarde Betingelser. Men jeg har Lyst til Billedet, og det gaar vel nok. Med det lille Friluftsbillede gaar det smaat. Det har jeg ikke saa megen Lyst til. Ogsaa det skal males bredt igjennem først, saa skal det skrabes og gjøres færdigt, haaber jeg, med lidt. Foruden dette har jeg begyndt paa en tredie Ting, som jeg ikke vil sige Dig noget om*).

Der gaar ikke mindre end fjorten Dage, inden han kan meddele Broderen, at han nu har gjennemmalet Stuen og næste Dag skal have fat i den lille Pige. Forøvrigt hedder det: »Jeg tør intet sikkert sige om det Billede. Hvis jeg blot kan faa Farven rigtig, saa bliver det nok godt, men jeg frygter, at jeg hist og her har faaet lidt Tunghed. Lyset vexler saa voldsomt paa Grund af Drivskyernes Reflex. Snart er Stuen varm, snart kold . . . Knæstykket af den gamle Kone staar anlagt og skal snart males op. Det er ganske godt.«

Naturligvis maa han ogsaa fortælle om Følgerne af sit anstrængende Arbejde: »Smerterne er frygtelige. Du véd ikke, hvad jeg lider for at komme ud af Sengen om Morgenen og komme af og i Støvlerne. Og tænk saa paa Arbeidet i Stuen i den krumme, lave Stilling! Ofte maa jeg reise mig for at rette paa Modellen. Jeg gaar da stadig krumbøiet som Jacob Nohr for ikke ved at rette mig at forøge Smerterne. Og under alt dette skal jeg male og være begeistret og glad. Jeg har aldrig malet under saadanne Forhold. Det gaar jo ogsaa

*) Den hyppigt omtalte »Spindekone«. Han brugte ogsaa her den gamle Margrethe til Model.

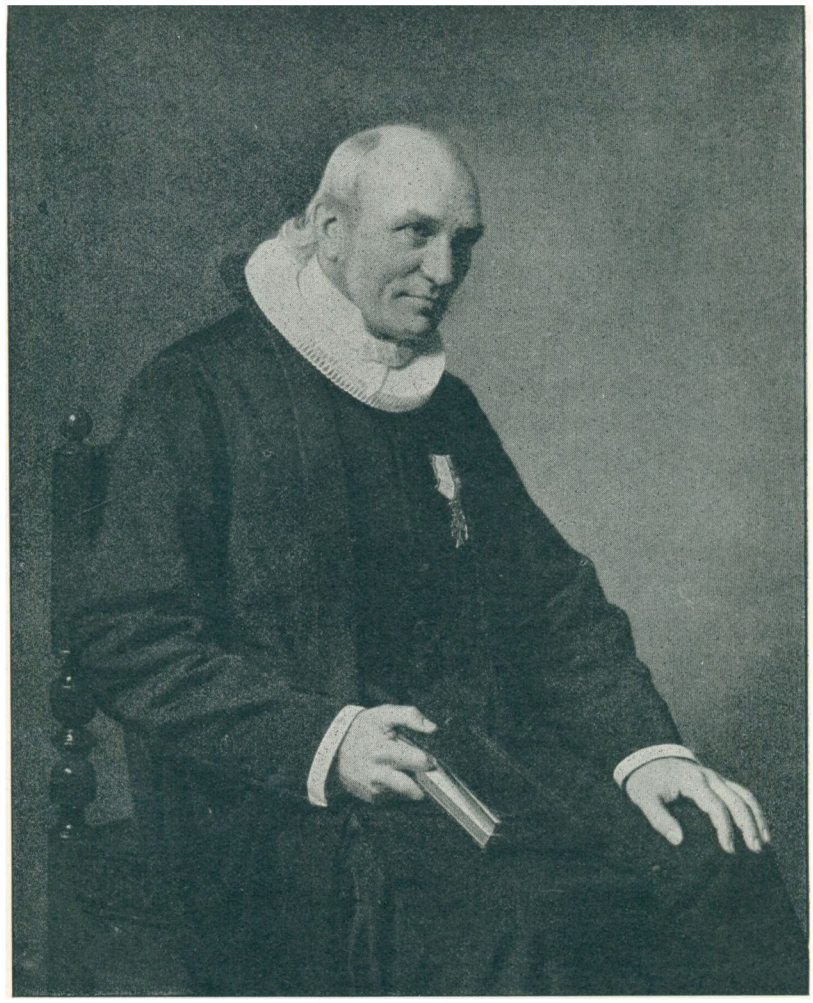

Portræt af Dr. theol. Provst B. J. Fog. 1864.
90×107

ud over Arbeidet, skjøndt jeg hænger voldsomt i. Det større Billede vil jeg med Guds Hjælp faa færdigt til midt i Oktober*). De andre tænker jeg ikke paa. Spindekonen naar jeg ikke at faa malet**). Det er trist, thi det var et malerisk Motiv. Om tre Dage har jeg hele det store Billede gjennemmalet og skal saa til den sidste lette Overmaling.

Men endnu i Midten af Oktober er han ikke færdig. Han sidder stadigt i Margrethes Stue med det ene Ben strakt ud over Gulvet, angst for hver Gang han skal rejse sig. »Jeg slider vældig i det, men jeg føler alle Ulæmperne af ikke med Sikkerhed fra Begyndelsen at kunne beregne Farvevirkningen. Jeg havde saaledes ved anden Gjennemmaling gjort meget færdigt, som nu, da jeg maa ned i en dybere Tone med hele Billedet, ikke kan bringes ned med Lazur, men maa males pastost over, og den forrige Overmaling er da aldeles spildt. Værst er det, at Farven ofte derved bliver tung, og den lækre Behandling taber sig. Jeg har omtrent malet Stuen færdig, og den staar ganske ordentlig. Nu har jeg Figuren at retouchere ... Det lille Billede har jeg siddet og prikket paa i Graavejr og malet Solskin udenad. Det er ikke godt, og enkelte Ting er saa mislykkede, at der evigt bliver Pletter i

*) Han vil da have været halvtredie Maaned om det.

**) Billedet blev da heller aldrig færdigt. Det forvexles i Auktionskatalogerne, hvor det ikke forekommer saa sjældent, med »Spindekonen« fra Slutningen af Fyrrerne, skønt de to Arbejder er meget forskellige.

Billedet . . . Resultatet af Sommeren er i Grunden ringe, men jeg har arbeidet af al Kraft og kan ikke gjøre ved, at det ikke er større. Gid jeg havde Raad til at gjøre en Sviptur til Frankrig og Holland. Aldrig har jeg længtes mere derefter end efter at have malet dette Billede. At kunne male Farvevirkninger, i Virkeligheden at kunne male Figurer paa første, andet og tredie Plan og ikke som det i Almindelighed skeer herhjemme at oversvine dem noget i Ansigtet og saa bilde Folk ind, at de nu ere fortonede, det havde jeg Lyst til. Blot at kunne male et Hoved en Alen længere inde i Rummet klart og rent i Farven. Der vil dog maaske være noget i det Billede, som er et lille Fremskridt i dansk Kunsterkiendelse.« —

Næste Aar, da Vermehren havde Kone og to Børn anbragt i Præstegaarden, boede han paa det gamle Sted, i Begyndelsen atter sammen med Harboe. Han tog strax fat paa det Aaret i Forvejen anlagte lille Billede af Vejen udenfor Margrethes Hus. »Det kan blive et godt Billede, naar jeg maa faa lidt ordentligt Vejr«, skriver han. »Samtidig dermed har jeg udset mig et Motiv til det store Billede. Du véd, at jeg gjærne vilde male to Tiggerbørn i et Kjøkken, og jeg saa mig om efter et passende Locale.« Efter at have beskrevet det Interiør, der spiller en saa stor Rolle i Erindringerne fra Vindstrup, gør han Rede for sine Planer og Vanskelighederne ved at gennemføre dem. Vanskeligheder gaar han aldrig udenom, nej, han søger dem tværtimod: »Midt i Billedet kommer et varmt Lys ind ad Døren: i Baggrunden ser man ind ad den aabne Dør til Vaaningsværelset, der ogsaa er malerisk. Forgrunden faar kun et meget svagt, koldt Lys og staar complet mørk med en grønlig *clair obscur* imod den varmt oplyste Mellemgrund. Det Hele er udmærket, men kan ikke beskrives. Det maa sees. Kun en Ulempe er der, og det er, at Figurerne kommer lidt ind i Billedet og bliver smaa. Alt, hvad jeg har udspekuleret for at faa dem længere frem, nytter ikke. En Dreng paa 10 Aar bliver kun 7—8 Tommer her. Men saa tænker jeg at føje en tredie Person til paa samme Plan, en Bondekone. Hun maa jo da altsaa kunne blive 11—12 Tommer. Jeg har begyndt at tegne paa det og har godt Haab, naar blot de ville lade mig blive der og jeg saa maa kunne faa Tid til at fuldføre det. Jeg kommer til at sidde vel saa genert og usselt som ifjor.«

Det gaar da ogsaa lidt smaat med Arbejdet, navnlig til at begynde med. Den rette Belysning vil ikke indfinde sig, og mange andre Hindringer (Mangel paa Model, Raadvildhed, Nedtrykthed foraarsaget af Ængstelse for Fremtiden o. s. v.) kommer til. Efterhaanden lysner det lidt: »Jeg har tegnet Kjøkkenet meget samvittighedsfuldt op og gjort foreløbige Tegninger til de tre Figurer, saadan at jeg efter dem har komponeret Figurerne sammen paa Billedet. Nu staar de paa deres Plads, og imorgen skal jeg begynde at tegne Konen op. Hun bliver 11¾ Tommer høi. Jeg har en ganske god Model til hende. Til Drengen faar jeg ogsaa en god Model fra Bøstrup 1½ Mil herfra. Han har allerede været her og er bleven tegnet foreløbig. Det er Dragten, jeg søger saa langveis fra. Drenge er her ellers i Byen, der var bedre, men han er god nok. Han er 12 Aar og bliver paa Billedet 9¼ Tomme. Tøsen kniber det mest med. Hun er hverken kjøn eller charakteristisk, men jeg skal se at hjælpe paa det. Hun er 7 Aar og bliver paa Billedet 7½ Tomme. Det værste er, at jeg maa male Figurerne et andet Sted, da den Plads, de indtager i Kjøkkenet, netop er den mest befærdede lige ved Indgangen og Skorstenen, saa der ikke vil være Lejlighed til at male i længere Tid efter Model. Dog haaber jeg at kunne giøre den sidste Retouche derinde. Jeg har

En fattig Bondestue ved Middagstid. 1864.
52×66.
Tilhører den Johan Hansenske Samling.

Parti af det Indre af en Bondegaard. 1865.
46×56.

malet Væggen paa Margrethe*) og Luften paa det lille Friluftsbillede igjennem. Til begge Dele maa jeg have Sol, hvis det skal lykkes at faa dem færdige.«

Men Vejret vil ikke føje sig. Endnu i September har han ikke kunnet arbeide paa de to mindre Billeder. Og han er ikke nær færdig med »Kjøkkenet«. »Mange Ting har jeg gjennemført meget, kanske for meget, da de maaske skulle ned i en anden Tone og Arbeidet saaledes er spildt, men jeg haaber dog i det Hele at kunne gjøre den sidste Gjennemmaling med ringere Uleilighed end ifjor. Jeg har ganske godt Haab om Billedet efter hvad jeg paa dette Standpunkt kan see. Dog kunde meget staa lettere i Behandlingen. Jeg har paa enkelte Steder endogsaa faaet nogen Tunghed; men heldigvis skal Farven her dybere ned, saa med klare Overmalinger kan der udrettes meget. Der kan komme stor Virkning i Maleriet, naar jeg tilsidst kan faa alle Contourerne svømmende. — — Naar jeg benytter hver Dag, vil jeg med Guds Hjælp kunne naa det til midt i næste Maaned.«

Men der kommer i Slutningen af September og Begyndelsen af Oktober rent ud sagt uhyggelige Dage, saa mørke, at Vermehren slet ikke kan male og maa sætte sig hen til Vinduet, hvis han vil skaffe sin nedtrykte Stemning Luft i et Brev: »Først Mørket, saa Kulden og Fugtigheden, som især plager den stakkels Model, der staar for den aabne Dør og ryster, dernæst Røgen i Kjøkkenet, der er saa stærk, at jeg bogstavelig ikke kan se Modellen, og især i denne Tid, da jeg er forkjølet, falder for Brystet og foraarsager Hoste med

*) Interiøret med »Spindekonen« fra forrige Aar.

Scene i et Køkken. 1865.
43×52.
Tilhører Hs. kgl. Højhed Prins Valdemar.

Astma-Hivninger. Ogsaa mine Øjne lider ved den, men de vænne sig dog hurtigere til. Saa fryser man om Fødderne. Blodet gaar til Hovedet og vil ligesom ud af Øjnene. Og mens man nu maler, kommer en drivvaad Malkepige og sier Mælken ved Siden af En. Vandet løber af hendes Tøi hen ad Gulvet. Det stemmer uhyggeligt. Inde i Bondens Stue skjændes de saa lang Dagen er. Den ulykkelige Thomas (Udskudet) faar Skjænd og Prygl og kastes paa Døren og staar ude i Gaarden og hviner som et uartigt Barn (Han er 20 Aar). — — Jeg kommer til at gjøre den sidste Overmaling efter Erindringen. Dog, hvem veed, hvad det er godt for. Jeg skal maaske endog faa den Evne uddannet, der mest af alle mine Malerevner har ligget brak . . . De to smaa Billeder er naturligvis opgivne.«

Efterhaanden blev Vermehren helt alene. Harboe var forlængst borte. Hustru og Børn havde han i Begyndelsen af Oktober maattet sende ind til København, fordi det begyndte at blive for køligt i Vejret og fordi den unge Kone skulde bringe Orden i det nye Hjem

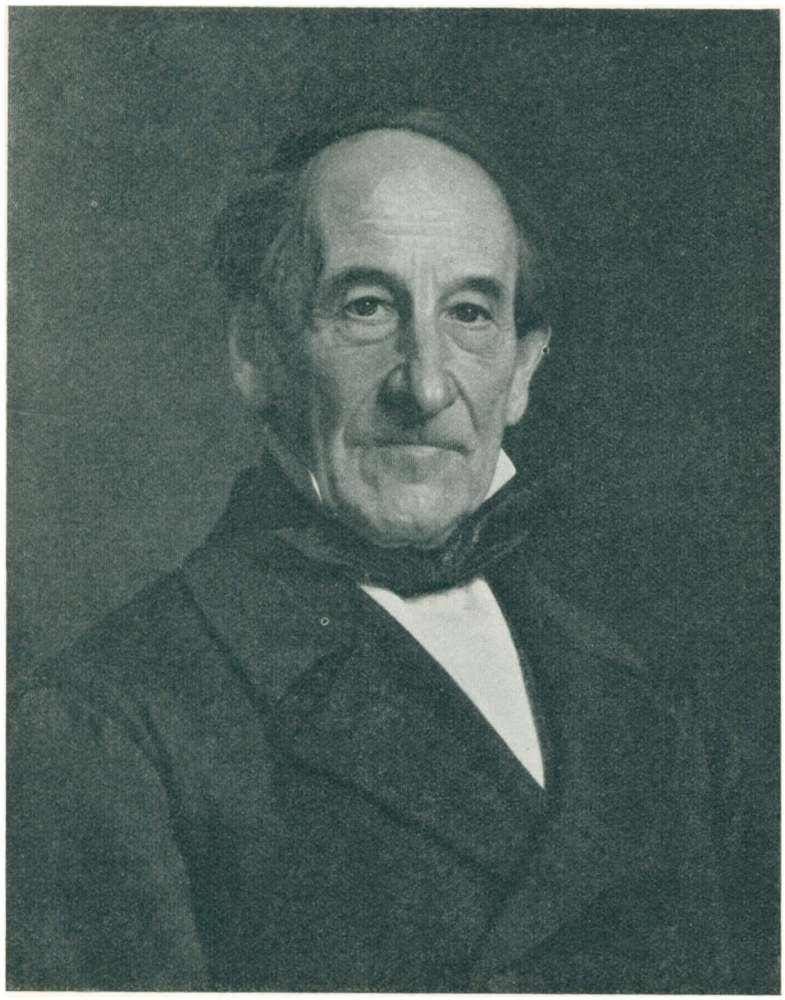

Portræt af Kunstnerens Fader. 1867.
42×49.

paa Gamle Kongevej, i Nærheden af Værnedamsvej. Overfor Søsteren, Thea Rohding, lod han sin Forladthedsfølelse komme til Udtryk i et Brev fra Begyndelsen af November: »Der kan være lige som et tilbagetrængt Skrig inde i Brystet af Længsel efter dem.« Selv sad han stadigt i »det sorte Kjøkken« foran Billedet, som fordrede saa mange fine Overmalinger. Til Søsteren skriver han, at Billedet langtfra er saa godt som han gjærne vilde have det, men han haaber dog, at det med Guds Hjælp bliver et anstændigt Maleri, der ikke vil gøre ham Skam.

Og Dagene snegler sig frem. November gaar, og December kommer. Vejret er trist, og Humøret er trist. Fri for Spekulationer over Udkommet er han langt fra. »Men«, skriver han, »den aandelige Kamp har nu som altid været den værste. Der er med dette Maleri indløbet en Mislighed, som har stor Indflydelse paa det endelige Resultat, og det er den, at jeg ikke har kunnet beregne Dybden, jeg skulde ned til.« Han er paa det Rene med, at han ikke kan tage hjem, før han har gjort noget derved. Før henimod Jul ser man ham ikke i Byen. Saa har han malet et halvt Aars Tid paa det Billede! »Det er en haard Tilværelse at drive Kunsten paa den Maade . . . Min Aande staar bestandig som en Sky mellem mig og Maleriet. Jeg maa holde Vejret, naar jeg maler noget, der fordrer stor Nøiagtighed i Omridset . . . Jeg har i saa lang Tid maattet lære udenad Stykke for Stykke og male saa godt jeg kunde. Du kan selv tænke, at Friskheden saa let gaar fløjten . . . Jeg maa helt gjennemgaa det inde i Kjøbenhavn.« —

Da Vermehren næste Sommer vendte tilbage til Vindstrup, havde han sex Mennesker med. Der var nu tre Børn, som sammen Moderen og to Piger, den ene en Amme, boede i Præstegaarden. Ansvaret hvilede tungt paa ham, og han følte sig dybt nedslaaet, naar Arbeidet gik trægt. Knapt var han kommen i Ro hos sine gamle Værtsfolk, hvor ogsaa Harboe og »en anden lille Mand, der vilde være Maler«, boede, før han greb Pennen og skrev til Broderen: »Jeg har da banket paa min tomme Hjerne for at finde et Motiv til et Billede, men hidtil forgiæves. Da jeg imidlertid ikke ønsker at spilde min Tid, har jeg tegnet en ganske malerisk Stump af en Indgang til et Kjøkken, som jeg agter at male og maaske sætte en lille Staffagefigur i. Jeg har tegnet det op paa et temmelig lille Stykke fransk Lærred. Nu opdager jeg, at jeg ikke eier Pensler, der ere smaa nok til rigtig at gjennemføre denne

lille *Meissonier*)*. Om Eftermiddagen maler jeg paa det lille Landskab og bliver ved dermed, til jeg har det gjennemmalet. Da først vil jeg tage fat paa Margrethe«.

Lidt senere hen paa Sommeren klager han stærkt over sit legemlige Befindende. Men da han samtidig fortæller, at det sure gamle Øl og ovenpaa det helst en Tallerken oplagt eller tyk Mælk samt en lille Kop Kaffe virker i Regelen meget velgjørende paa ham, kan Ondet næppe have haft dyb Rod i hans Konstitution. Formiddagsbilledet med Drengen, der staar i den aabne Dør og spiser sin Mellemmad, er nu ved at blive anlagt. »Det skal gjøres *a la Meissonier*. Bøh! Drengen er næsten lidende i Situationen, men dette i Forbindelse med noget conventionelt i Benenes Stilling, vil maaske paadrage mig Roes for Skjønhedssans. Forresten skulde han tygge, om det ellers kunde lykkes mig at tilveiebringe den Bevægelse. Det bliver ikke noget for Idealisterne. Hvorom alting er, saa har jeg ikke kunnet finde noget bedre og er glad ved dog, eftersom Arbeidet skrider frem, at faa Lyst til det.«

Portræt af Bøssemager Rohding. 1867.
45×52.

Lidt senere klager han over, at det gaar smaat med Drengen i Døren, fordi en Kat, der skal med i Billedet, gør Knuder. Og »Spindekonen« maa nu helt opgives.

Forøvrigt er han i denne Sommer ikke saa skrivende som ellers. Brevene fra Vindstrup indeholder mange Klager over daarligt Helbred og daarligt Humør, men de lyser ligesaa hyppigt af Arbeidsglæde, af Henrykkelse over Hustruen, der er saa elskeligt forstaaende, over Drengen, der gaar frem i Artighed og Klogskab, kan sige R og synge rigtigt — det vil da sige, naar Fa'er synger med — to Stropher af »Den gamle Caro holdt en Støj«, og over den lille, skælmske, grinagtige Pige, der ikke er til at staa for. »Du skulde blot see, naar de to a'er hinanden«, skriver han til en af sine nærmeste.

Naar Familien var rejst ind og de mørke Aftener kom, da faldt Tiden ham lang. Men formodentlig har han ogsaa udenfor den Periode, da han næsten var Invalid, tilbragt saa mange Timer som muligt i Præstegaarden. Og man kan ogsaa uden den Antydning, der findes i et Brev til Broderen, hvem han takker for Laanet af Bjørnson's »Arne«, tænke sig, at han tog sin Tilflugt til Læsning. Af Brevet erfarer man, at den norske Fortælling, der jo lige

*) Billedet kom aldrig over Tegningens Stadium.

var udkommen og havde gjort et dybt Indtryk, ogsaa fængslede, frydede og rørte Vermehren. Han fandt Bogen »præget af en alvorlig, religiøs Aand, som man næsten ikke møder hos nogen anden nymodens Forfatter«.

Det skyldes Vindstrup-Billederne, at Vermehrens Kunst betragtes som nær beslægtet med den hollandske. Af Brevene dernede fra ser vi ikke alene, hvorledes en Maler arbejdede dengang. Vi faar ogsaa et Indblik i denne Malers Lønkammer, er Vidner til hans sjælelige Kamp for at blive Herre over de Midler, der skulde føre ham til Maalet. Skønt Navnet MEISSONIER forekommer adskillige Gange i disse Breve, og skønt den »Sviptur«, Vermehren drømte om, ikke alene gik til Holland, men ogsaa til Frankrig, er det dog hævet over enhver Tvivl, at han i Galleriet og i Moltke's Samling, hvor han ivrigt studerede de smaa hollandske Billeder, havde faaet Øjnene op for den Overensstemmelse i Syn og Udtryksmaade, som fandtes mellem ham og mange af de hollandske Malere. Det synes naturligt at drage visse Slutninger af hans Slægts Forbindelse med Nederlandene. Men i Brevene findes der ikke Udtalelser, som kunde tyde paa, at han selv tillagde denne Forbindelse nogen Betydning. Om Paavirkning fra nogen bestemt hollandsk Maler er der nu slet ikke Tale. Man kunde tænke sig, at Vermehren har været særlig betaget af visse Stillelivsbilleder med dette hemmelighedsfulde, men fuldkommen naturlige *clair obscur*, i hvilket Tingenes Konturer »bliver svømmende«, for at bruge hans eget Udtryk. »Et Bondekøkken« fremkalder Erindringen om Opstillinger af gulnet Elfenben, Delfter Fajance og gamle vandklare, gyldne eller grønne Glas, der ligesom dukker frem af Tusmørket for at fange og tilbagekaste en Lysstraale. I Virkeligheden er Vermehrens Genrebilleder fra denne Periode en Slags Stillelivsbilleder. Handlingen, Bevægelsen standser ligesom i et Øjebliks tøvende Eftertanke.

Portræt af Klædehandler Bjerring. 1866.
50×64.

Julius Lange har karakteriseret Vermehren i Udtryk, der leder Tanken direkte hen paa Vindstrup-Billederne: »En uskyldig, ærlig, ligefrem, gennemsigtig Fremgangsmaade i Kunsten var for ham Grundbetingelsen for kunstnerisk Værd«. Vermehren naaede i disse Genre-

Studiehoved af en ung Kvinde. 1868.
30×40.

billeder en fuldkommen Enhed i Farvetonerne, en fuldkommen Ligevægt i Figurkomposi-tionen. De faar saaledes monumental Holdning i Modsætning til f. Ex. Dalsgaards Billeder, hvis Styrke findes paa andre Omraader. I det Hele taget er Sammenstillingen Vermehren—Dalsgaard lidet rimelig. Exner toges undertiden med som den tredie i et Forbund, men har ikke nogetsomhelst til fælles med hine to. Medens et ødansk Præg forener Malere som Købke, Lundbye, Skovgaard, Marstrand og Vermehren, staar Dalsgaard, Jyden, alene i særegen tung Alvor.

Baade »Huslig Syssel«, der fik Udstillingsmedaljen, og »Et Bondekøkken«, der ikke strax rev med i samme Grad*), hænger nu i Statens Museum som talende Vidnesbyrd om Vermehrens Mesterskab paa Interiørmaleriets Omraade. Figurerne er fortrinligt placerede i

*) Om Billedets Adkomst til at blive optaget i Galleriet var der Uenighed mellem Direktørerne Thomsen og Høyen. Sidst-nævnte fik Støtte hos Biskop Monrad, der tilkaldte Marstrand som Voldgiftsmand. Spørgsmaalet blev saaledes løst i Ver-mehrens Favør. Monrad havde tidligere vist Forstaaelse af Vermehrens Kunst, blandt andet ved at bestille en Gentagelse af »Reservesoldaten«.

Portræt af Fru Elise Ploug. 1869.
47×61.

Rummet. Og Børnene danner i deres fuldkomne Naturlighed Undtagelser fra den Regel, der siger, at Vermehren ikke vidste, hvad han skulde stille op med saadanne Smaafolk.

— — — —

Allerede i Foraaret 1862 fik Vermehren sin Reiselyst tilfredsstillet. Det blev imidlertid ingen »Sviptur«. Paa det Anckerske Legat drog han over Holland, Paris, Marseille til Rom. Desværre findes der ikke fra denne Reise Breve, som kunde vise, hvilket Indtryk han modtog af fransk og hollandsk Kunst. I Rom traf han sammen med Carl Bloch, Vilhelm Bissen, F. C. Lund og Saabye. Bekendtskabet med Nyblom, der senere blev gift med Roed's Datter, Helene, stammer fra denne Tid. Vermehren stod hele sit Liv i fortrolig Forbindelse med Fru Nyblom, i hvis Erindringer han baade som Menneske og som Kunstner fik et smukt Eftermæle.

Den største Del af Tiden tilbragte Vermehren ude i Sabinerbjergene. Han droges imidlertid ikke mod Cervara og Gerano. Hvad disse Byer havde været for ham under det første Besøg i Halvtredserne, det blev nu *Genazzano*. Om hans Ophold her vides kun lidt. Af hans senere Breve fremgaar det imidlertid, at han følte sig meget skuffet af Gensynet med Italien, hvor han jo ogsaa forrige Gang havde haft svært ved at falde til Ro. Det kunstneriske Udbytte var to Landskaber fra Genazzano. Kun det ene, der staar fuldkommen paa Højde med Billederne fra Cervara og Gerano, existerer endnu. Det andet, der skal have været det betydeligste, kom til England. Her blev det stjaalet og har ikke senere vist sig.

Vermehren kom hjem allerede i Efteraaret 1862. Fra Holland medbragte han ingen Studier. Udenfor Danmark har han vist kun malet i Italien. Han holdt sig under Opholdet i Holland til Gallerierne. At det samme i mindst lige saa høj Grad var Tilfældet for Paris' Vedkommende, fremgaar af »Gardisten, der pudser sine Vaaben« og enkelte andre Billeder af samme Art. Her spores Meissonier's Indflydelse. »Gardisten« var allerede paabegyndt i 1861, blev malet færdigt i Vinteren 62—63 og vakte ved sin Fremkomst Opsigt. Emnet tiltalte Tiden, og Udførelsen aftvang f. Ex. Julius Lange Beundring. Nu synes Billedet, der blev købt af Frederik den Syvende, ikke at staa højt i Vermehrens Produktion. Den Følelse, Kunstneren her havde for sit Emne, var ikke af en saadan Art, at den kunde beaande Arbejdet.

Portræt af Fru Wanscher. 1869.
77×102.

Vermehren fandt da ogsaa snart et Stof, som passede bedre for ham og gav ham Lejlighed til endnu engang at føle sig i Kontakt med de gamle Hollændere. Han tog for Sommeren 1863 Ophold i *Særslev* ved Holbæk. Ogsaa denne Gang havde han Familien, der stadigt voxede i Talrighed, med ud paa Landet. Hans Hustru og Børnene kom til at bo paa *Egemarke*, der tilhørte en Svoger. Gaarden laa kun en Fjerdingvej fra Særslev. Vermehren kunde saaledes se sine Kære hver Aften. Selv havde han hurtigt fundet en Stue, der passede ham. Han fik ogsaa snart Kig paa et landskabeligt Motiv, men tabte Interessen for det og kom til det Resultat, at han aldrig mere vilde male Landskaber. Han gennemførte dog ikke denne Beslutning.

Naar Vermehren maatte gennemgaa saa mange Kvaler for at faa sine Sommer-Arbejder færdige, var Skylden for saa vidt hans egen, som han altid tog for sent bort fra Byen. Saaledes ogsaa dette Aar. Endnu hen mod Slutningen af Juni betegner han Udbyttet af Sliddet

Portræt af Fru Wanscher. Brudstykke. 1869.

Portræt af Maleren J. V. Sonne. 1869.
Tilhører Udstillingen paa Charlottenborg.

med Billedet »I et fattigt Husmandshus ved Middagstid« som meget ringe. »Det er en fattig Bondestue med Lys fra to Sider. Billedets Styrke skulde blive Farven og hovedsagelig da Farven i en hvid Væg, der staar fin og nuanceret med forskellige Reflexer. Min mere end sædvanlig fattige Fantasi har ikke kunnet befolke denne Stue paa nogensomhelst interessant Maade, og jeg har derfor maattet gribe til det Middel at sætte den sædvanlige Kjælling ved Kjøkkendøren med Spinderokken foran sig, hvor hun med korslagte Arme er falden i Søvn. Ved Siden af hende staar Resten af en Stol med en Skaal. En Høne skulde saa være fløjet op paa Stolen, og paa Gulvet skulde en anden Høne og maaske nogle Kyllinger promenere .... Gulvet er ganske malerisk, og Lyset paa Konen er kjønt ligesom Modsætningen mellem hende og Væggen er meget fin. Hun staar saa heel i Lys og Skygge og skal males bredt og fedt som en Staffagefigur, da hun fylder ikke meget i Billedet«. Til Model havde Vermehren den Kone, der ejede Stuen. »Hun er som en Plante, der er skudt op af den Jord og passer bedst, skjøndt hun ikke er smuk. Men jeg har en Følelse af, at det ikke kommer an paa Skjønhed i den Forstand, men paa en Helhed i Physiognomiet af den hele

Fattigdom hvad Form, Farve og Sjæl angaar, og hun passer godt til det Hele. Hendes Dragt er ogsaa tilstrækkeligt forvitret i Farven«.

Vermehren boede hos en Skolelærer Leth. Her var der rent og pænt og hyggeligt. Han levede sundt og godt, aldeles som han kunde lide det. Intet forstyrrede ham. Men Indtrykket af Opholdet i Italien laa endnu som en Skygge over hans Sindsstemning. Man faar nu at vide, at alt dernede forekom ham grimt, Menneskene stygge, Dragterne ligeledes, Stuerne fattige og nøgterne. Hans Humør lider yderligere under de Arbejdsvilkaar, han er henvist til i den fattige Særslev-Stue. Da han kom krybende tilbage fra det første anstrengende Ophold i Vindstrup, modtog hans Læge, Dr. Lehmann, ham med det Udbrud: »Egentlig skulde De have en Dragt Prygl«. Men han blev ikke klog af Skade, indrømmer han selv. Han havde det ikke som Marstrand. Naar denne arbejdede, tænkte han kun paa sit Maleri og skænkede ikke Modellen en Tanke, selv om han eller hun var nok saa træt. Sonne gik til den modsatte Yderlighed. Han var uophørligt optaget af at gøre det saa behageligt for Modellen som muligt. Vermehren glemte til Tider at tage Hensyn til sit eget og Modellens Velfærd. Slet saa galt som i Vindstrup gik det nu ikke i Særslev. Men det hedder dog i et af Brevene derude fra: »Det er slemt, at jeg maa male en Deel af mit Stuebillede siddende plat ned paa Jorden og at jeg sidder forkert for Lyset, saa min Haand skygger for mig«. En Dag, da han havde siddet og malet længe i den Stilling og endelig vilde reise sig, maatte han ligefrem stønne af Smærte.

Men Billedet af den sovende Kone lykkedes. Vermehren selv var for en Gangs Skyld helt tilfreds. I intet tidligere Arbejde havde han faaet lyse Toner smeltet saa fint sammen som her. Med Hensyn til stærk og fin Gennemførelse er dette Billede uden Sidestykke i dansk Kunst. Carl Bloch, der forstod sig paa sligt, faldt i Henrykkelse over Udførelsen og gav paa Stand Vermehren den Kompliment, at aldrig var der malet bedre Væg end den, der i den fattige Stue, bag den sovende Kones Ryg, stod luftig og let og dog fuldkommen illuderende i Farve og Stoflighed.

Vermehren havde, da det gik saa godt med Interiøret, igen faaet Mod paa Landskabet eller rettere Gadepartiet fra Særslev. Billedet blev endog færdig saa betids, at det sammen med Køkkenbilledet kunde komme paa den næste Foraarsudstilling. Her blev det købt af Frederik den Syvende. I 1874 fandtes det ligesom »Gardisten« paa Auktionen efter Grevinde Danner. Siden da har begge Billeder skiftet Ejermand adskillige Gange. Interiøret er nu en af Perlerne i Generalkonsul Johan Hansen's store, prægtige Samling af ældre dansk Kunst.

Næste Aar drog Vermehren, som allerede omtalt, bort fra Byen i Retning af Vindstrup. Men han havnede denne Gang i en Gaard i Eskildstrup paa den nordvestlige Side af Tjustrup Sø. Ingen Breve giver Oplysninger om Kunstnerens Arbejde i den egentlige Sommertid. Men Studiet af »Det Indvendige af en Bondegaard« og »Scene i et Bondekøkken«, det første udstillet i 1865, det andet i 1866 og købt henholdsvis af den kongelige Malerisamling og Dronning Louise, blev begge færdige efter deres Bestemmelse. I September er Vermehren i Lag med Gaardspladsens Stokroser, der allerede er noget forpjudskede. Vinen op ad Muren er anlagt. »Jeg kunde nok have Lyst til at male det større ad Aare med en ordentlig Staffage«, skriver han og taler allerede nu om en Pige og nogle Høns, som han vil have anbragt i Billedet. Han udførte ogsaa sit Forehavende. Arbejdet med »En Pige, der fodrer

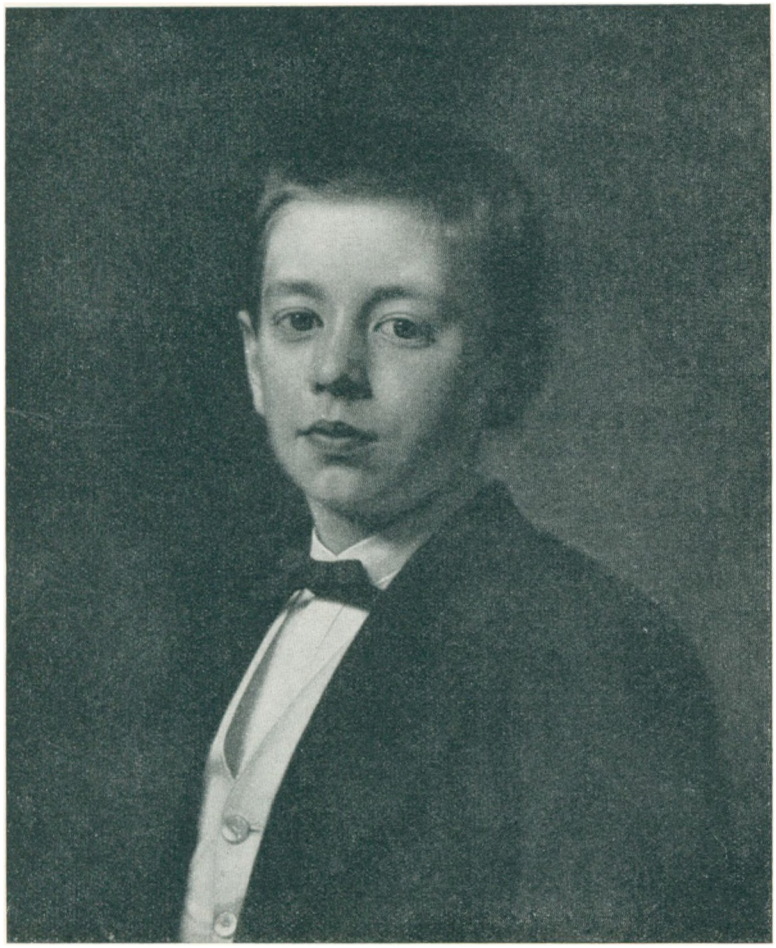

Portræt af Erik Rothmann. 1871.
42×50

Høns«, var i Oktober saa vidt, at det manglende kunde gøres i København. Helt færdigt blev Billedet dog først i 1866, efter at Vermehren atter havde været i Eskildstrup.

Hen paa Efteraaret følte han sig ensom. Familien havde han set meget lidt til i Løbet af Sommeren. I Oktober maatte han en Sviptur ind til Kone og Børn. Nu var han kommen tilbage og sad atter, Dag ud og Dag ind, ved sit Arbejde, med Øjnene rettet mod Resterne af Sommerens Herlighed, men i Tankerne hjemme hos Hustruen, der havde grædt, fordi han skulde rejse fra dem igen, hos den sex-syv Aars Dreng, der havde klappet Moderen paa Kinden og sagt: »Du skal ikke græde, lille Mo'er. Fa'er maa jo paa Landet og male, ellers kan vi ingen Mad faa«.

Medens »Scene i et Bondekøkken« med den nydelige Pigeskikkelse har den samme lette Lysvirkning, som vi finder i »Huslig Syssel« og i Interiøret fra Særslev, faldt Gaardinteriøret paafaldende sort ud. Billedet er sikkert ikke eftermørknet i nogen nævneværdig Grad. I det foreliggende Resultat har Skovgaard, der tilbragte sex Uger i Eskildstrup sammen med Vermehren, en vis Andel. Man mindes Eckersberg's Ord, da Skovgaard bad Mesteren se paa et medbragt Landskab: »Det har De nok malet med Tjære«. Spørgsmaalet, hvordan den unge Mand dengang havde baaret sig ad med at skabe en saadan Virkning, faar staa hen. Ogsaa senere kom altfor mange af hans Landskaber til at lide under den samme Skavank. Nu malede Vermehren ifølge Skovgaard's Raad sit Gaardinteriør med Solen paa Lærredet. For sent opdagede han, at det var galt. Fejlen kunde ikke rettes, skønt alt, hvad der kunde gøres, blev gjort. Maaske skyldtes Kalamiteten en Uoverensstemmelse mellem de to Par Øjnes Sekraft, som de to Kunstnere ikke var paa det Rene med. Hvad siger ikke Julius Lange om Skovgaard og Lundbye: »Deres Syn var af højst forskellig Beskaffenhed i fysisk Henseende, noget, som vistnok har mere æstetisk Betydning end man ofte er opmærksom paa«.

I et af Brevene fra Eskildstrup findes et nyt Bevis paa Vermehrens store Beskedenhed. Roed havde gentagne Gange henledet hans Opmærksomhed paa den ved Akademiet ledige Assistentplads. Selv nærede han store Betænkeligheder ved at søge den, fordi han havde glemt sin Anatomi og fordi det var adskillige Aar, siden han havde haft Øvelse i at tegne efter levende Model. »Min Tvivl«, skriver han, »bestyrkedes stærkt, da jeg saa Holger's

Portræt af Etatsraad Chr. Holm senior. 1871.
82×100

Carton*), der stod lige foran mig. Han kunde rigtig nok snarere lære mig at tegne. Imidlertid tilføjede jeg, at jeg kunde indse, at jeg maaske bedst kunde gjøre det af dem, der kunde være Tale om for Øjeblikket«.

Vermehren tog da ogsaa omsider Mod til sig. Han søgte og fik Pladsen som Lærer ved Modelskolens Forberedelsesklasse. Lidet anede han dengang, at han skulde blive Marstrands Efterfølger.

Paa de rige Aar i Vindstrup, Særslev og Eskildstrup fulgte Tider, hvor Vermehren følte sig slap og træt, uden Idéer, blottet for Initiativ. Han kasserede ustandseligt, begyndte paa noget nyt, fandt ogsaa det umuligt og vidste tilsidst hverken ud eller ind. Endelig gik han til Høyen, der godt havde set, hvad der var i Vejen. Her fik han det Raad, at han foreløbig skulde forsage alle store Opgaver. Han kunde jo f. Ex. male en Gentagelse af »Huslig Sysel«. En saadan kom virkelig ogsaa paa Udstillingen i 1869 (det foregaaende Aar havde Vermehren intet indsendt) sammen med »En Bondekone« fra Cervara, som han havde udført efter et af de første italienske Studier.

I Sammenligning med de mange Portrætter, som Vermehren nu malede i Løbet af omtrent fyrretyve Aar, var Genrebillederne fra samme lange Periode rent talmæssig for intet at

*) Formodentlig »Uffe hin Spages Holmgang«, som i 1865 forskaffede Holger Roed den Neuhausenske Præmie.

Portræt af Etatsraad Chr. Holm, Brudstykke. 1871.

Portræt af Etatsraadinde Holm. 1871.
82×100

regne. Han gentog »Sædemanden« til Hirschsprung og benyttede flere af de italienske Studier. Men der gik flere Aar, inden han malede »Et Køkken«, i Regelen kaldet »Sonne's Køkken«.*) Det var udstillet i 1872. Endnu mærkes det ikke, at Vermehren's Optagethed som Portrætmaler hindrede ham i at fordybe sig i Interiørmaleriet med den gamle Inderlighed. Billedet er en værdig Fortsættelse af Vindstrup-Arbejderne. Da det var færdigt, fik Marstrand det at se. »Saadan skal den Slags Ting males. Men hvis De tror, at nogen takker Dem for det, saa tager De fejl«, sagde han.

Vermehren, der nu boede paa Parcelvej, kom sjelden bort fra København for længere Tid. Alle hans senere Genrebilleder var saaledes malet i København. Med Undtagelse af »Sonnes Køkken«, nogle Hoveder af Munke og Bønder, til hvilke han havde taget Studier, da han sidste Gang var i Italien, og enkelte Gentagelser af ældre Billeder, var det Portrætbestillinger, der optog al den Tid, han kunde afse som Lærer ved Akademiet, hvor han fra 1873 var endnu stærkere optaget end før. I det Aar døde Marstrand. Valget af hans Efterfølger stod nu mellem Constantin Hansen, Carl Bloch og Vermehren. Den sidste, der jo havde været Assistent ved Modelskolen siden 1865, blev foretrukket. Der var selvfølgelig dem, der ansaa denne Afgørelse for en Uretfærdighed mod Constantin Hansen. Overfor

*) Vermehren kom i denne Tid meget sammen med Sonne, hvis Portræt han malede til Udstillingskomitéen.

Portræt af Frøken Kralund. 1872.
47×58.

denne Opfattelse har Julius Lange taget til Genmæle i sine Breve. Her hævder han, at Vermehren var i Besiddelse af særlige Evner som Lærer.

I 1874 flyttede den ny Professor ind paa Charlottenborg. Her mistede han i 1877 sin elskede Hustru.

En Del af Sommeren 1878 tilbragte Vermehren i Paris, hvor han, for at bruge hans egne Ord, arbejdede ærligt og redeligt hele Dagen paa Salonen. Han skulde se at komme under Vejr med, om det var med Grund, at de danske Malere nu droges mod Paris som engang mod Rom. Og han blev atter ivrig efter at meddele sig i Breve. Emnet interesserede ham jo i høj Grad. Om hans første Indtryk af Salonen hedder det: »Der var mange Vægge, forbi hvilke vi kun ligefrem spadserede med et hurtigt Blik og med en forunderlig Enighed saa, at der var intet at hole . . . Hvordan maler BONNAT? Det er vel Løsnet. Jeg havde ventet mere, maa jeg sige. Hans Billeder tildrog sig Opmærksomhed ved en meget stærk Runding, de træde løst frem fra Grunden, næsten ud af Rammen. Hans Farve er sund og god, ofte fin og smuk (ikke altid, den kan være ordinair i høj Grad), men den er undertiden blændende dejlig. Hans Foredrag i og for sig var ikke meget tiltalende. Det lader til, at den Sag

Brudstykke af Portræt af Frøken Kralund. 1872.

er ham ligegyldig. Han tegner undertiden med Penslen, scraverer mørke og lyse Streger, og naar jeg saa f. Ex. et Par blændende Damearme nærved, vare de mig næsten ubehagelige. Gud veed, hvordan han opnaar den mærkelige Virkning paa Afstand? Men der er dog store Mangler ved hans Form og de svinde ikke ved, at man gaar tilbage. Han kjender ikke det menneskelige Legeme godt . . . Hvad der hos ham begeistrer mig, er det, at man saa meget glemmer, at Billedet er *malet,* og hans Svagheder staa ogsaa i Forbindelse med hans utvivlsomt store Anstrængelser for at naa denne Egenskab. En Halvtone kan hos ham faa en ubegribelig Charakter, som gjør, at man glemmer Penslen og Farven . . . Foreløbig tror jeg, at han kan lære vore unge Kunstnere meget*), og jeg vil bemærke, at hvis et Menneske kommer til Bonnat uden at have gjennemgaaet en alvorlig Tegneskole og faaet sit Øje opladt for Liniernes Finhed og Skjønhed, saa tror jeg ikke, at B. er Manden for at lære ham det, men jeg tror endogsaa, at det bliver daarligt bevendt med samme Menneske under hans Veiledning. . . . Der er for mig egentlig ikke noget Nyt at see, men en Bestyrkelse paa meget af det, som jeg allerede holder af og anser for godt. Det var i det Hele et Resultat, vi alle**) igaar kom til, at hvad der er rigtig godt i den franske Kunst, det er i nær Familie

*) Det er først Bonnat's Elev, Tuxen, der giver ham Anledning til disse Overvejelser.

**) Vermehren traf i Paris sammen med Carl Bloch, Carl Thomsen, Krohn, Siegumfeldt, Frants Henningsen (der senere blev gift med hans ældste Datter, *Thora*) og Tuxen. De var allesammen enige med ham om, at »Forskolen hjemme er god, og at det netop er nødvendigt at have en saadan Forskole, naar man skal faa noget ud af Bonnat's Veiledning«. Roed kom senere til.

Portræt af Kunstnerens Hustru. 1872. Ufuldført.
48 × 60

med det bedste, der gjøres hjemme, i det mindste i Bestræbelsen, men Franskmændene er langt forud for os. Vi mangler Courage. Det Sørgelige er, at jeg troer ikke, vi kunne erhverve, hvad der mangler os, ved at gaa i Skole hos dem, omendskjønt jeg anseer det for rigtigt, at vi gjør det«.

Som man kan tænke sig syntes Vermehren, at han lærte mest af en saa udmærket Tegner som BOUGEREAU*) og af Genremalerne, hvis Billeder for Gennemførelsens Vedkommende ofte forekom ham at sige Sparto til hans egne Arbejder. Lige saa forstaaeligt er det, at han ikke kunde forsone sig med DELACROIX. Om COROT siger han: »Naar man stiller sig lidt fra disse Billeder og kniber Øjnene sammen, er det noget af det Yndigste, man kan see, en Mildhed, Varme, Moderation i Farverne, en Poesi, der er enestaaende, og en stor Dygtighed til at give de brede Masser. Et eneste af disse smaa Billeder paa vort Galleri hjemme vilde være en mageløs Medicin for al den Gift, der er i vore Landskabsmaleres Farver. Det Fjerne

*) WILLIAM ADOLPHE BOUGEREAU, født 1825. I Luxembourg-Samlingen er han repræsenteret ved sit mest berømte Billede. »Venus Triumf«, i vort Glyptotek ved »Pige med Vindruer«.

i et af disse smaa Landskaber var i den Grad simpelt og phantastisk og drømmende gjort, at jeg næsten ikke kunde løsrive mig derfra«.

I et Anfald af Mismod tilstaar han, at han med et mildt Ord er utilfreds med sine Billeder paa den store Udstilling*). Det var et Portræt (Svigerinden Fru S. Vermehren), »Sædemanden« og »Huslig Syssel«, Arbeider, der forekom ham sorte og tunge i Sammenligning med Corot's Kunst, som han atter og atter vender tilbage til. Fra Corot føres han let hen til MILLET, Bonden, Autodidakten, hvem han ligeledes omtaler udførligt og i Udtryk, der falder godt i Traad med en i vor Tid ret udbredt Opfattelse: »Der var flere Billeder af ham fra hans første Tid. De var værre end det værste Rullegardin, man kan se herhjemme, og selv hans stærkeste Sager var saa forunderligt keitede og smagløst malede. Men der var navnlig i nogle af Tegningerne en sjelden Barnlighed og Ynde, noget af denAand, der har fremkaldt de store Mestres Arbeider, og dette er hans Fortrin. Saa meget er vist, at JACOBSEN har faaet et udmærket Billede**) af Millet, maaske et af hans bedste Arbeider, hvad man saa forresten vil sige om det. Men det er ikke noget at reformere den danske Kunst med«.

Portræt af Grosserer H. Albeck. 1872.
50 × 60

Senere tilføjer han, at »man maa have set den franske Befolkning for at forstaa de franske Figurmaleres Farver«.

Selvfølgelig havde han ogsaa sin Opmærksomhed henvendt paa Meissonier, der dog blev ham en stor Skuffelse. Tilbagegangen var altfor paafaldende. En Kunstner som DUBOIS aftvang ham Beundring af en lidt kølig Art.

Da Vermehren havde været en fjorten Dages Tid i Paris, drog han sammen med Siegumfeldt ud til Tuxen for at se, hvorledes han arbejdede i Bonnat's Atelier. Her saa de »Susanne i Badet«, det første af Tuxen's Billeder, der vakte Opmærksomhed i videre Kredse. Om dette Arbejde siger Vermehren ingenting. Men Besøget interesserede ham i høj Grad og lærte ham adskilligt. Til dem derhjemme skrev han: »Hvad er det da, som de bestandig taler om, at de søger; thi det er altid Tuxen's Svar, naar man roser f. Ex. LEFEBVRE***). »Jo«, siger de, »vi søger noget ganske andet hos Bonnat«. Det forekommer mig nu allerede i

*) Verdensudstillingen, som fremkaldte Julius Lange's lille Skrift »Vor Kunst og Udlandets«, der udkom Aaret efter.
**) »Døden og Brændehuggeren« i Glyptoteket.
***) JULES JOSEPH LEFEBVRE, født 1836. Hans Hovedværk er »Sandheden« i Luxembourg-Samlingen.

Portræt af Etatsraadinde Albeck. 1873.
84×124.

Almindelighed ørkesløst at tale saa meget om at søge, naar der ikke tillige foreligger Beviser for, at man finder; men jeg vil gaa saa langt ned med mine Fordringer til Kunstpræstation, som det, der males paa Malerskolen hjemme, og saa vil jeg spørge om, hvad Tuxen har fundet mere end f. Ex. Joachim Skovgaard eller Krøyer eller flere andre hjemme. Han har lært lidt tydeligere at samle Lys og Skygge i større Planer, og han har lært at stemme det høieste af Lyset op til en Høide, der næsten er hvid, og det ligger væsentligst i, at han har malet i Bonnat's colossale Atelier med et glimrende Lys fra oven, medens Eleverne hjemme male i den elendige Kostald, hvor de hverken kunne see eller oversee Figuren og maa holde reent op, naar Vinterdagen er lidt mørk. Jeg har lært hernede at see Forskjellen paa, hvad der er malet i store og i smaa Malerstuer. Men Eleverne hjemme udføre sandelig med en langt større Kjærlighed og Dygtighed Enkelthederne i deres Arbeide end her. . . . Det skal jo først vise sig, hvad de Unge have lært, naar de selvstændigt have malet hjemme. Indtil den Tid vil jeg ogsaa suspendere min definitive Dom«.

Portræt af Agent C. W. Borchsenius. 1874.
50×64.

I Vermehren's Omtale af de engelske Landskabsakvareller forekommer flere Udtalelser, der er meget karakteristiske for ham. Han anser disse Akvareller »som et mægtigt Bevis for, hvad der kan udrettes, naar et Folks Kunstnere have Mod til at være sig selv og paa en forstandig Maade exploitere de Evner, de har faaet«. Og han fastslaar, at »mange af deres (Englændernes) Landskaber ligner Lundbye's og Skovgaard's overordentlig meget«. Det har i det Hele taget »undret ham at se, hvorledes alle de bedste Landskaber paa Udstillingen i Farvestemning og Virkning ligner de danske«.

Samtidig bliver Sortheden i det Portræt, han selv udstillede, ham mere og mere paafaldende og pinagtig. Men han ved kun altfor godt, at et Atelier med et smalt og fjernt Lys altid giver sorte Mellemskygger. »Marstrand havde dem saa godt som jeg«, sukker han og finder ingen Trøst i det Faktum. Han sætter sig for, at han vil forsøge, om han kan *reflektere* Skyggen ind i en lysere Tone. Men han har ikke meget Haab om, at det vil lykkes. Det var jo altid saaledes, at han kun kunde male, hvad han virkeligt saa. »Det er fortvivlende at tænke paa, at Roed nu skal hjem og begynde sin Virksomhed paa Malerskolen i et lignende

Portræt af Fru H. Borchsenius 1874.
50×64

Lys, og Halvdelen af Eleverne maa endda flytte ind i Stuens Baggrund, hvor de slet ikke kunne see. Men det maa dog vel engang blive anderledes, naar vi faar den nye Bygning« (sic).

Beretningerne om Bekendtskabet med alt det nye, klinger ud i et vemodigt Ønske, i en afklaret Erkendelse af, hvad der er det væsentlige: »At man dog kunde tie og følge sin Følelse. Det er Hovedsagen. I al Kampen for at finde det bedste blander sig saamegen Ærgærrighed, saamegen Uro og Krampagtighed. Forstanden sidder tilrors, og Følelsen, der er Kunstnerens dyreste Skat, er Stedbarn. Hvor var Lundbye dog en stor Personlighed, han, der døde saa ung og dog saa tidlig var paa det Rene med, hvad der var Hovedsagen og fandt Mod til at give alt det andet et stort Spark«.

Han er nu grundig træt af at se paa Billeder og længes efter at komme bort: »Gud ske Lov, at Hjemmet drager mig med saa stærk en Magt. Da jeg forrige Gang lavede mig til at forlade Paris for at drage hjemad, fik jeg Brev fra Moder*). Jeg mindes det saa grant, og Tanken om, at hun er borte, kan fylde mig med saa megen Vemod, at jeg næsten ikke kan

*) Hans Hustru.

Portræt af Kunstnerens Broder, Grosserer Edv. Vermehren. 1874.
50×64

bære det. Men jeg er alligevel glad og taknemlig for mit Hjem, som det nu er, og længes uendelig meget efter at gjensee det for saa ikke mere at reise ud, men leve stille, arbeide flittigt, være rigtig god mod Jer, mine Unger, og forberede mig til den store Reise, fra hvilken der ingen Hjemfart bliver«.

Vermehren var, da han talte med en saadan Resignation, kun femoghalvtredsindstyve Aar gammel. Han havde endnu langt at gaa, meget, som han maatte igennem. Livet gav ikke slip paa ham. Og han kom ogsaa ud at rejse igen. Det var i Foraaret 1883, og denne Gang var MELDAHL med.

Venskabet mellem Vermehren og Meldahl var jo af gammel Dato. Det fik en alvorligere Baggrund, da de mødtes i fælles Interesser for Akademiet, hvis Direktør Meldahl var fra 1873 til 1890. Direktøren anvendte alle mulige Ræsonnementer for at overbevise Vennen om, at han nok en Gang imellem kunde lade Eleverne skøtte sig selv. Men han havde kun sjældent Held med sig. Og da led Vermehren frygtelige Samvittighedskvaler og lovede sig selv aldrig at gøre det mere. Som oftest sendte han skriftligt Afbud. Han var i det Hele

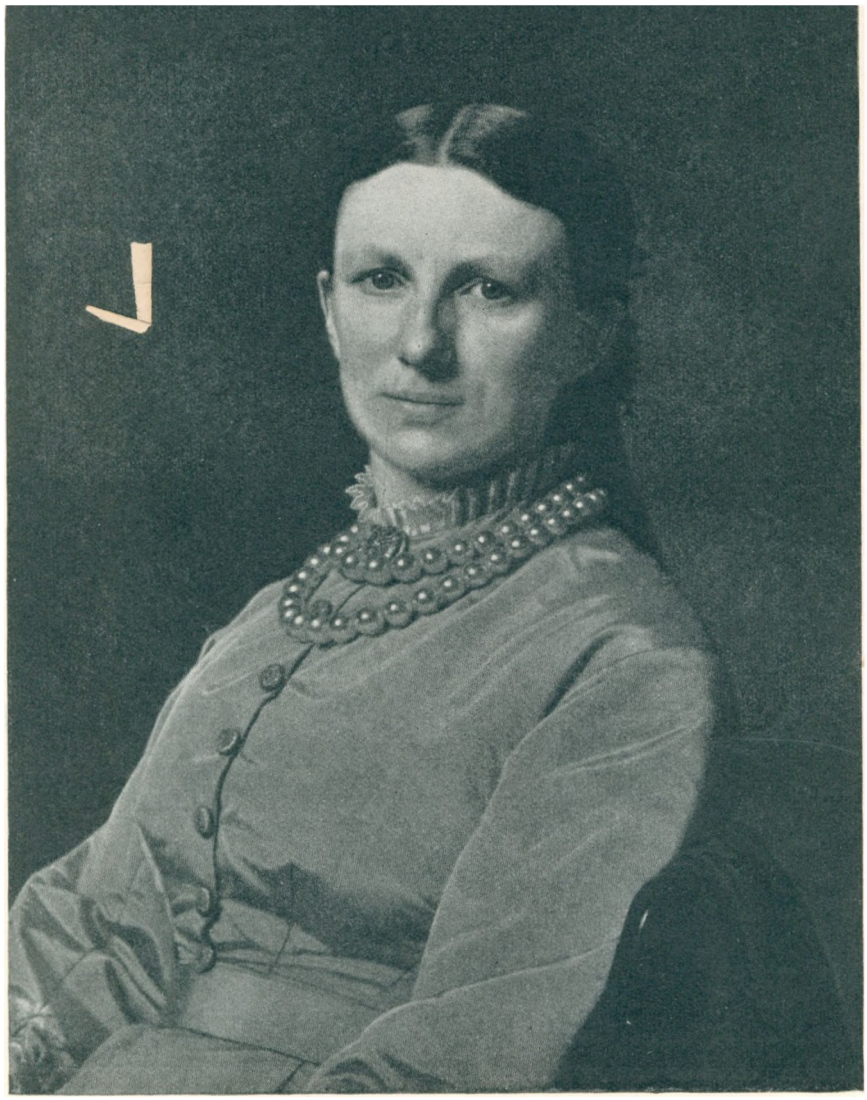

Portræt af Fru Sophie Vermehren. 1875.
50×64.

taget aldrig bange for at sætte sig til Skrivebordet, skønt han, som han selv kalder det, var »meget prikken med Tiden«. Snart hedder det kort og godt; »Jeg vil giøre min Pligt til det yderste, fordi Skolen trænger dertil, og jeg vil være saa ærlig og retsindig i min Handlemaade, som jeg kan«. Snart gør han udførligt Rede for sine Motiver: »Naar man virkelig stiller ideelle Fordringer til Skolen og véd af Erfaring, at man ikke kan bibringe Eleverne et høit Syn paa Tingene og lære dem at stille store Fordringer til sig selv, uden naar det lykkes En at faa dem til at udføre dygtige Arbeider og derved at søge Glæden i at gjennemføre og gjennemtrænge stadig mere og mere, saa er det farligt, at man maa begynde med at stupere, førend man har tegnet en rigtig god Contour, og at skygge med Kridtet, førend Stuperingen er færdig og vel forberedt«.

Meldahl og Vermehren drog over Berlin til Dresden og München. I den første By fornyede Vermehren Bekendtskabet med en tysk Maler, som han for snart tredive Aar siden havde boet sammen med ude i Sabinerbjergene. Han gik i Operaen og hørte »Tristan og Isolde«, der trættede ham saa forskrækkelig, at han maatte skænke Theatret sidste Akt.

Han var en flittig Gæst i Museerne og glædede sig behersket, blandt andet over LENBACH's Portrætter af Moltke og Bismarck. Men især var det Undervisningen, der lagde Beslag paa hans Opmærksomhed. Han saa, at Berlins Kunstakademi ligesom Københavns lagde megen Vægt paa Forberedelsesskolen og konstaterede, at Eleverne dernede malede bedre end de danske, simpelthen fordi Lysforholdene var saa meget gunstigere. I Selskabslivet mødtes han med Akademiets Lærere og havde stor Glæde af Bekendtskabet med den norske Maler, HANS GUDE, der forestod et af Akademiets Mesteratelierer.

Portræt af Fru Anna Hansen, født de Jonquieres. 1875. 50×70

Ogsaa i Dresden studerede Vermehren Undervisningen i Akademiets Skoler. Helst opholdt han sig dog i Galleriet, hvor især VERMEER's »Pigen med Perlehalsbaandet« fyldte ham med Henrykkelse. Men ogsaa VELASQUEZ, HOLBEIN, PIETER DE HOOCH, DE KEISER, OSTADE og TERBORCH greb ham.

I München fik han paa sin Vandring gennem Akademiet selve PILOTY*) til Cicerone. Den berømte Mand roste Undervisningsmetoden i høje Toner. Vermehren kunde ikke være enig med ham og tav. Han maatte da give sine Følelser Luft i et Brev til en af Sønnerne: »Der er en Løshed over det Hele, som overgaar al Beskrivelse. Ikke en eneste Ting sidder paa sin Plads. At tale om Følelse og den Slags Egenskaber vilde være altfor sangvinsk. Undtagelserne var et Par virkelige Begavelser, der tidligere havde været i franske Skoler. For mig var det interessant at se dem, thi de gav mig en Maalestok og viste mig, at jeg ikke har været ensidig eller for stræng mod det Jux. Modellen bliver stillet pragtfuldt op i Malerskolerne, men den Maade, hvorpaa disse Mennesker begyndte og fortsatte deres Arbeide, var til at blive gal over, og Resultaterne lignede heller ikke den skjønne Virkelighed mere end Intet. Jeg var rundt omkring hos alle, blev yderst venligt og ærbødigt behandlet, men befandt mig næsten som i et Galehus. Jeg holdt min Mund og gik min Vej. Det, jeg fik derinde, var Farvepletter paa min Hat og Frakke.«

Efter den Tid var det absolut forbi med Vermehrens Reiselyster. Han fortsætter hjemme Brevvexlingen med Meldahl, hvad enten denne er i Byen eller udenlands. I et Brev, skrevet 2. Mai 1884, hedder det: »Jeg længes kun efter at arbeide rigtig flittig paa smaa Genrebilleder i de faa Aar, jeg kan have tilbage, thi mange bliver det næppe, det synes jeg, at jeg kan mærke paa Alting. Naar det blot kunde ske under nogenlunde hyggelige Forhold saaledes, at man kunde faa Raad til at gjennemføre Billederne ordentligt uden at savne Brød, men det er svært at forene begge Dele .... Jeg betragter forresten denne stærke Reiselyst

*) KARL THEODOR VON PILOTY, født 1826, havde været Direktør siden 1874.

hos Kunstnerne nu tildags som en Sygdom, en Feberuro i Blodet, der forhindrer Folk i at dvæle roligt ved Arbeidet og ret at tro paa sig selv. Den Salon i Paris gjør vist egentlig mere Skade end Gavn. Poul Møller siger et Steds, at der kunde komme de herligste Ting frem i Verden, naar blot hvert Menneske havde Mod til rigtig ærligt at nedskrive sine Tanker og Følelser, sit Livs Hændelser o. s. v.«

Portræt af Fru Bing, født Salomonsen. 1875.
53×65

I samme Brev klager Vermehren over det Jaskeri, der mere og mere breder sig paa Foraarsudstillingerne: »Det er Kunstens A. B. C., der er saa forfærdelig forsømt i disse Arbeider. At der er noget, der hedder Lys, Skygge, Overgangstoner, samt en bestemt Grænse mellem Lys og Skygge, det er fuldstændig glemt. Alt rodes mellem hinanden, som man bedst kan. Derfor er ogsaa de Virkninger, saadanne Billeder gjør, saa ringe«. Paa den anden Side gør han Nar ad dem, der paa Saabye's »Susanne for Raadet« har fundet en Sene ved Halsen, som ikke er rigtig, og haaber, at Statuen maa blive solgt til Galleriet.

Af et senere Brev erfarer vi, at Vermehren og Meldahl undersøgte Betimeligheden af, at Akademiet indstillede Hirschsprung*), »der paa en smuk og gavmild Maade har støttet ikke faa unge Kunstnere i deres Studier«, til Ridderkorset.

Og Tiden gaar. Vermehrens Genrebilleder bliver imod hans Ønske færre og færre, mens Portrætbestillingerne stiger. Med »En Landsknægt«, snarere en Frugt af Meissonier-Studiet end af Glæden over Hollænderne, og »En Mand, der stopper sin Pibe«, var han i 1882 for en Tid vendt tilbage til Genrebilledet. »En ung Mand fra det attende Aarhundrede« minder ligesom »Landsknægten« mere om fransk end om nederlandsk Kunst. Det følgende Aar malede Vermehren i Hornbæk. Herfra skriver han til Broderen, Christian, at han har et ganske godt Værelse, hvor han til Nød kan faa Lys paa et Hoved, og at han har anlagt et lille Hoved af en gammel Fiskerkone, som han dog ikke finder meget interessant at se paa. Ogsaa et Parti i en Gaard er han ved at anlægge. Men det gaar kun trægt med det, da han nu er grundigt ude af Vane med at male i det Fri. Han har ikke prøvet det, siden han i 1865 var i Eskildstrup, siger han.

Billedet af den gamle Fiskerkone tilhører nu Samlingen paa Nivaagaard. Det andet Ma-

*) Grosserer H. Hirschsprung, som mange Aar efter skænkede Staten sin store Samling, der danner et fortrinligt Supplement til »Statens Museum«.

Portræt af Etatsraad E. Hvidt. 1875.
70×108

leri fra Hornbæk blev Vermehrens sidste Arbeide af den Art. Med rigelige Mellemrum følger nu »Studiehoved af en Kvinde«, som findes i Hirschsprungs Samling, »En Arbejder«, »En Overhøring«, et Emne, som tidligere havde fristet ham, men med det Resultat, at Billedet til Trods for Høyen's Protest (der efter et endnu existerende Studiehoved at dømme ikke var umotiveret) blev skaaret i Stykker og tilintetgjort, »Sygebesøg hos det gamle Tyende«, der er malet med en rørende Omhu, »Scene i et Herskabskøkken« med det gamle Bybud, der ser saligt paa Snapsen, han modtog af Husjomfruen, »Skakspillere«, der, ikke saa lidt for sent, kom til at repræsentere Vermehren's Kunst i Sverrigs Nationalmuseum, og endelig, i 1893, »Damebesøg i Malerens Atelier«, der viser, at den halvfjerdsindstyveaarige Kunstner endnu havde sit skarpe Syn, sin sikre Haand, sin enestaaende Sans for Formen i Behold.

Intet af disse Billeder taaler dog Sammenligning med Mesterværker som »Gaardinteriøret fra Thotts Palæ«, »Faarehyrden«, »Den italienske Hyrdedreng« og de bedste af Arbejderne fra Vindstrup.

I 1890, det Aar, da Vermehren efter Carl Bloch's Død blev udnævnt til Medlem af Gallerikommissionen, var han, der tidt, vistnok uden egentlig Grund, i nervøs Depression, havde klaget over et svagt Helbred, virkelig syg. Han var tilbøjelig til at betragte Sydgommen som en Forløber for Døden, der imidlertid biede endnu en Snes Aar. Han maatte i nogen Tid overlade Undervisningen til en anden. I den Anledning skriver han til Meldahl: »Jeg maa ikke tænke, ikke føle, ikke komme i Sindsbevægelse o. s. v. Det er svært, naar man er et Menneske«. Men han er stadig Beskedenheden selv og undres saare over alle de Hensyn, der vises ham under hans Sygdom: »Jeg synes ikke, at jeg paa nogen Maade har fortjent dem«. Og han kommer over Svaghedsanfaldet. Han kan atter tage Bladet fra Munden, naar han ser Billeder, som oprører ham ved slet Udførelse eller Mangel paa ægte Følelse. De mange Efterligninger af prærafaelitisk Kunst faar ham til at fremkomme med Ytringer som disse: »Til at frembringe en Kunst som den italienske hører der en medfødt Skjønhedssans og et Kunstnergemyt, som Nordens Folk ikke ejer og aldrig vil faa. Uden den Begavelse er det umuligt at slaa sig løs fra Virkeligheden og komme ind paa de ideelle Former, hvad dog selv de største Naturalister blandt Italienerne delvis har gjort og hvad der er nødvendigt, naar Kunsten fremtræder som skabende og ikke blot som efterlignende. Jeg har altid haft den største Nydelse af at see Italienerne, men har samtidig med Smærte følt, at de laa langt over min Horizont og at det var fuldstændig unyttigt for mig at ville studere dem som Maler. At efterligne dem har jeg haft en stor Afsky for. Den Slags Kunst er mig modbydelig.«

Den gamle Kunstner blev i den Periode hædret paa mange Maader. 1891 bragte ham den højeste Udmærkelse paa den store Udstilling i Berlin. Og næste Aar blev han Kommandør af Dannebrog.

Endnu i 1894 havde Vermehren Lyst til at give sig i Kast med større Opgaver. Han havde en Tid sine to smaa Dattersønner boende hos sig paa Charlottenborg. »Jeg har benyttet denne Omstændighed«, skriver han til Meldahl, »at de vare her i Huset til at tegne efter dem til Hjælp til Compositionen af Griffenfeld paa Munkholm. Tro nu forresten ikke, at det bliver Alvor med det Billede! Det skulde gaa underligt til, om jeg nogensinde fik det stablet sammen«.

Han fik Ret. Men endnu indtil 1901 vedblev han, der allerede 1896 paa Grund af Alder var traadt ud af Gallerikommissionen, at virke som Lærer. Og længe efter den Tid fortsatte han sin Virksomhed som Portrætmaler.

V.

TEGNEDE OG MALEDE PORTRÆTTER — OMGANGSKREDS

VERMEHREN's Virksomhed som Portrættegner begyndte allerede paa Sorø Akademi. Her var han altid, undtagen hen mod Slutningen af Opholdet, da Kunstnerkaldet var vaagnet i ham og hindrede ham i at finde den nødvendige Ro, en af de første i sin Klasse, hvilket tidligt forskaffede ham en Friplads.

Blandt Vermehren's Kammerater var PETERSEN, der senere blev Rektor i Odense, LOUIS LUND, senere Oberst og Udskrivningschef, CHR. LÜTKEN, der blev Professor i Zoologi, KJÆR, der blev Borgmester i Næstved, KARL BRUN (fra Krogerup), som i 1850 debuterede som Skuespiller paa det kongelige Teater, C. J. BOYE, der blev Læge i Jelling, og JØRGENSEN, senere Byfoged i Odense. Adskillige af dem maatte sidde for ham. Men de ældste Portrætter er nu enten forsvundet eller skjuler sig alt for godt i Privateje. Derimod kendes flere af de Portrættegninger, som Lærerne bestilte hos ham. Det var en statelig Række Mænd der tog sig af de unge Soraneres Opdragelse. Der var C. E. MUNDT, (Mathematik), A. G. C. SIBBERN (Fransk), PEDER HJORT (Tysk), HENRICHSEN, senere Rektor i Odense, (Latin), CHR. WILSTER (Engelsk), CASPAR WEGENER (Historie), BOJESEN (Græsk), samt JENS PALUDAN-MÜLLER og INGEMANN, der begge underviste i Dansk.

En sovende Kammerat var Model til det første Portræt, Vermehren tegnede som Akademi-Elev i Sorø. Han benyttede her Sølvstift og Pergament. Billedet gjorde saa stor Lykke, at den unge Kunstner øjeblikkelig fik stærk Søgning. I 1842, da han var kommen op i første Klasse, fik han Tilladelse til at arrangere en Udstilling paa selve Akademiet. En saadan Udmærkelse maatte naturligvis ydermere styrke hans Længsel mod Kunsten og Kunstnerens frie Liv. Til at begynde med vilde Faderen, som allerede omtalt, slet ikke indlade sig paa nogen Discussion om den Ting. Han var alvorlig vred, og der gik nogen Tid, inden han bekvemmede sig til at tænke nøjere over Sagen. Men saa stillede han den Betingelse, at Sønnen skulde tage Artium først. Han haabede, at Faren vilde drive over, at Tiden vilde gøre det af med Kunstnernykkerne og at han derefter skulde se sit store Haab gaa i Opfyldelse. Hans inderlige Ønske var nemlig, at hans ældste, begavede Søn skulde blive Præst. Men Roed, der netop var kommen hjem fra Italien og havde set Fritz' Tegninger, hviskede den gamle Glarmester i Øret: »Det ender med, at han bliver Maler«.

Af samme Mening maa Rektor TREGDER nok have været, siden han i det Aar, Vermehren som Rus tilbragte paa Akademiet, alene for hans Skyld holdt Forelæsninger over græsk Kunst. Den unge Mand var forøvrigt ikke gaaet fri for Bekymringer med Hensyn til Fremtiden. Men saa snart han havde gjort den Opdagelse, at han allerede nu kunde begynde at tjene Penge, kom han til at se lysere paa Sagen. Og det gik saaledes til. En soransk Bog- og

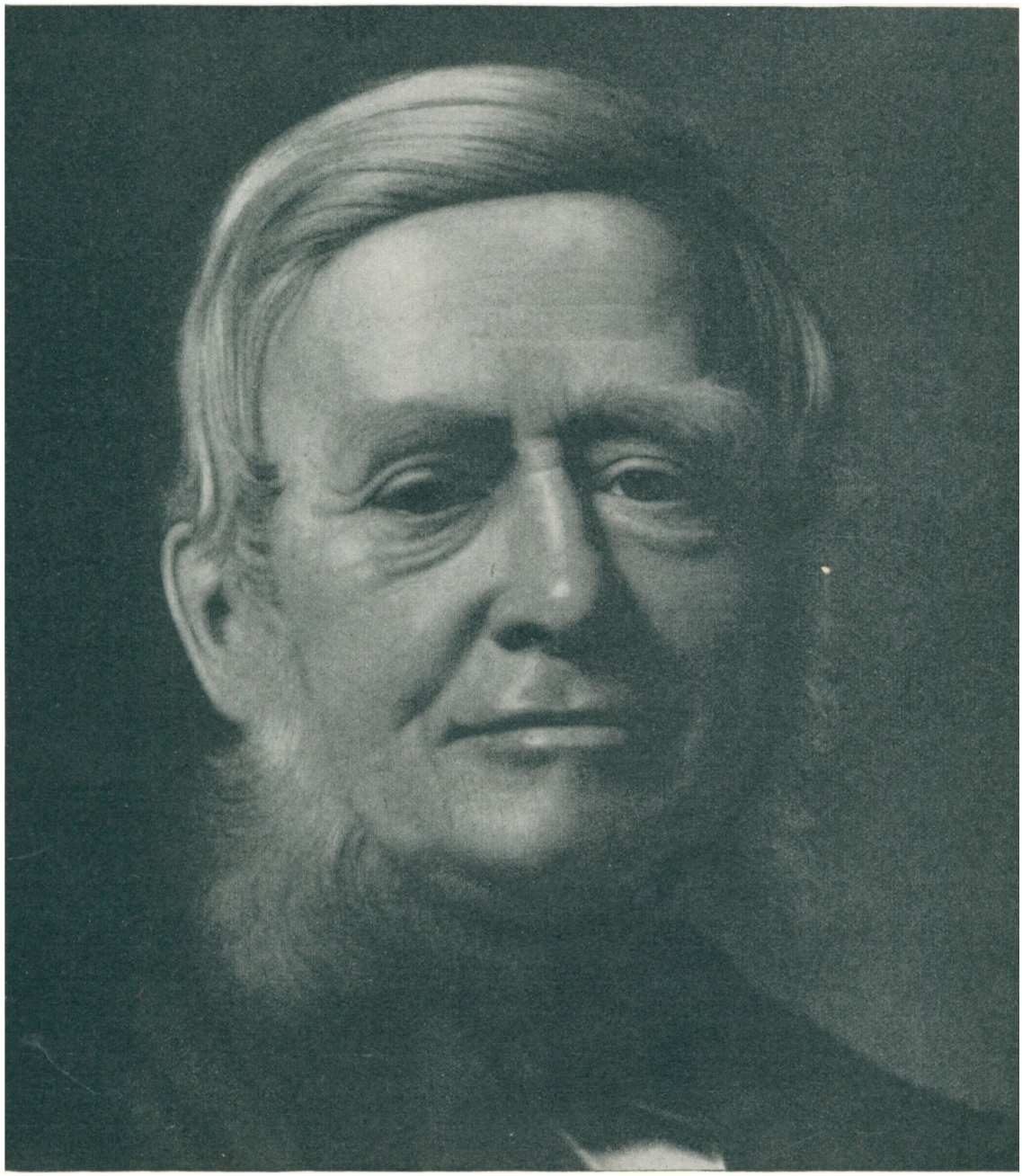

Portræt af Etatsraad E. Hvidt. Brudstykke. 1875.

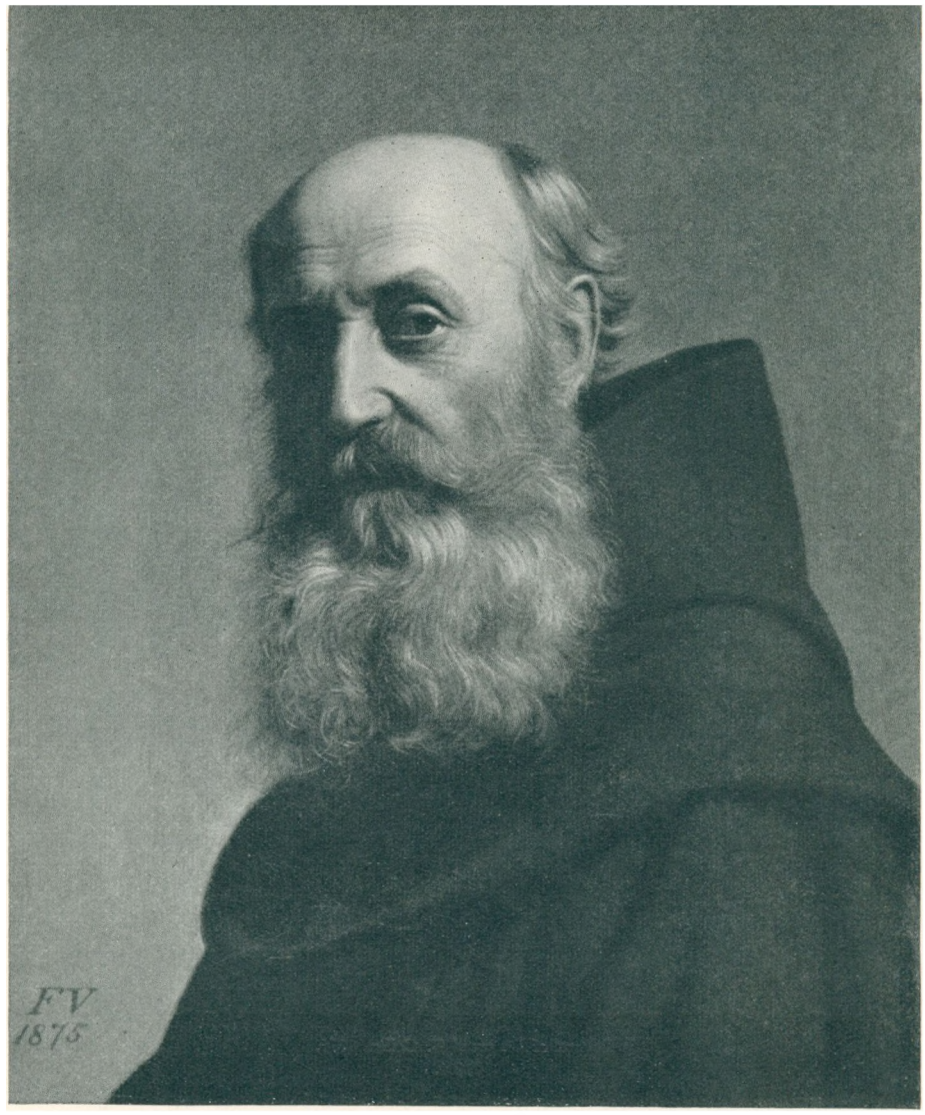

En Munk. 1875.
25×30.

Papirhandler bad ham i Vinteren 1844 om at tegne et Billede af Akademiet. Det skulde benyttes som Vignet paa Brevpapir. Fritz Vermehren tøvede ikke med at slaa til. Han drog ud paa den frosne Sø og kom tilbage med en Tegning, der indbragte ham 10 Rigsdaler, en svimlende Betaling for en Dags Arbejde. Selvfølgelig gjorde denne Begivenhed et godt Indtryk paa den gamle Vermehren, der forresten allerede havde oplevet det Under, at Folk søgte Sønnen for at blive tegnet og gav Penge til.

Men Tidspunktet var ellers meget kritisk. Resultatet af anden Examen skulde snart vise sig. Udsigterne var ærlig talt alt andet end lyse. Da de to første Afdelinger var overstaaet med stort Besvær og ringe Udbytte, maatte Vermehren ty til Ingemann, som uden synderligt Besvær lod sig bevæge til at tale hans Sag hos Faderen. Men da denne kørte til Sorø, hvor den vigtige Konference skulde finde Sted, væltede han og brækkede sit ene Ben. Enden blev, at han gav Sønnen følgende Besked: »Sig til Ingemann at han skal handle i mit

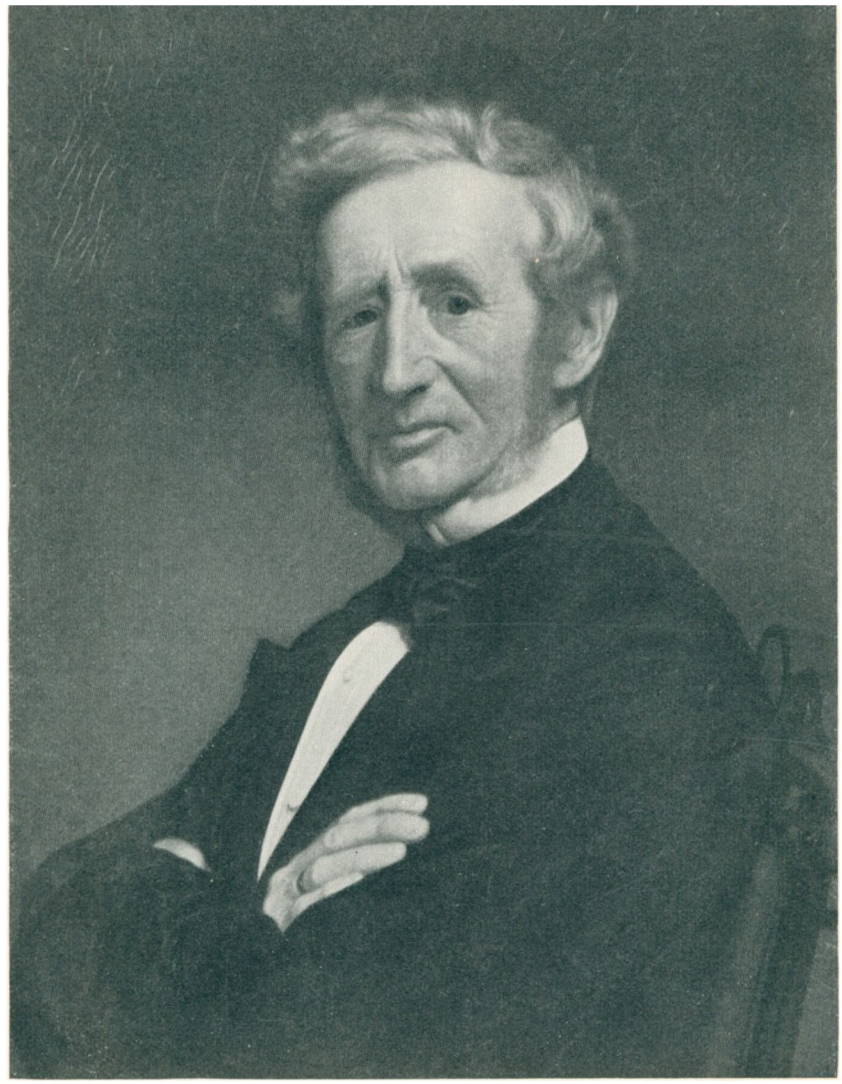

Portræt af Etatsraad E. Collin. 1876.
50×64.

Sted.« Og det lod den gamle elskelige Digter sig ikke sige to Gange. Han dekreterede øjeblikkeligt, at Fritz skulde holde op med Studeringerne.

Fritz blev imidlertid paa Akademiet til første Oktober. Han tilbragte det meste af Tiden med at tegne Portrætter. Arbejderne fra den Tid er af en saadan Art, at man ikke kan undres over den Tillid, Roed, Ingemann, Tregder og mange andre nærede til hans Talent. Allerede Portrættet af Apoteker Glahn viser ikke alene stor Dygtighed, men ogsaa en udpræget Evne til at give en rammende Karakteristik af en Personlighed. Noget blegere, men ikke mindre levende er Portrættet af den gamle Fru Lehmann. De Portrætter, han derefter tegnede af Kaptajn Glahn, der var Fætter til Apothekeren, og hans unge Hustru, betød et Skridt videre. Og ligefrem forbavsende er det Resultat, Vermehren naaede i Skildringen af Frøken Baden, et Arbejde, der dog maaske først blev udført, da han var kommen til Hovedstaden. Her viser han en for hans Alder usædvanlig Modenhed og en, navnlig med Henblik paa den Undervisning, han havde nydt hos Harder, imponerende Sikkerhed.

Selvfølgelig fortsatte han da i København hvad han havde begyndt i Sorø. Han kunde

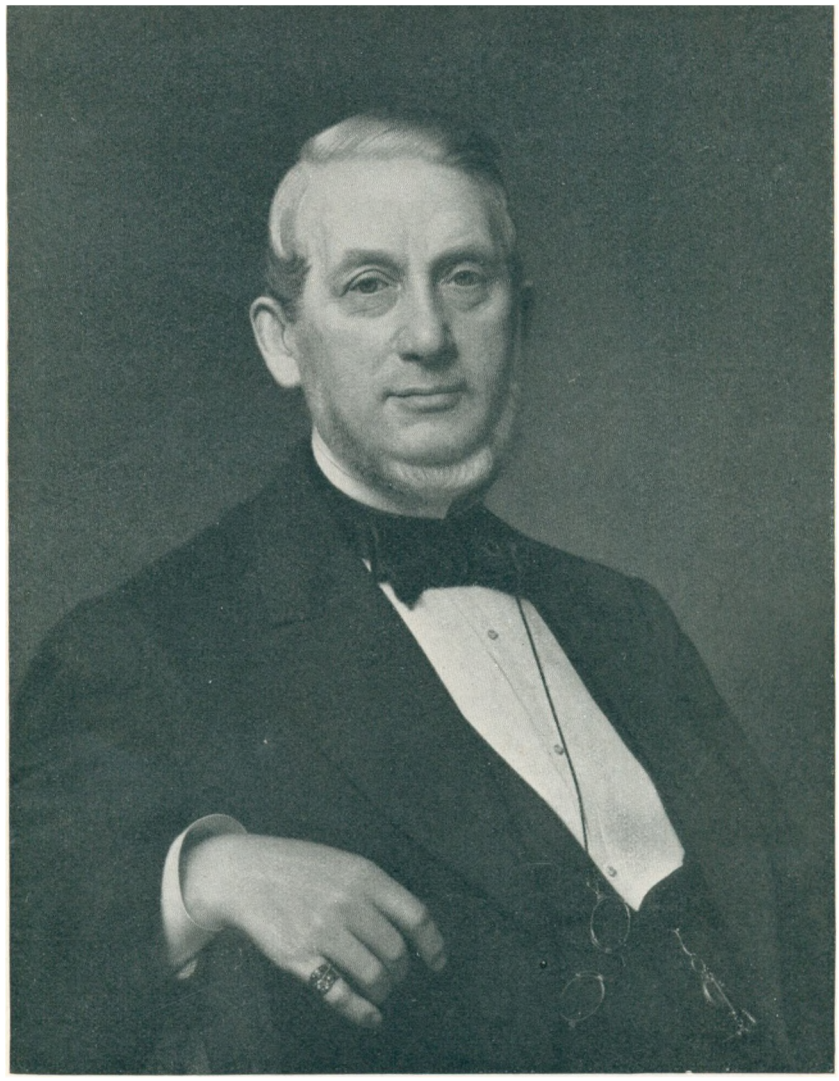

Portræt af Kommerceraad A. H. Holm. 1876.
56×71.

nu, baade som Kunstner og som Menneske, støtte sig til Roed. Denne banede Vejen for ham. Paa Akademiet blev han optaget i anden Frihaandsskole og naaede hurtigt op i Gibs-skolen. Her syntes han imidlertid ikke, at han lærte ret meget. Men da Roed samtidig underviste ham i Tegning, gik han godt frem. At et Arbejde som Portrættet af Fru Phister's Moder, den gamle uendeligt borgerlige Naalemager-Enke, der efter Mandens Død havde maattet kæmpe drøjt for at holde sig oppe og som nu endelig ved den feterede Datters Hjælp var kommen paa den sikre Side, styrkede Tilliden til den unge Mand, er indlysende. I Virkeligheden viser den toogtyveaarige Vermehren sig her som en fuldmoden Kunstner.

Vermehren, der til at begynde med boede i Nykongensgade, fik meget snart en stor og god Omgangskreds. Fra Hjemmet og Skolen var han vant til at færdes blandt fint tænkende og gode Mennesker. Nu kom han gennem Apotheker Glahn i Sorø i Forbindelse med Sønnen, der var Apotheker i København. Og hans Græsk-Lærer Bojesens Hustru var Søster til Fru Anna Nielsen. Saaledes fik han Adgang til den berømte Skuespillerindes Hus. At saadanne Forbindelser var af den største Betydning for ham i flere Retninger, siger sig selv.

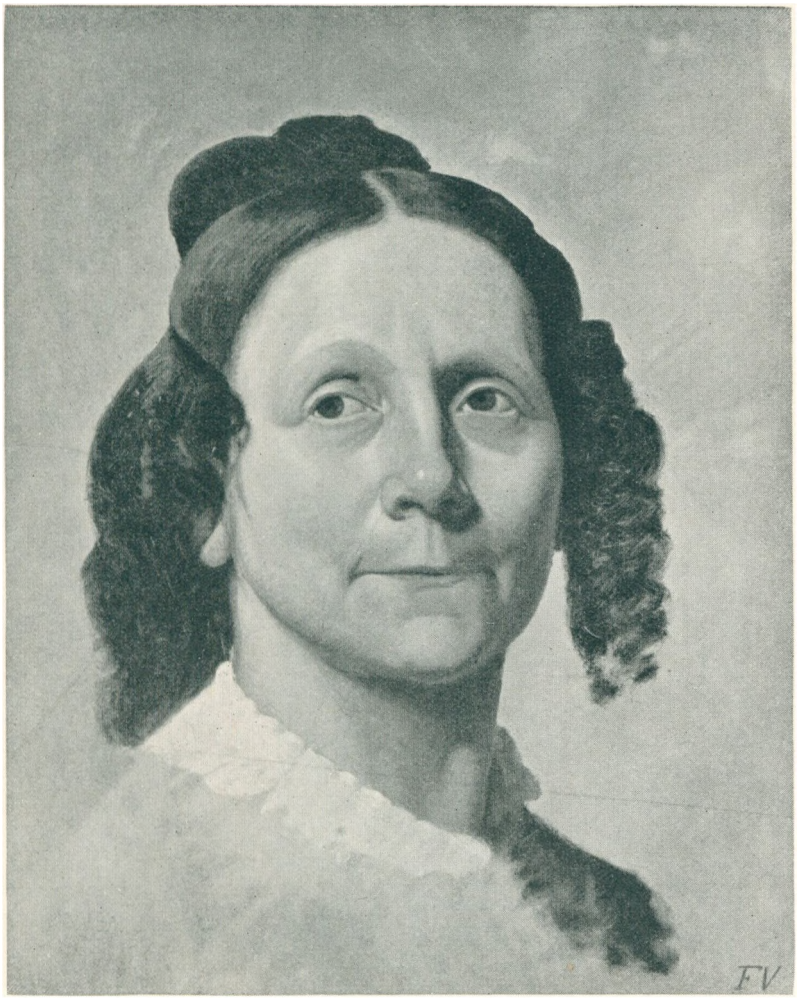

Frøken Mine Brenøe. 1877.
Forstudie til Portræt af Kgl. Skuespillerinde Fru Anna Nielsen.
29×37.

Men selv paa højeste Sted fandt Vermehren Støtte. Fra Ingemann havde han en Anbefalingsskrivelse med til Christian den Ottende. Første Gang han blev modtaget hos Kongen, sagde denne til ham: »De kan se Dem om i Stuen«. Saa pegede Majestæten paa sit, af COURT malede Portræt*). »Naa, hvad synes De om det?« Ja, Vermehren mente da ikke, det var »færdigt«. Kongen vendte sig nu mod sin Moders, Prinsesse Sophie Frederikkes Portræt, malet af Juel**), og spurgte: »Synes De da, det er færdigt?« »Ja, det er smukt«, svarede den unge Mand med dyb Overbevisning. »Mal De nu et, der er lige saa godt«, sagde Kongen, som syntes at finde Behag i Kunstneren. Denne fik i hvert Fald en Understøttelse af Chatolkassen.

Vermehren, der paa dette Tidspunkt arbejdede daglig i Roed's Atelier og som i Foraaret 1846 rykkede ind paa Modelskolen med EXNER, DALSGAARD, KITTENDORFF, HABBE, F. C. LUND og SAABYE som Kammerater levede endnu væsentlig af sine tegnede Portrætter. Men Moderens Sygdom og Død (hun blev kun femogfyrretyve Aar gammel), gjorde Arbejdet svært for ham. Paa Vejen hjem fik han, mens han bedede i Roskilde, Meddelelse om, at hun var gaaet bort.

Portrætvirksomheden maatte nu hvile en Stund. Fritz Vermehren blev hjemme hos Faderen i længere Tid, som han benyttede til at gøre Studier til det første Genrebillede, »En Skomager i sit Køkken«. Billedet blev om Efteraaret malet færdigt i København, Den unge Kunstner fandt et Par gode Modeller i Vartov til Skomageren og hans Kone. Han kendte allerede nu Høyen. Denne havde set Billedet i Constantin Hansen's Atelier i Prinsens Palæ. Da han gensaa det paa Foraarsudstillingen, sagde han kun: »Se! Se!« og blev staaende længe i tause Betragtninger. Han studerede nu med den dybeste Interesse Vermehrens Portrætter, men var og blev dog mest optaget af Genrebilledet.

Samme Efteraar var Vermehren atter en Tur i Sorø. Nu blev det fine, stilfærdige Portræt af Ingemann, Velgøreren, Vennen, tegnet. Her som i alle Portrætterne fra den Tid er Ligheden fortrinlig, Opfattelsen aandfuld og Udførelsen i høj Grad fængslende.

* Nu i Frederiksborg-Samlingen.
** Nu paa Rosenborg.

En ung Pige ved sit Skrivebord.
Portræt af Kunstnerens Datter. 1878.
30,5×38.

Portræt af Fru Zøylner. 1878.
55×66.

I København havde Kunstneren udvidet sin Bekendtskabskreds saa at sige fra Dag til Dag. Han var hurtigt bleven opfordret til at deltage i Kunstnersammenkomsterne hos Høyen. Han traf her et udsøgt Selskab, vandt mange Venner, der blev af Betydning for hans aandelige Udvikling. Men han knyttede ogsaa Forbindelser, der var ham til stor Nytte i Kampen for Tilværelsen. Han var fuldkommen paa det rene med, at Høyen's Anerkendelse og Interesse var et uvurderligt Gode. Men det kan ikke undre, at den unge livfulde Mand, der elskede og selv udøvede Musik, som holdt af at læse og følte sig draget mod Teatret, fængsledes stærkt af den Aand, som raadede i Fru Anna Nielsen's Hjem. Han var i adskillige Aar en selvskreven daglig Gæst ved Kunstnerparrets Middagsbord. Om Manden i Huset udtrykker han sig i korte, men meget sigende Vendinger. Han vil aabenbart helst tie helt stille. Men engang imellem gaar — i Brevene — Naturen over Op≈ tugtelsen. Nielsen var nok ikke videre afholdt af de unge Musikere, Skuespillere og Malere, der betragtede Villaen der ude paa Hjørnet af Frederiksbergallé og Mynstersvej med Have helt ned til Gammel Kongevej som deres andet Hjem. Med Husets Frue forholdt det sig helt anderledes. Anna Nielsen var ganske vist ikke snar til at slutte Venskaber. Men naar

Portræt af Kommerceraadinde Holm. 1878.
56×71.

hun først havde lukket et Menneske ind i sit Hjærte, da kendte hendes Hjælpsomhed overfor Vedkommende ingen Grænser.

For Vermehren, der jo havde et uroligt Sind og hyppigt plagedes af en eller anden Tvivl, blev Omgangen med denne rolige, følelsesfulde og samtidig meget forstandige Kunstnerinde af overordentlig Værdi. Han saa i hende Idealet af en Kvinde, og Læsningen af »Axel og Valborg«, hvor hun spillede den kvindelige Hovedrolle, var i den første Tid, efter at han var bleven optaget i hendes Vennekreds, en af hans største Glæder. I mange Tilfælde var Fru Anna Nielsen ogsaa som en Moder for ham. Naar han klagede over, at han ikke følte sig saa stærk, som han kunde ønske, rykkede hun ud med sine gode Raad, der sikkert har været fornuftige, da de grundede sig paa den Viden om Vandets undergørende Kraft, som hun havde fra selve Ole Bang, den berømte Læge.

Ligesom Vermehren gik Gade, Michael Wiehe og Höedt ud og ind i det Nielsenske Hus, til hvis Venner ogsaa Sangerinden Caroline Lehmann hørte. Hun sluttede sig hyppigt til Kredsen, og Vermehren lærte at skatte hendes Menneskevæsen og Kunst meget højt.

Portræt af Fru Elisabeth Hvidt. 1878.
52×68.

I sine Breve nævner han hende Gang paa Gang med alle Tegn paa den varmeste Beundring. En Tid var han meget optaget af Høedt, der dog hyppigt irriterede ham ved sit i hans Øjne ikke helt naturlige Væsen. Langt dybere var hans Følelser for Michael Wiehe og Gade, der begge, om end paa meget forskellig Vis, var Følelsesmennesker som han selv og kom hans Mands-Ideal nær. Da han i 1864 modtog Efterretningen om Michael Wiehe's Død, blev han dybt grebet og sagde stille: »Jeg har holdt meget af den ædle, sanddru Mand.«

Efterhaanden tegnede Vermehren mange af den fortrolige Kreds' Medlemmer. Turen kom først til Gade. Det var allerede i 1845. Den unge Komponist, der jo mest opholdt sig i Leipzig, var netop hjemme paa Besøg. Portrættet af den endnu næsten barnligt udseende Mester, der paa det Tidspunkt var otteogtyve Aar og allerede havde komponeret Ossian-Ouverturen og den første Symfoni og dirigeret sidstnævnte Værk paa en Gewandhaus-koncert, har Fødselsdag sammen med Fru Anna Nielsen, den fjerde September. Vermehren, der skulde til Fest-Middag i Frederiksberg Allé, havde forgæves spekuleret over, hvad han dog skulde forære Fru Nielsen til hendes Geburtsdag. Da han nu om Formiddagen mødte Gade paa Kongens Nytorv, vidste han det med det samme. Kort og godt, han bad ham

gaa med op paa Thotts Palæ. Gade gjorde Indvendinger. Der var ikke Tid, mente han. Men Vennen blev ved sit, og det endte, som det skulde. Malede Vermehren langsomt, kunde han til Gengæld, naar han vilde, tegne ligesaa hurtigt som sikkert. Skønt de to unge Mænd gav sig Stunder til at spise Frokost sammen, blev Tegningen færdig i saa god Tid, at den hos Glarmesteren kunde komme i Glas og Ramme, inden den havnede paa Fødselsdagsbordet. Om Gade var med, det melder Historien ikke. Men det prægtige Billede af ham gjorde stormende Lykke. Ikke alene i Vennekredsen. JENNY LIND, der var en ivrig Beundrer af Gade, udtalte sig i høje Toner om Portrættet og den unge Kunstner, der havde taget hendes Yndlingskomponist paa Kornet.

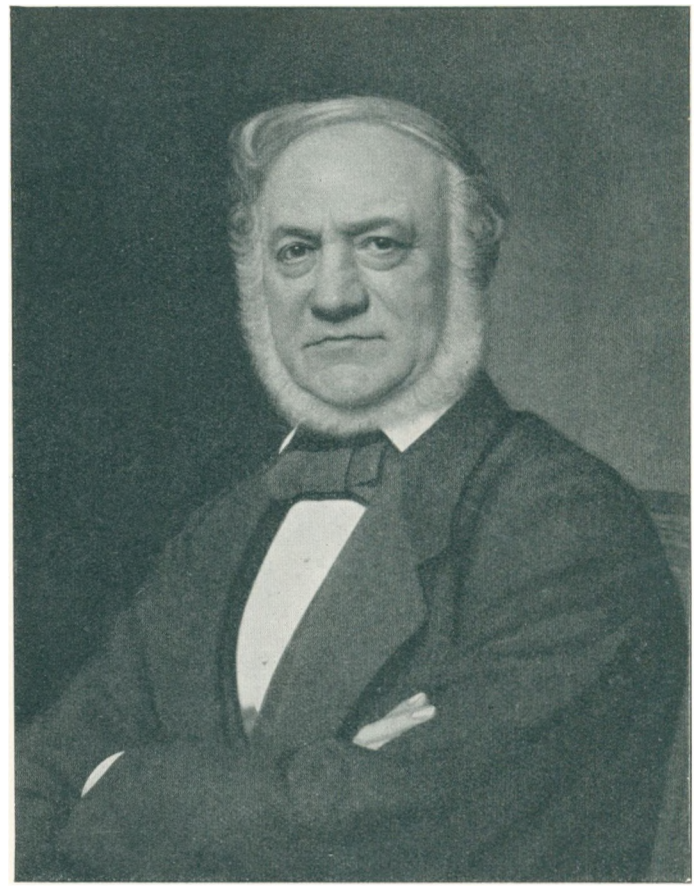

Portræt af Digteren Carl Ploug. 1879.
50×64.

Portrættet af Gade har da ogsaa over sig en egen Friskhed og Ynde, som falder godt i Traad med Forestillingerne om den elskværdige, unge Komponist. Denne blev forøvrigt endnu engang tegnet af Vermehren, nu som Midtpunkt i en stor Gruppe: Nielsen og hans to Sønner af første Ægteskab, Fru Nielsen, Frk. Thora Wexschall, hendes Datter af første Ægteskab, og Frk. Mine Brenøe, hendes Søster, der adskillige Aar senere uden Held forsøgte sig som Skuespillerinde, Husbestyrerinden Jomfru Larsen, Familiens Faktotum, Fru Phister og Höedt. Billedet, der skal have været baade morsomt og fortrinligt, er desværre forsvundet.

Dybe Sympatier knyttede Vermehren, der var fyldt af Beundring for den gamle tyske Musik, for Mestre som Haydn, Mozart, Beethoven, Schumann og Mendelsohn, til Gade, i hvis udpræget danske Musik han fandt lignende Værdier som i hines. Tilmed morede han sig kosteligt over den unge Komponist's Form for Lune. Vermehren kunde mange mange Aar efter le hjerteligt, naar han mindedes, hvorledes Gade engang efterlignede en Mand, der havde en pudsig Maade at gaa ud ad en Dør, og gennemførte sin Rolle saa grundigt, at han forsvandt ned ad Trapperne og blev borte med det samme.

I 1846 var det Michael Wiehe's Tur til at blive tegnet. Den høje, skraanende Pande, det sjælfulde Blik, den fine Næse, den udtryksfulde Mund, det er der altsammen i dette Billede, er der paa en saadan Maade, at man siger til sig selv: Her har vi »den ædle, sanddru Mand«, denne Michael Wiehe, i hvem Hjærtets Fornemhed og Kunstnertemperamentets Rigdom var saa inderligt forenet som hverken før eller senere hos nogen anden dansk Skuespiller.

Høedt maatte vente til 1847. Men det var maaske hans egen Skyld. Det skulde ikke undre, om Grunden var den, at han ikke kunde bestemme sig til at sidde Model nogle

Portræt af Etatsraad Chr. Holm, jun. 1879.
50×65.

Timer. En af de Egenskaber hos ham, der efterhaanden havde kølnet Vermehrens Interesse, var hans paafaldende Ubeslutsomhed. Denne fik ham til at ræsonnere som saa, at hvad man kan opsætte til i Morgen, det skal man ikke gøre idag. Tegningen aabenbarer egentlig ikke Høedt's Svaghed. Panden er klar, Blikket roligt, Munden fast. Han tog sig ud. Men i de Portrætter, Vermehren senere, i 1851 og 1880, malede af den stærkt omdisputerede Skuespiller, ser vi ham, som han virkelig var. Og de ligner sikkert ikke mindre godt. Vermehren fik forøvrigt, da han havde Høedt paa Afstand, mere og mere tilovers for ham, især under Modgangstiden i Halvtredserne. Han har med alle Tegn paa dyb Sympati og Bevægelse fortalt om sit sidste Besøg hos den nedbrudte Mand, der skjulte sig i de tyste Stuer paa Nørregade. Nogle Aar efter at han havde malet det sidste af de to nævnte Portrætter, kørte han en Dag hen til Høedt for at vise ham sit Arbejde. Han stillede Billedet fra sig og dækkede det med et Klæde, indtil Høedt langsomt og besværligt, uendelig træt, var kommen ind fra Sideværelset og havde budt ham velkommen med næsten uhørlig Stemme. Saa fjernede han Klædet. Den gamle, aandeligt nedbrudte Skuespiller stod ubevægelig en Stund, stirrende med et halvt udslukt Blik paa Billedet, dette Billede der var malet, mens han endnu var i sin fulde Kraft, dette Billede, der var ham og dog ikke ham og ligesom

Portræt af Etatsraadinde Holm, født Zøylner. 1880.
50×65.

mindede ham om et Menneske, han for mange, mange Aar siden havde staaet nær. Og som et Barn tog han om Vermehren, lænede sig op til ham og græd over det, der engang var.

Vermehren naaede ikke at komme til at male Fru Anna Nielsen, mens hun levede. Der existerer derimod en Tegning fra 1850. Den viser os en alt andet end regelmæssig smuk Kvinde med en godlidende Mund, et alvorligt og tænksomt Udtryk i de store, lidt fremtrædende Øjne. Mange Aar efter, nemlig i 1877, malede han et Studie af den ovenfor omtalte Frk. Mine Brenøe og benyttede det som Forarbejde til Portrættet af Fru Anna Nielsen i Frederiksborg-Samlingen.

Foruden de allerede nævnte tegnede Vermehren i Slutningen af Fyrrerne og de første Aar af Halvtredserne en Mængde Portrætter. Det var endnu Venner og Bekendte, der mest søgte ham. Der var Carsten Hauch og der var det statelige gamle Ægtepar Etatsraad og Etatsraadinde Wroblewski, der var Peder Hjorth, Læreren fra Akademitiden i Sorø, senere Professor, der var Stiftsprovst Tryde og I. P. Hartmann's gamle Forældre, han med Kalot og Slobrok, hun i stiveste Stads, der var I. P. Hartmann's Hustru med det blide Ungpigeansigt under Matrone-Kappen, og der var endelig Fru Phister, sund og smuk,

men lidt mindre muntert udseende, end vi tænker os den berømte Holberg-Skuespillerinde, den livsglade Pernille.

En Særstilling blandt disse tidlige, tegnede Portrætter indtager Ungdomsbilledet af Kunstnerens senere Hustru, der nu var sytten Somre. Helene Nyblom, der engang som lille havde set Thomasine Grüner flagre forbi i en lyserød Kjole, kunde ikke glemme dette Syn igen og skildrer hende som en højst indtagende ung Kvinde med en slank, alfelet og yndig Skikkelse, lokket Haar, gratiøse Bevægelser og et henrivende Smil. End ikke de pragtfulde Tænder glemmer hun. I Overensstemmelse med dette Billede viser den vordende Fru Vermehren sig i Tegningen. Hun er set med en forelsket Mands Øjne. Og som om Kunstneren vilde fremhæve Modellens særlige Betydning for ham, har han her tegnet med en langt blødere Streg end han ellers brugte. Billedet af den unge Kvinde er let og luftigt, poetisk og mildt, nøjagtigt svarende til det Indtryk, man gennem Vermehrens Breve modtager af hende. Helene Nyblom siger om denne Kunstnerhustru, at hun, skønt hendes Dag var travlt optaget fra Morgen til Aften af Hus og Hjem, af de mange Børn, der skulde plejes og passes og opdrages, af en Mand, hvis Gærning hun fulgte med Liv og Sjæl, vedblev at gøre et ungdommeligt og livfuldt Indtryk, indtil hun nogleogfyrretyve Aar gammel blev angrebet af Kræft i Brystet og bukkede under. I 1872, fem Aar før hun døde, malede Vermehren et aldrig helt fuldført Billede af hende. Det er let at genkende den unge Pige, som blev tegnet i Forlovelsens første Tid. Kunstneren ser paa hende med de samme forelskede Øjne som dengang. For ham er hun uforandret. Haaret bølger endnu blødt og lokket omkring det smukke Hoved. Men de unge Øjnes drømmende Blik er veget for et Udtryk af stille og dyb Alvor*).

Portræt af Fru Ch. Grøn, født Albeck. 1880.
50×70.

— — —

*) Ægteparret Vermehren's Børn er *Johannes V.*, Fuldmægtig i Sparekassen, født 1858, Professorinde *Thora Henningsen*, f. 1859, *Nikolaj V.*, Direktør, f. 1861, *Gustav V.*, Figur- og Landskabsmaler, f. 1863. *Frederik V.*, Overlæge ved Frederiksberg Hospital, f. 1865, død 1921, *Sophus V.*, Figurmaler, f. 1866, *Poul V.*, f. 1867, *Elisabeth V.*, f. 1869, *Christian V.*, f. 1872, død 1873, og *Christiane V.*, f. 1873, død 1883.

I Midten af Fyrrerne var Vermehren begyndt at *male* Portrætter. Allerede de ældste af dem er trods iøjnefaldende og mærkelige Ubehjælpsomheder, som aldrig findes i Tegningerne, særprægede Arbejder med en alvorlig og udtryksfuld Holdning. I Portrættet af Forpagter HELMERS fra 1846 er al Usikkerhed overvundet. Ægteparret FRISCH, der blev malet Aaret efter, er skildret, saa man synes at kende dem. Nu er Vermehren begyndt at lægge Vægt paa Redegørelsen for de forskellige Stoffer. Selv i Gengivelsen af Fru Frisch's Portræt ses det tydeligt, hvor rigtigt Vermehrens Pensel har skelnet mellem Silke og Fløjl, mellem Kniplinger og Lin.

Portræt af Fru Neruda, født Holm. 1881.
50×70.

Før Vermehren drog afsted som frivillig Deltager i Krigen, havde han i Sorø malet Apotheker Glahn, der efter Billedet at dømme havde forandret sig ikke saa lidt i Løbet af de fire Aar, som var gaaet, siden han, en af de første udenfor de unge Akademi-Kammeraters Kreds, var bleven tegnet. Udtrykket er blevet alvorligere og mere eftertænksomt. Er det mon Krigen, der faar den gode Apotheker til at presse Læberne fastere sammen? Aarenes Tryk var det næppe. Han levede endnu i sexogtyve Aar og var enoghalvfems, da han døde.

I 1848 malede Vermehren ogsaa de to Brødre MYHRE, Obersten og Boghandleren. Begge Portrætterne, det første næsten pertentligt, det andet lettere, mere skitsemæssigt behandlet, findes nu i Johan Hansen's Samling. Aaret efter fulgte to vidt forskellige Portrætter. Det var Billederne af Svigermoderen, Justitsraadinde GRÜNER, hvem Datteren, der netop paa dette Tidspunkt var bleven forlovet med Vermehren, synes at have lignet en Del, og af gamle Fru KREBS. Den førstes fine sensitive Træk og den andens brede Ansigt med den godmodige, men begrædelige Mine er lige sikkert opfattet. Mærkelig nok synes det noget sortladne Portræt af den sydlandsk udseende VAN BRACKEL at være malet omtrent ved samme Tid.

Da »Reservesoldaten« var færdig, malede Vermehren en af sine gamle Lærere, nemlig C. F. WEGENER, senere Geheimearkivar og Konferensraad. Nogen Tid efter rejste han over til Silkeborg for at male Fabrikejer DREWSEN. Paa en Udflugt i Omegnen fik han Idèen til »Hvedebrødsmanden«. Om dette Billede siger han, at det maaske er den første

Portræt af Etatsraadinde Heymann. 1881.
82×106.

Figur i dansk Malerkunst, »der er konsekvent udført i Solskin«. Studiet til Mandens Hoved kunde i Grunden godt betegnes som et Portræt. Det samme gælder det nogle Aar yngre Studie til »Faarehyrden«s Hoved, et Arbejde, der ved sin Kraft, Udtryksfuldhed og næsten impressionistiske Friskhed indtager en Særstilling i Vermehrens Kunst.*

Takket være navnlig Høyen lærte Vermehren stadig flere og flere af Datidens fremragende Mænd at kende. Da hans Velynder i Foraaret 1851 holdt sine Forelæsninger i Alfred Hage's Hus, fremkom han en Aften med følgende Udtalelse: »Dansk Kunst! Ja, skulde jeg betegne, hvad jeg mener dermed, vilde jeg pege paa et Billede, der for Tiden hænger paa Charlottenborg. Det er Vermehren's »Sovende Kone«; det er dansk Kunst.« Da var der en dyb Stemme ude blandt Tilhørerne, som svarede: »Ja, det er vist.« Stemmen var Grundtvig's. Hos Hage's traf han naturligvis ogsaa Ploug, som han forresten havde kendt siden Studenterdagene og hvis Portræt han malede mange Aar efter. Heise, der jo

* Desværre har det ikke været muligt at skaffe en Gengivelse af dette Billede.

Portræt af Etatsraadinde Heymann. Brudstykke. 1881.

ligesom Ploug var Hage's Svigersøn, lærte han senere at kende. Samlingen paa Nivaagaard vidner om den Interesse, Familien viste Vermehrens Kunst.

Af de yngre Malere var P. C. Skovgaard den, der i disse Aar stod ham nærmest. Han var bleven gift i Foraaret 1851, og Vermehren lejede strax Værelser hos det unge Ægtepar, der havde slaaet sig ned i Overgaden oven Vandet. Dette Samliv varede i to Aar. Vermehren var hyppigt borte ret længe ad Gangen. I et Brev fra Efteraaret 51 udtaler han Frygt for, at Skovgaard skal tro, han overhovedet ikke er til Sinds at tage de lejede Værelser i Brug.

Vennerne boede i Hus med Constantin Hansen, som havde første Sal og med hvem de kom daglig sammen. Den ældre Kunstner tog sig især af Vermehren. Han indprentede ham, at han skulde arbejde meget hurtigere, end det hidtil havde været hans Vane, og at han i højere Grad end før skulde have sin Opmærksomhed henvendt paa Helhedsindtrykket. Det; han vilde, var dog saa forskelligt fra det, Vermehren havde lært hos Roed, at han maatte give tabt. Omgangen med Skovgaard var baade kunstnerisk og rent menneskeligt af langt større Betydning for Vermehren. Der bestod mellem de to unge Kunstnere et hjærteligt Forhold, baseret paa gensidig Agtelse og Tillid. I et af sine Breve udbryder Ver-

Portræt af Fru Schytte. 1881.
50×65.

mehren pludselig: »Den elskværdige Skovgaard!« Denne syntes saa godt om Vennens Portrætter, at han Gang paa Gang opmuntrede ham til at fortsætte. Sligt gjorde godt, naar en indre Stemme samtidig hviskede: »Portrætmaleri! Portrætmaleri!« Men Opmuntringen faldt til Jorden, naar Vermehren følte Arbejdet med Portrætterne som en besværlig »Profession«. Mens Skovgaard var i Italien, 1854, modtog han fra Vennen flere Breve, der indeholdt bitre Klager over de kedelige Ansigter, han maatte beskæftige sig med.

Paa dette Tidspunkt havde Vermehren faaet en anden Lejlighed. Skønt han og Skovgaard nu saaes sjældnere, kølnedes deres Venskab ikke. Dette er fuldkommen forstaaeligt. Helene Nyblom giver Forklaringen, idet hun skriver: »Det Hovedindtryk, som Skovgaard og hans Hjem efterlod paa mig, er af noget gennemærligt og sandt, af Mennesker, som havde Mod til at være sig selv og leve deres eget Liv, i hvilke Omgivelser det saa skulde være.« Ærlighed og Sandhed i Kunst og Liv, det var jo netop hvad Vermehren søgte.

I Aarene 1852—53 tegnede Vermehren kun faa Portrætter. Det mest bekendte af disse forestiller Fru Kaptajn Petersen, der var en Slægtning af Høedt. Men de malede Portrætter var talrige. A. DE JONQUIÈRES, der som en kuldskær gammel Marki kryber sammen i sit

En Mand der stopper sin Pibe. 1882.

Sjal, Fru DE CONINCK og DALSGAARD har interesseret Kunstneren særligt. Med sidstnævnte var Vermehren Ven gennem hele Livet. Efter 1862, da Dalsgaard vendte Hovedstaden Ryggen for at drage ud til Sorø og indtage den efter Harders Død ledige Plads som Tegnelærer, saaes de imidlertid kun i Ny og Næ.

Medens Vermehren i Foraaret 1854 var optaget af et Billede med nogle Børn, der udenfor et Bondehus klædte sig paa i Solskinnet, kom Marstrand ud til ham for at se, hvordan det gik med hans Arbejde. »Ja, det kan jo blive meget godt,« sagde han. »Maa jeg faa et Stykke Kridt?« Og saa tegnede han Billedet saadan over, at Kompositionen ganske vist blev meget bedre, men ogsaa saadan, at Vermehren ikke kunde faa Anvendelse for sine Studier. Og da Marstrand var gaaet, erklærede han, at nu vilde han ikke være Figur-, men Landskabsmaler. Saa var det Skovgaard kom med de forløsende Ord: »Mal ikke Skov, gaa til Sletterne, rejs til Jylland.« Og han snakkede ikke blot, han handlede, skrev sporenstregs til den Mand, der ejede Seilgaard, hvor »Faarehyrden«, et af Hovedværkerne i ældre dansk Kunst, snart efter saa Dagens Lys.

At Aarene 54—55 blev fattige paa Portrætter fra Vermehren's Haand, er ganske naturligt. Arbejdet ovre paa Heden og den italienske Rejse gav ham Stof nok. Medens han under det tidligere Besøg i Jylland kun havde malet Fabrikant Drewsen, var Ejeren af Seilgaard, Proprietær NEUMANN, nu ene om at blive foreviget i et Portræt.

Inden Vermehren rejste til Udlandet, fik han fuldført et Arbejde, der betyder det højeste, han naaede paa de tegnede Portrætters Omraade. Hen paa Foraaret tog han ud til Grüner's i Sorø. Han skulde sige Farvel. Og den ene Dag gik efter den anden. Men der blev dog Stunder til kunstnerisk Arbejde. Ovre paa den anden Side af Søen boede en gammel mærkelig Mand, Digteren Bredahl. Ham og Præsten Ferdinand Fenger tegnede Vermehren, inden han vendte tilbage til København for at træffe de sidste Forberedelser til Rejsen.

Nogen Tid før Vermehren kom til Sorø havde han i København modtaget følgende, for sin Forfatter meget karakteristiske, men paa et enkelt uvæsentligt Punkt uklare Brev:

»Damsgaard, d. 22. Marts 1855.

Det vilde være en Barmhjærtigheds Gjerning, Høistærede! at forsyne mig med en antagelig Grund, der kunde undskylde mit seenfærdige Svar paa Deres ærede Skrivelse af 13de d. M. For at retfærdiggiøre mig kunde jeg vel tye til en eller anden Fiction og lade den spille en Undskyldnings Rolle; men jeg vilde forøge min Skyld, naar jeg besværede Dem med slige fingerede Sager — og godt og vel, om De ikke regner slige Fictioner blandt de Ting, man ikke bør ændse.

Efter gammel Vane har Sot og Alder drevet deres Spil med mig og gjort mig til en gammel, affældig Graaskjæg; men for min Forfatter-Forfængelighed (en Sirene, der har traadt sine Børnesko) har Sot og Alder endnu ikke udhulet en Grav; thi er det mig hjertelig kjert, at De vil male mit Portræt til litographisk Brug. Men Skjægget! Skjægget, Høistærede! Ingemann kalder det jo »smukt« — et Prædikat, der lyder lifligt for mit Øre! — men i det sidste Aar har hans Øie ikke seet mit Skjæg, som han, ifald han saa det nu, maaske vilde kalde »et Skræmmebillede af en Uglerede paa en Hage i Christenheden«! Jeg lod, ellers, mit Skjæg voxe i Haab om, at det skulde frie mig for Tandpine, det vil sige for Pine i Stumperne, jeg har tilbage. Jeg vilde skille mig ved det, naar Veiret blev mildt, men nu skal det blive siddende hvor det sidder, indtil De har fældet Dommen, hvilket, haaber jeg, vil skee, naar De, efter Løfte, beærer mig med et Besøg i min Herreborg, som er en Bondehytte, gammel og brøstfældig ligesom

Deres
ærbødigste
C. Bredahl.«

Vermehren kendte selvfølgelig Bredahl fra Akademi-Tiden. Og Brevet gjorde Indtryk paa ham. Han sad derinde i København, saa for sig den forpinte gamle Særling med de sørgmodige Øjne, det pjudskede Haar, det berømte Skæg og den slidte Vadmels Klædning, dukket af megen Modgang, styrket af indre Kraft, fra Isse til Fod præget af Kampen for at gøre Bondehytten til en Ridderborg. Han troede at høre Bredahl's dybe, skønne Stemme, der var som en Basun. Og han mindedes den Gang, han bad om at maatte høre denne Stemme udfolde sig og Bredahl saa opfordrede ham til at fremsige det lille gribende Digt, som han havde lært af Høedt:

»Den lille Kreds af mine Ønskers Kjæde
Stor nok jeg i min Barndom fandt,
Mit Hjærte slog i barnlig Glæde;
Jeg vidste hvad det var at græde;
Men Taaren knap, hvorfor den randt.

Tillukket, lig en Drøm, der snart forsvinder
Mit Bardoms-Eden for mig staar,
Nu bleger Sorger mine Kinder,
Og Taaren ved, hvorfor den rinder;
Men Hjertet knap, hvorfor det slaar.«

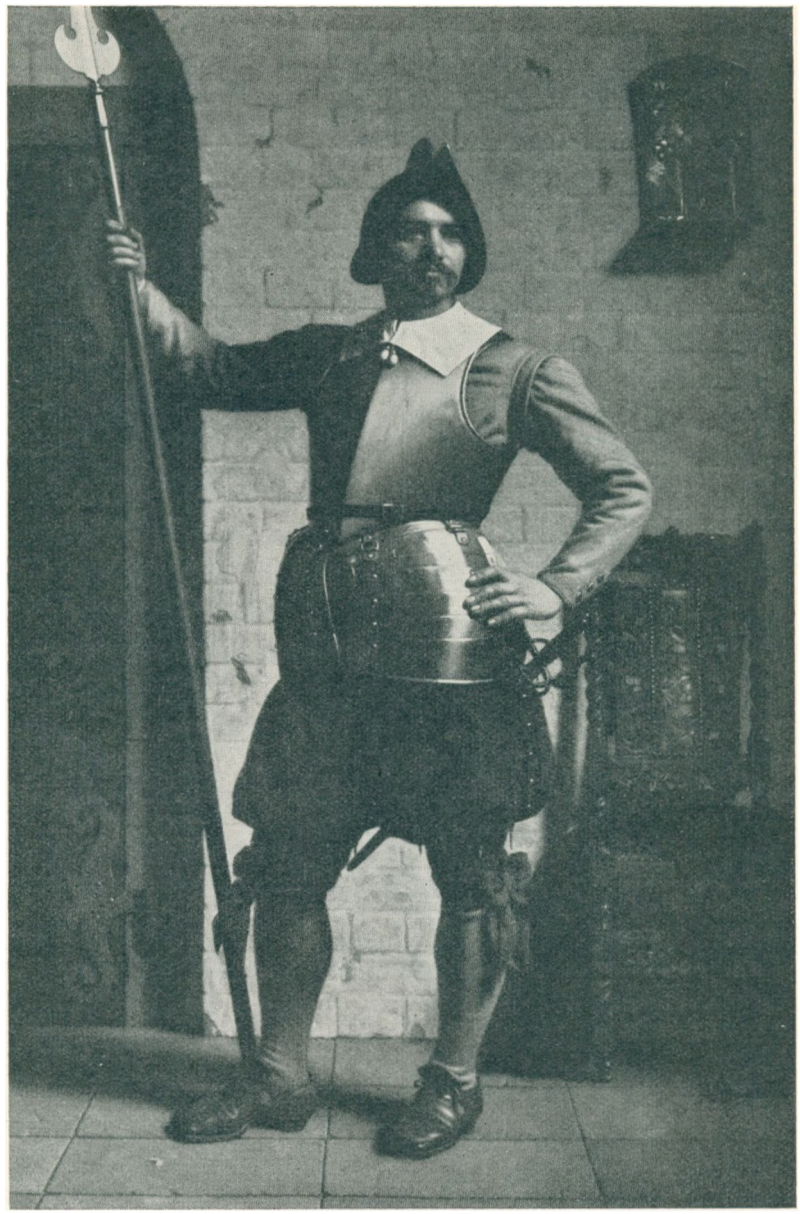

En Landsknægt. 1882.
33×51.

Saaledes citerede den unge Kunstner den gamle Digters Klagesang. Bredahl fik Taarer i Øjnene, gik ud af Stuen og kom tilbage med et slidt og fedtet Exemplar af den Fortælling, hvori Digtet staar.

Det var paa Opfordring af Notarius publicus, Etatsraad ABRAHAMS, at Vermehren skrev til Bredahl og bad om Tilladelse til at tegne ham*). Selskabet for dansk Literaturs Fremme vilde nemlig udgive Bredahl's Skrifter og ønskede i den Anledning hans Portræt.

Tegningen af Bredahl blev et af Vermehren's ejendommeligste, mest beaandede Arbejder. Med et enestaaende Mesterskab gjorde han Rede for alle Enkeltheder og tabte dog intet Øjeblik Helheden af Syne. Der existerer i dansk Kunst næppe noget Portræt, der paa samme Tid er saa detaljeret udført og af en saa levende Virkning.

* Det fremgaar af Bredahl's Svar, at Sagen forholdt sig noget anderledes, end man efter Vermehren's egen Beretning skulde tro.

En ung Mand fra det attende Aarhundrede. 1883.

Mens Vermehren var i Italien malede han jo ingen egentlige Portrætter. Og i de to første Aar efter Hjemkomsten traadte Genrebillederne i Forgrunden. Billedet af den sikre Fru FUGL med det karakteristiske Underbid danner en Undtagelse. Men de gentagne Ophold i Vindstrup fører med sig Tegningerne af Pastor GLAHN og hans Hustru, der saa hjærteligt tog sig af Vermehren's Familie og ham selv med, naar han trængte til Adspredelse. »Det er velsignede Mennesker,« skriver han. »Uden dem vilde det knibe at holde ud.« Portrættet af Præsten, som han maatte tegne om Aftenen, betegner han mærkelig nok som det mest gennemførte, han overhovedet har gjort.

Vermehren havde i Sommeren 1860, mens han var i Vindstrup, Besøg af Maleren Habbe*). Denne synes at have været en underlig forstyrret Person, ikke alene vanskelig af Sind, men ogsaa legemlig svag. Vermehren antyder i sine Breve, at han har haft mange Kvaler med dette Menneske og gyser ved Tanken om at skulle have ham boende i Nærheden paa Gamle Kongevej. Hvornaar han malede »Portrættet af Maleren Habbes Moder«, kan ikke bestemt afgøres. Det er forøvrigt et meget dygtigt og udtryksfuldt Billede. Den gode Kone ser noget bekymret ud. Det var nok ikke uden Grund.

Da det i Slutningen af Halvtredserne var forbi med de regelmæssige, lange Sommer-Ophold paa Landet, følte Vermehren sig, som allerede omtalt, meget træt og udpint. Efter at have genvundet sine Kræfter saa han Sandheden i Øjnene, og Sandheden var den, at han ikke kunde leve af Genrebillederne, der tog ham altfor megen Tid. Han maatte, saa nødigt han vilde, helt eller næsten helt hellige sig de malede Portrætter. Denne Virksomhed optog fra nu af saa godt som al den Tid, hans Lærergerning levnede ham. I de første tyve Aar udførte han omtrent halvfjerdsindstyve malede Portrætter, som, i Modsætning til de tidligere, næsten alle blev udstillede. Billedet af SONNE, som Vermehren malede til Udstillingskomiteen, var saaledes paa Foraarsudstillingen i 1870. Det hører langt fra til Kunstnerens bedste Arbejder. Men saa kom hans gamle Bekendt, Papirhandler WANSCHER og bad ham om at

*) NIKOLAJ FRANCOIS HABBE, født i 1827, var Søn af russisk Konsul Habbe. Moderen var født Tegner. I 1875 udvandrede han til Australien, hvor han lagde sig efter Glasmaleri og døde 1889. Moderen fulgte, skønt hun var 74 Aar, med ham. Heller ikke hun kom tilbage.

Gaardparti fra Hornbæk. 1883.

male hans Hustru. Resultatet blev et Værk, i hvilket Vermehren naaede sin Kulmination som Portrætmaler. Da Høyen saa det, talte han om Holbein. Det ligger maaske nok saa nær at tænke paa Ingres. Ved sin Form, ved sin Farve, ved sin hele monumentale Holdning, sit dybe menneskelige Indhold og sin fuldkomne Sanddruhed vil dette Arbejde alle Dage indtage en Hædersplads i Danmarks Portrætkunst. Dragtens faa Farver, det glansfulde Graa i Kjolen, det Lilla i Kappebaandene, det Hvide i Kappen, Haandstrimlerne og Strikketøjet, danner en fuldkommen Harmoni af fin og kølig Skønhed. Og paa Bordet, bag Figuren, dukker frem af Tusmørket forskellige Genstande: Glas, Blækhus, Bog og Blomst, dejligt malt som de bedste hollandske Stillelivsmalere gjorde den Slags eller lignende Ting. Portrættet burde være at finde i Statens Museum. Sammen med »Den italienske Svinehyrde« (som jo engang kommer), »Faarehyrden paa Heden«, »Sædemanden« og »Vindstrup-Interiørerne« vilde det give et Helhedsindtryk af en fornem Kunstnerpersonlighed.

Vermehren, der af Pligt var kommen ind paa Portrætmaleriet som Levevej, følte, efter at han havde malet Fru Wanscher, en kunstnerisk Tilfredsstillelse, der gjorde ham usigelig let til Mode. Selv om han mangen Gang maatte ærgre sig over en kedelig eller uskøn Model, forsonede han sig dog efterhaanden helt med den Gerning, han nu følte sig henvist til. Som gammel sendte han ganske vist Genremaleriet en vemodig Tanke en Gang imellem, men han tænkte aldrig for Alvor paa at lægge Portrætterne paa Hylden. Og han havde den Lykke, at han lige til det sidste bevarede sit enestaaende Herredømme over Formen. Det var Grunden til, at han ikke mærkede Tilbagegangen paa andre Punkter.

Det forekommer mærkeligt, at Fru Plougs og Sonnes Portrætter, der er malet omtrent samtidig med Fru Wanschers, ikke faldt nær saa godt ud som dette. Heller ikke Billedet af

En Fiskerkone fra Hornbæk. 1883.
25×32
Tilhører Samlingen paa Nivaagaard.

Ploug lykkedes. Ligheden er, som sædvanlig, god nok. Men det mangeaarige Bekendtskab, som knyttede de to Mænd sammen, har ikke sat noget Spor i Vermehrens maleriske Opfattelse af Vennen. Hvorledes deres indbyrdes Forhold var, fremgaar ganske godt af en lille Episode fra 1877. En Dag traf de hinanden paa Gaden. Vermehren havde paa det Tidspunkt maattet gøre sig fortrolig med den Tanke, at hans Hustru, der jo var uhelbredelig syg, hvad Øjeblik det skulde være kunde blive taget fra ham. Mens han fortalte, gik Ploug ved Siden af ham med sænket Hoved. Først da han sluttede sin Beretning, saa Vennen op paa ham med Øjne, der stod fulde af Taarer. Forholdet mellem dem var i det hele taget saa fortroligt, at Vermehren turde vove at gøre Indsigelser, naar Ploug var gaaet alt for vidt. Blev det rigtig galt, hændte det, at han henvendte sig til Fru Ploug. Kunde hun ikke faa sin Mand fra det og det? Nej, det var der da slet ikke Tale om. Det endte som Regel med, at saa maatte han se, hvad han selv kunde udrette.

Som saa mange andre af Datidens Malere, f. Ex. Constantin Hansen, nød Vermehren paa flere Maader godt af den Interesse, de Nationalliberale viste Høyen og den nationalt prægede danske Kunst. Og fra Handelsverdenen, fra Embedsstanden, fra videnskabelige,

Sygebesøg hos det gamle Tyende. 1884.
Tilhører Statens Museum for Kunst.
47×60

litterære og kunstneriske Kredse indløb der gennem mere end en Menneskealder ustandseligt Portrætbestillinger til ham. Ypperlige Karakterskildringer vexlede i Halvfjerdserne og Firserne med konventionelle, men samvittighedsfulde, altid vellignende Portrætter. I de første Aar, han boede paa Charlottenborg, havde han et meget mørkt Atelier, som fik en saadan Indflydelse paa Portrætternes Karakter, at man har talt om »den sorte Periode«. Af Portrætterne fra Slutningen af Halvfjerdserne gjorde »En ung Pige ved sit Skrivebord« (Kunstnerens ældste Datter) særlig Lykke paa Foraarsudstillingen. Dette skyldtes dog vist mere den glimrende Udførelse af Interiøret og de mange Smaating end selve Figuren. To Gange malede Vermehren Fog, først som Provst ved Holmens Kirke, senere, i 1897, som Biskop. Det sidste af Portrætterne kom til Roskilde Domkirke. Saabye malede han til Udstillingskomitéen, Phister til Frederiksberg. Etatsraad E. Collin og Godfred Rode sad Model for ham. En Mængde Repræsentanter for det højere Bourgeoisi, Mænd og Kvinder søgte ham.

Vermehren lærte efterhaanden at tage alle disse Mennesker med godt Humør. I 1890 drog han ud til en af de store Herregaarde for at male et landligt Grevepar. Beretningen om dette Besøg viser, hvorledes han bar sig ad i den Slags Situationer. Den fornemme Dame, fortæller han, havde en stærk Tilbøjelighed til at faa meget røde Kinder. Han vidste ikke, hvorledes han skulde gøre hende begribeligt, at hun ikke maatte bevæge sig for livligt. »Da jeg nu lige er ved at male den ene Kind, den anden er malet i et heldigt Øjeblik, og jeg gærne vilde have, at de skulde svare til hinanden, saa kan du forstaa«, hedder det i et Brev til Hjemmet, »at det er svært for mig i Eftermiddag at male blegrødt efter en gloende rød Kind. Jeg har sagt hende det, men Forstaaelse af den Art faar man ikke hos disse Folk. Hun ler og anser det for almindeligt Malerpylder, og det er saa meget større Uret af hende, som disse Kinder netop er hendes *corde sensible* i samme Grad som de fremstaaende Tænder. Du kan foreløbig være glad over, at du ikke er Portrætmaler«. Aftenen gaar som Regel paa følgende Maade: »Greven falder gærne i Søvn, og hun er saa optaget af ham, at hun idelig sidder og siger: »Christian! Christian! Sover Du, Christian! Det er dog rædsomt!« Han svarer kun med en svag Grynten og med nogle Ord, som antyder, at han var oppe i Morges Kl. 4«. Vermehren forsøger at læse noget af Paludan-Müller og Kaalund, men faar ikke andet ud af det end Grevindens trevne Indrømmelse: »Det var et pænt Vers«. Mere har hun ikke at sige til den Ting. Og den gamle Kunstner kommer under sit lange Ophold paa det store Herresæde til følgende Resultat: »Jeg vil ikke bytte min Fattigdom med deres Rigdom, hvis jeg skulde tage denne sørgelige Aandsforladthed med i Bytte.« —

Og saa kom da de Aar, hvor de kunstneriske Evner ebbede ud ligesom Livet. Det gik saa langsomt ned ad Bakke, at Vermehren ikke mærkede det.

VI

AFSLUTNING

DET er klart, at de Malere og Billedhuggere, som hørte Høyen stille Kravet: Danskhed, ikke havde kunnet slutte saa varme Venskaber, dersom de havde været helt paa det Rene med Konsekvensen af hans Fordring. En ejendommelig Konstellation som Lundbye, Skovgaard, Jerichau og Frølich vilde ikke have været mulig, dersom disse Kunstnere havde talt ud om det Nationales Betydning ikke alene i Politik, men ogsaa i Kunst, i Smag. Thi ganske sikkert vilde de to første have sagt, at naturligvis bliver et Maleri og et Billedhuggerarbejde ikke til Kunst, blot fordi Emnet er nationalt, men paa den anden Side nytter det intet, at et Maleri og et Billedhuggerarbejde har glimrende Egenskaber, naar et umiskendeligt Præg af Danskhed savnes blandt disse. Og vilde de to andre have forstaaet et Ord af den Tale?

Jerichau's Stilling til Spørgsmaalet var jo bestemt af hans Kones. Han anbefalede hende ganske vist allerede i 1848 at undgaa al Diskussion med Tyskere om Forholdene i Danmark, da man alligevel »ikke kunde komme de slesvigholstenske Løgne til Livs.« Men han havde sikkert ingensomhelst Forstaaelse af Grunden til de Vanskeligheder, hun havde at kæmpe med, naar hun ønskede at blive betragtet og behandlet som dansk Malerinde. Og han var sikkert enig med hende, naar hun troede, at der ikke skulde andet og mere til for at skabe et Billede af Danmark end at stille en blond og frodig Kvinde op i en Rugmark med Dannebrog i Haanden. Jerichau's Uvilje mod Høyen giver sig Udslag i mange spydige Bemærkninger til de vildledte Venner. Hans Bitterhed havde snarere sin Grund i Hustruens isolerede Stilling end i Følelsen af, at han selv ikke fandt tilstrækkelig Paaskønnelse hos Høyen. Hvor lidt han forstod, hvad Frølich maatte gaa igennem paa Grund af sin Herkomst og sin, man kan vel nok sige, ulykkelige Kærlighed til Danmark, viste han paa mange Maader. Medens han overfor Lundbye røbede nogen Forstaaelse, da han anbefalede ham at se paa Italien med sine egne sunde Øjne og at glemme, hvorledes Syden »skulde se ud«, foraarsagede Tanken om, at Frølich vilde til München og gaa i Lære hos Kaulbach ham næsten lige saa stor en Fryd, som at han selv, af Fru Jerichau, blev sammenlignet med Gabriel Max. Jerichaus Kærlighed til Danmark var dyb nok. Han mindedes endog med Stolthed »den Kreds, han og Vennerne slog om Nordens Kæmpeaand« og kunde ganske oprigtigt sige, at han »ikke kendte nogen skønnere og stærkere Spore til alt Godt end den, som udspringer deraf«, men det er alligevel sandsynligt, at hans Hustru, ganske instinktmæssigt naturligvis, bedre forstod Betydningen af at have slaaet Rod. Hendes Biograf siger, at det var først, da hun var bleven Moder til en dansk Mands Børn, at hun følte sig som dansk. Det er rørende at høre hende sige om Sønnen Harald, at han var »saa aldeles dansk i sit Hjærte, ja, saa dansk som Faa, men ikke begrænset, smaaligt demonstrerende.« Og man synes at høre hendes Stemme skælve,

En Arbejder. 1885.
31×41

naar hun fortæller, at Harald, da han laa paa sit yderste, sang: »Der er et yndigt Land«. Hun har mere end anet, hvad det betyder, at en Kunstner føler sligt, og det var hende sikkert en oprigtig og dyb Sorg, at det Land, hendes Søn med døende Stemme maatte prise, ikke vilde tage hende ind til sit Hjerte. Men hvorledes skulde det kunne være anderledes, naar hun ikke kom videre end til at skabe et eneste Værk, Billedet af den unge Kvinde ved den saarede Soldats Leje, som, endda kun ved en overfladisk Betragtning, kan synes at eje noget af det, der er ejendommeligt for dansk Kunst. Dette Arbejde er forøvrigt et Exempel paa, at Emnet kan have Betydning for Opnaaelse af et nationalt Præg. Der kan ikke være Tvivl om, at Beskæftigelsen med en saa dansk Genstand (som Høyen vilde have sagt) gav Fru Jerichau Føling med dansk Aand. Og Frølich kom sikkert aldrig sit maaske dunkle, med uimodstaaeligt dragende, længselsfuldt attraaede Maal nærmere, end naar han tegnede til Danmarks Historie. Nu er der næppe nogen, som vil nægte, at Frølich's bedste Arbejder er Tegningerne, hvor ingen tysk Kolorit gør det af med den danske Følelse.

Medens Jerichau's maaske har næret en Slags ulykkelig Kærlighed til Høyen's Kreds, bekendte Frølich, at han følte sig draget mod denne, selv om han med nogen Bitterhed forstod, at man betragtede ham som en fremmed. Forøvrigt havde han jo i Kyhn en Ven, der vidste,

Studiehoved af en Kvinde. 1885.
26×21
Tilhører den Hirschsprungske Samling.

hvad der var i Vejen med ham. Det viste han, da han sagde, at Frølichs Personlighed var ikke Kosmopolit, men Kunstneren var det.

Interessen for det Nationale i Kunsten bredte sig naturligvis hurtigt langt ud over de Kredse, som Høyen henvendte sig til. Antageligt vilde Bevægelsen ogsaa være opstaaet uden ham. Den maatte komme. Allerede før Høyen begyndte at tale og skrive om de fædrelandske Emners Betydning havde SIBBERN gjort opmærksom paa, at noget nyt var ved at bane sig Vej frem i Maleriet. Han latterliggjorde imidlertid Skovgaards og Lundbye's Forkærlighed for hjemlige og landlige Motiver. Kunde de, klædte de sig gerne i Tørv, sagde han. Da Høyen tav, tog Julius Lange fat. Med jævne Ord, men med stærkere Virkning slog han fast, at »der er knap nogen Kunstner, hvis Sind og Hu er saa ægte dansk som Thorvaldsens,« og han ønskede, at »danske Billeder maatte faa en kraftig Smag af deres Tid, deres Folk, deres Land.« I vore Dage har adskillige Kunsthistorikere fremhævet ikke alene som en Egenskab, men som et Fortrin ved Lundbye's Kunst, at den er ejendommelig dansk. Om Skovgaard er det sagt, at den ægte danske Tone i hans Billeder bør og vil altid være hans Landsmænd kær. I sin prægtige Bog »Olympen« fremhæver Professor NILSSON som et Gode, »at hvert Folk sætter sit Præg paa sin Literatur, selv om den laaner fremmede Former«. Han kunde vel godt have

En Overhøring. 1886.
40×56

nævnt Kunsten i samme Forbindelse. Og var det ikke RENOIR, der sagde: »Et Folk kan ikke, uden at udsætte sig for den Fare at begaa Dumheder, være til Sinds at tilegne sig Egenskaber, som er dets Race fremmede. Ellers naar man hurtigt til en Universalkunst, som ikke har noget Særpræg.«

Der kan anføres Hundreder af Exempler paa, at det nationale Særpræg betragtes som en værdifuld Egenskab ved et Kunstværk. Nationalitetspræget paa daarlig Kunst gør ikke denne bedre, men det maa absolut være til Stede, for at man kan tale om god Kunst, Kunst, der vil leve. Trods Enighed om Præmisserne er dette Resultat vist ikke bleven slaaet fast. Men alle Danmarks gode Malere, der strax *erkendes som danske,* beviser dets Rigtighed. I alle Dekadenceperioder udvidskes, enten ubevidst eller — i ufattelig Uforstand — bevidst, Nationalitetspræget. De bedste af vor Guldalders Malere, Eckersberg, Købke, Roed, Skovgaard, Lundbye, Marstrand, Dalsgaard og Vermehren, var alle, uden at vide det, uden at skænke det en Tanke, altsaa ganske selvfølgeligt, danske af Sind, danske af Væsen, danske i Udtryksmaade, fordi — ja, fordi de var ganske naturlige som Mennesker, fordi de som Kunstnere iagttog Naturen umiddelbart, gengav den sanddru og lod det personlige Præg komme af sig selv. Ingen af disse Kunstnere tillagde det nationale Emne som saadant nogen Betydning. Ægthed i Følelsen, Ægthed i Gengivelsen var det afgørende. Det udanske var det allermest

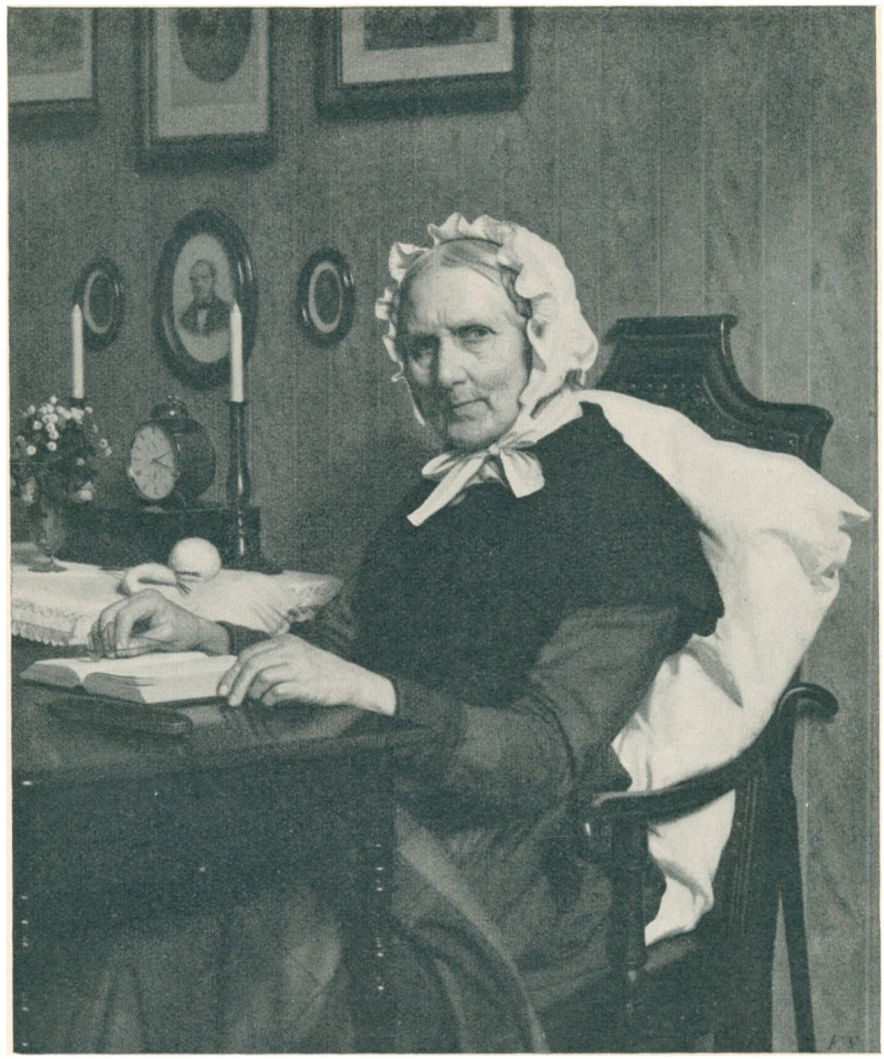

En Reconvalescent. 1887.
37×46

uægte. Selv om i et Billede Motivet var dansk og Dragterne danske, selv om det var fyldt med Dannebrogsflag, Bøgetræer og blaanende Sø, kom der dog ikke noget Kunstværk ud af det, hvis Ægtheden manglede.

Vermehren taler aldrig om sine Emners Danskhed. Fædrelandskærligheden, Samhørigheden med dansk Jord var ham en saa naturlig Følelse, at han ikke mærkede noget til den, undtagen naar den blev saaret. Gennem Moderen, hvem han i det Hele slægtede paa baade i det Indre og det Ydre, havde han dyb Rod i dansk Jord. Dansk var han til Fingerspidserne. Dansk var hans ydre Tilsyneladelse, hans Hjærte, hans Form for Intelligens. Dansk blev derfor ogsaa hans Kunst, blev det ganske ligefrem, paa samme Maade som hans Sprog blev dansk. Det er muligt, ja sandsynligt, at han som ganske ung, da han søgte efter et Emne og ude i Ringsted fandt »Skomageren i sit Køkken«, var under Indflydelse af Høyens Opfattelse af det nationale i Kunsten. Men senere lod han sig altid bestemme af sin egen Smag. Han naaede derved at holde det rent etnografiske borte fra sin Kunst, i Modsætning til Exner, for ikke at tale om de mange mindre Kunstnere, hvis Billeder kunde inspirere et nationalt Voxkabinet ved Opstillingen af yndige, pudsige, hyggelige eller belærende Grupper.

En Arbejder. 1887.
31×41
Tilhører Hs. kgl. Højhed Prins Valdemar.

Vermehren gaar lige løs paa Emnet uden nogen Bitanke, kun optaget af at faa det bedst mulige, det dygtigst mulige ud af det. Helt færdigt, samvittighedsfuldt gennemtænkt og gennemarbejdet skulde det være. Han blev ved — blev ved. At overvinde Vanskeligheder havde ganske vist noget frygteligt ved sig, men var tillige af en ejendommelig Tiltrækning. Ogsaa Marstrand havde svært ved at blive tilfreds med det Resultat, han kunde naa i sine omhyggeligt gennemførte Arbejder, ja, han paastod endog, at han ikke »kunde nok.« I det hele taget havde det Kuld af Kunstnere, til hvilket Vermehren hører, visse fælles Karaktertræk: Bestandig vaagen Selvkritik, Mistillid til egne Evner, Ængstelse for Fremtiden og Udkommet. Men Vermehren kendte ikke til de andres kejtede Forelskelser, Skuffelser, exalterede Venskaber med pludselige Brud og stormende Forsoninger, religiøse Anfægtelser o.s.v. Han havde en klar og rolig Følelse af Livets Alvor og Kunstens uafviselige Krav, men tillige en altfor stærkt udviklet Tvivl om at kunne strække til. Herfra stammer den Sørgmodighed, som i mange Aar pinte ham. Maaske maa man snarere tale om Nedtrykthed, der ikke laa i hans oprindelige Natur. Man kan ikke befri sig for den Tanke, at han som Regel gjorde sig Tingene vanskeligere, end de i Virkeligheden var. Det er naturligvis umuligt at afgøre, hvor

Portræt af Kunstnerens Datter, Frøken Elisabeth Vermehren. 1887.
29×37.

vidt hans Billeder vilde have staaet sig ved en mindre detailleret Behandling. Det prægtige, friske, brede og levende Studie til Faarhyrdens Hoved (desværre altfor godt skjult i Privatbesiddelse) er næsten impressionistisk gjort og kan nok give noget at tænke paa. Men Vermehren var i Overensstemmelse med noget meget afgørende i sit Syn paa Kunsten og i sit Menneskevæsen, naar han saa sent slap sit Arbejde, som han næsten aldrig fandt godt nok til at kunne kaldes færdigt. Det fremgaar af alt, hvad der foreligger om hans Karakter, Livsførelse og Meninger, at for hans Bevidsthed kunde man ikke spalte sig i to, hinanden uvedkommende Væsner, et Menneske og en Kunstner. Tværtimod maatte den ene af dem staa inde for, hvad den anden gjorde. Vermehrens Værk staar som et Bevis ikke alene for hans eminente Dygtighed og dybe kunstneriske Alvor, men ogsaa for hans Personligheds Rankhed og Renhed.

Beskedenhed var en af hans mest fremtrædende Egenskaber. Da han hørte, at en Sammenslutning af Malere kaldte sig Elite-Kunstnere, sagde han stille og undrende: »Det var da mærkeligt. Jeg troede ellers, at man for at være en rigtig god Kunstner ikke maatte have for

En Pige, der polerer Sølvtøj. 1889.

store Tanker om sig selv.« Hvor ydmygt, religiøst, han følte sit Ansvar som Maler fremgaa tydeligt af de Ord, han i en alvorlig Stund udtalte: »Kunsten skal være som et Par Hænder, der rækkes op mod Himlen«.

Selvfølgelig stillede en Kunstner af en saadan Støbning store Fordringer til sine Elever. Vermehren blev i 1864 (sammen med Constantin Hansen, P. C. Skovgaard og Exner) Medlem af Akademiet, det følgende Aar Assistent ved Modelskolens Forberedelsesklasse og i 1873, efter Marstrands Død, Professor ved Modelskolen. Endog Carl Bloch, der bestandig nærede Respekt og Beundring for ham, havde været hans Elev, og næsten alle Malerne af den følgende Generation: Krøyer, Tuxen, Carl Thomsen, Jerndorff, Haslund, Viggo Pedersen, Brødrene Erik og Frants Henningsen, Michael Ancher, Irminger, Therkildsen og Viggo Johansen, hvis Ungdomsarbejder tydeligt nok fortæller, hvem Læreren var, kunde takke ham for, at de blev saa dygtige Tegnere. De af dem, der lever endnu, vil bevidne, at mere samvittighedsfuld Lærer end han kunde vanskeligt tænkes. Af Breve til Vennen Meldahl, der hvert Øjeblik vilde have ham til Middag, ses det, hvor ængstelig han var for at forsømme sine Timer. Han underviste baade Formiddag og Aften og var bange for, at han ikke skulde være tilstrækkelig oplagt, naar han havde været ude i Selskab. Altsaa maatte han i lange Tider sige konsekvent nej til alle Indbydelser. Værre var det, at han selv kun

Skakspillere.
Tilhører Museet i Stockholm.

fik malet lidt. En Mængde Portrætbestillinger blev sagt af i de Aar. Hver eneste Dag gik Vermehren alle Elevernes Arbejder igennem, sagde kort og fyndigt, hvad der var forkert og roste sjeldent. Skete det, virkede det saa meget stærkere. Men han fulgte den enkeltes Udvikling Skridt for Skridt med den dybeste Opmærksomhed. Det kunde hænde, at han uden at sige et Ord tog en Elev Kridt og Vidskelæder ud af Haanden og gav sig til at tegne en eller anden vidunderlig fast Detaille i det Kludder, den Unge havde lavet til sin egen Forskrækkelse. Hans overlegent sikre Beherskelse af Form og Linie — et Omraade, paa hvilket han ikke fandt sin Overmand — indgød Eleverne den dybeste Respekt. Men han havde tillige Evne til at vække og fastholde deres Interesse. Til Gengæld fordrede han Flid og Paapasselighed, Ro i Timerne. *Ars sine scientia nihil* kunde der have staaet over Døren til det mørke Arbejdsrum, som han klagede over i Brevene fra de store Byer, hvor han saa Akademieleverne arbejde under ideelle Lysforhold.

Om Vermehrens Mangel paa Forstaaelse af de Elever, der enten ikke vilde eller ikke kunde opfylde de store Krav, han stillede til Flid og Dygtighed, og som benyttede alle Midler til at slippe udenom disse Krav, gaar der sære Frasagn. Selvfølgelig har han kunnet tage fejl. Hvorledes skulde det kunne undgaaes i en Brydningstid som Halvfjerdserne og Firserne? Men ligesom man vel nok tør sige, at han ikke saa helt forkert, naar han dadlede Tilbøjeligheden til at lystre enhver Parole, der udgik fra Frankrig, maa man have Lov til at formode,

Damebesøg i Atelieret. 1892.

at adskillige af de Elever, han sendte bort for Dovenskab eller utilstrækkeligt Talent, senere maatte give ham Ret i, at deres Evner ikke laa dér, hvor de engang havde troet at finde dem. Han har ganske sikkert ikke jaget tilnærmelsesvis saa mange Elever paa Porten trods mulige Evner, som senere Lærere har beholdt trods indlysende Talentløshed. Han vilde Usandheden til Livs, og Usandheden, mente han, fulgte i Udygtighedens Kølvand. Af sine Elever satte han Krøyer, Viggo Johansen, Frants Henningsen, Therkildsen og Carl Thomsen særlig højt. Hos Krøyer havde efter hans Mening den Realisme, som han selv hyldede, naaet sin yderste Grænse. »Hvad der gaar ud herover er Karikatur, og dennes Mission er jo at slaa ihjel alt det, den er voxet ud af,« sagde han. Overfor Elevernes Lyst til at komme ud, stillede han sig som Regel meget forstaaende. Han opmuntrede endog flere af dem til at gaa i Lære hos BONNAT. Denne blev Gang paa Gang imponeret af den Dygtighed, de unge Danske mødte med: »Hvem i Alverden har lært Dem at tegne?«

Det blev tidligt Skik at frakende hver den, der ikke vilde tage alt det Nye for gode Varer, Frisind. Vermehren undgik selvfølgelig ikke sin Skæbne. Men det er ikke ganske sikkert, at man nu til Dags vil se hans Holdning overfor det i hans Tid moderne som Udslag af Bornerthed. Han stillede ganske bestemte Fordringer til Fasthed i Formen, Ægthed i Følelsen, Naturlighed i Udtrykket, Fordringer, som han mente til enhver Tid burde honoreres. I Kravet om Dygtighed og Fordybelse, Alvor og Ærlighed vaklede han aldrig. Men som

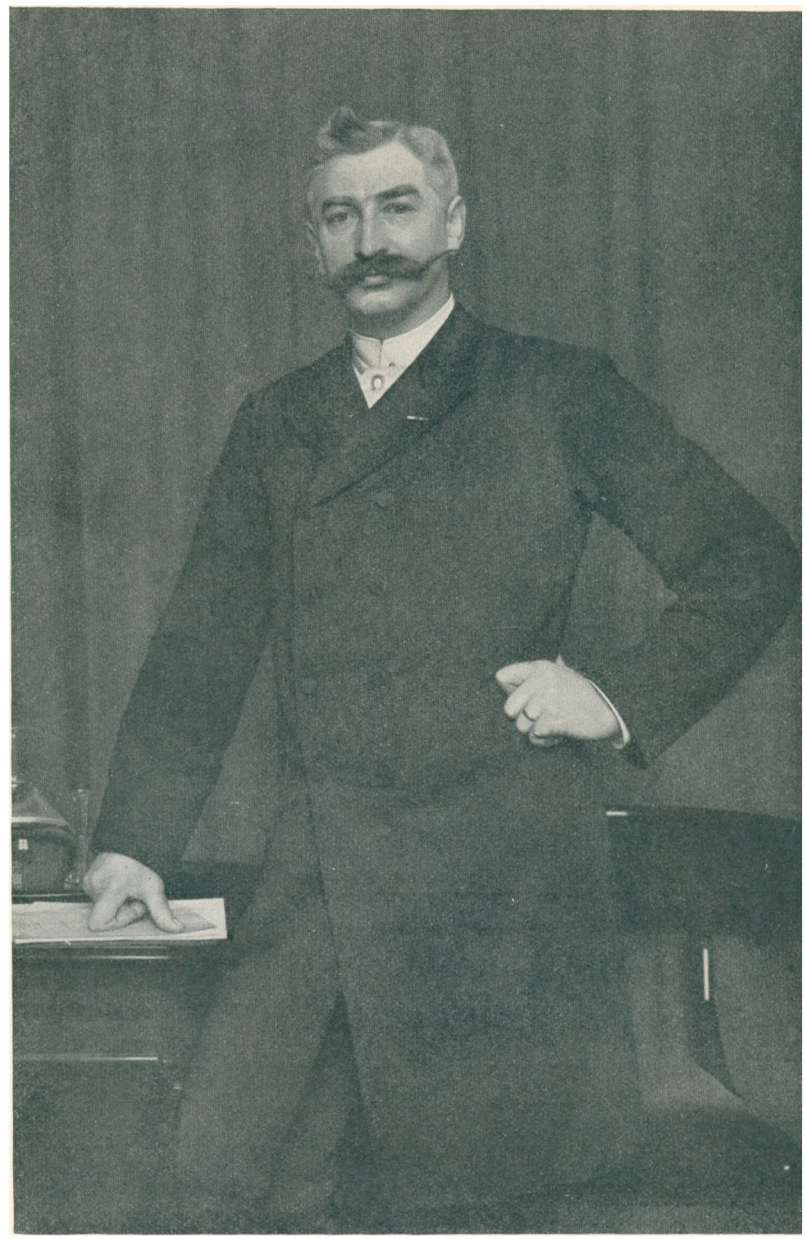

Portræt af Grosserer Vilh. Nissen. 1893.
87×134.

Portræt af Kunstnerens Broder, Kontorchef Chr. Vermehren. 1900.
46×62.

bekendt, er intet i højere Grad egnet til at gøre de Unge klare over, hvor »frisindede« de er, end et saadant Krav. Naar man undersøger, hvorledes Vermehren betragtede de Yngres og helt Unges Forhold til Akademiet, bliver Billedet af ham rigtignok et helt andet end det, den kunstneriske radikale Ungdom ønskede almindeligt udbredt. Gennem omtrent fyrretyve Aar var han at finde dèr, hvor Trangen til større Frihed rørte sig. Det begyndte med, at han i Fyrrerne var med blandt de unge Revolutionære, der havde Feltraabet »Udløsning af Akademiets Trældom« paa deres Fane. Vi ser i Begyndelsen af Tredserne hans Navn sammen med Dalsgaard's og Constantin Hansen's under en Skrivelse, i hvilken de Unge fremsætter Forslag om lettere Adgang til Akademiet. Frisindet i dette Forslag bragte Anti-Høyenianerne (Folk som f. Ex. GERTNER og Balsgaard) i Harnisk, men fandt Støtte hos den daværende Direktør, Marstrand.

I Foraaret 1881 havde Vermehren og Kyhn i et Akademiraadsmøde det berømte Sammenstød, der antog saadanne Former, at Protokollen tav om det. Anledningen var Krøyer's »Markarbejdere i Abruzzerne,« som Vermehren havde foreslaaet til Udstillingsmedaillen.

Portræt af Etatsraadinde B. Collin. 1906.
50×61.

Kyhn opponerede kraftigt og benyttede særdeles ubeherskede Udtryk. Alligevel spillede han bagefter den fornærmede Part, kom ikke mere til Møderne og meldte sig nogle Aar efter ud af Akademiet, som han nu fandt bornert og ulidelig konservativt. Hvorledes han var kommet til det Resultat, er ikke ganske klart, men sikkert er det, at han efterhaanden naaede at blive en Slags Fører for de Unge, mens Vermehren blev lyst i Band som Reaktionens Repræsentant. I denne Egenskab støttede han Meldahl i en Plan, der gik ud paa at gøre Modelskolen og Forberedelsesklassen til to jævnsides løbende Skoler og stille disse under to Professorer, saaledes at Eleverne kunde vælge hvem de vilde. Og endelig var han, Julius Lange og Bissen fælles om et Forslag, der gik ud paa, at Akademiets Medlemmer skulde vælges af et Kunstnersamfund bestaaende af alle Kunstnere, der havde fyldt 30 Aar og udstillet sex Gange.

Om Vermehrens herligt usnobbede Væsen findes der i hans egne Breve og i andres Udtalelser Vidnesbyrd nok. Gennem Brevene, gennem alt, hvad der er talt og skrevet om ham efter hans Død, modtager man Indtrykket af en sjældent helstøbt Personlighed. Denne var dog langt rigere facetteret, end man med hans Malerier som Udgangspunkt skulde tro. De

fleste af hans rolige, harmonisk formede Billeder er bleven til efter svare Kampe med Stoffet. I hans Sind kom og gik mange Stemninger. Man kan vel endog sige, at han med sine forskellige Anlæg og Interesser var en meget sammensat Natur, let til Smil og let til Taarer, oplagt til Spøg og i høj Grad modtagelig for alvorlige Indtryk, men aldrig lunefuld, altid opfyldt af Vilje og Evne til at være helt sig selv. Mærkelig nok var der en Række højt udviklede Egenskaber ved hans Væsen, som aldrig kom til Udtryk i hans Kunst. Han, der elskede sine Børn saa højt, havde ikke Evne til at skildre Børn. Han, der ejede baade Lune, Ironi og komisk Sans, fandt aldrig i sine Billeder Anvendelse for nogen af disse Egenskaber. Han, der modtog saa stærke Indtryk af Naturen, malede med Undtagelse af Ungdomstidens lille Vinterbillede aldrig noget Landskab udelukkende for Landskabets egen Skyld. Hans dybe religiøse Følelse satte intet Spor i hans Værk, og hans Interesse for Historie viser sig kun i »Soldatens Afsked«. Han, der havde en udpræget dramatisk Sans, han, der i sin Ungdom under Opholdet i Sorø spillede saa udmærket Komedie, at Lærerne stak Hovederne sammen og hviskede noget om »det kongelige Theater«, han, der fortalte saa levende om egne Oplevelser og om Indtryk fra Læsning, gik i sin Kunst uden om den stærkt bevægede Handling, det novellistiske, Anekdoten.

Da Vermehren som ganske ungt Menneske, næsten et Barn endnu, blev stillet overfor Valget mellem Kunsten og et Brødstudium, gav han sine Følelser et for hans Alder mærkelig modent Udtryk:

»En Dag greb han i Øst,
en anden om i Vester,
hver Dag en anden Lyst,
en anden Hu ham gjæster.
Saa greb han efter Alt,
men intet lykkes vilde,
han greb og greb kun galt,
indtil det var for silde.«

En og anden vil være enig med Ingemann, der syntes, at den unge Mand her viste en lykkelig Evne til at give en Tanke knap og afrundet Form. Vermehren bevarede op gennem Aarene denne Evne, hvad enten han udtrykte sig paa Vers eller i Prosa. Og det var ikke faa Digte, han i Tidens lange Løb bragte paa Papiret med sin smukke, rolige og til det sidste lige klare Haandskrift. I disse Digte har han anslaaet snart en munter og skælmsk, snart en vemodig, snart en ironisk, snart en dybt alvorlig Tone. Et af de ældste er Rimbrevet til den lille førstefødte Søn, JOHANNES. Det blev til i Vindstrup, hvor Tilværelsen hyppigt faldt Kunstneren trang og hvorfra han længtes inderligt mod Hustru og Barn. Her hedder det til Slut:

»Hils nu Moder ret fra hendes Mand
og du kan
gjærne Kinden op til hendes lægge,
kysse hende ømt med den Besked,
som du ved,
at jeg kommer snart til Eder begge.«

Omtrent femten Aar senere skrev han ved sin lille yngste Søns Jordefærd:

»O Fader i det Høje,
vi vil vort Hoved bøje
og bøje Hjærtet med.
Vi vil saa sagte græde
og give hen med Glæde
det lille Barn til Himlens Fred.«

Vermehren selv tillagde ikke sine Digte literær Betydning. Kun et af dem kom offentlig frem. Det var »Skildvagten paa Dannevirke«, der — anonymt — blev optaget i »Fædrelandet« en Ugestid før Dannevirke blev forladt. En stærk og dyb Fædrelandskærlighed kommer her meget smukt til Udtryk.

Det er aldrig vanskeligt at finde Forbillederne for Vermehrens Vers. Beundringen for PLOUG har sat mange Spor. Men det er ikke nogen almindelig Rimsmed, der har Ordet i Sangen, skrevet til Roed i Anledning af hans halvfjerdsaarige Fødselsdag. Digtet, der aldrig naaede sin Bestemmelse, fordi den gamle Kunstner, da det kom til Stykket, ikke ønskede at blive hyldet ved nogen Fest, fortæller om det smukke Forhold mellem Lærer og Elev, belyser dem begge som Kunstnere og som Mennesker og er helt i Tidens Aand. Det gengives her for første Gang i sin Helhed:

Hist, hvor i Ly af Klostrets gamle Have
Sig Kirketaarnet hæver imod Sky,
Hvor fra de store Valdemarers Grave
End Klokken lyder over Land og By;
Hvor Aaen blinker mellem grønne Enge,
Og Lærken synger over gylden Vang,
Der har Din Moder rørt din Vugges Gænge,
Der vandred' Du Din Barndoms stille Gang.

Og hvad Dit klare Øje dengang skued',
Og hvad der dybt bevægede Din Aand,
Det har Dit hele Væsen gjennemluet
Og givet Stempel til Din Kunstnerhaand.
Naar Solen lyste paa den aabne Slette,
Og Livets Straaler paa hvert Græsstraa faldt,
Da følte Du, at Sandhed er det rette,
Der bringer Varme, Liv og Lys i alt.

Og naar Dit Blik sig i Naturen tabte
Og saa, at selv det mindste er saa stort,
Da lærte Du, at ære alt det skabte
Og se hvor skjønt og herligt det er gjort.
Men naar saa Agren blev i Høsten mejet
Og gav i rige Fold sin Frugt igjen,
Da lærte Du at give, hvad Du ejed'
Af Tro og Kraft i Livets Gærning hen.

Og derfor er hvert Billed, som du malte,
Et Blad af Livets store Billedbog.
Og derfor er hvert Ord, Din Pensel talte,
Et ærligt Hjertes sande jævne Sprog.
Derfor med stærkt og kærligt Kunstnersnille
Du har Dit Løfte holdt som Kunstens Tolk
Og Værker skabt, som længe leve ville
Til Ære for Dit Navn og for Dit Folk.

Og derfor vil i Aften vi os samle,
Som tro har fulgt Din hele Kunstnerfærd,
Og sige Dig fra unge og fra gamle,
At vi af Hjertet skatte højt dit Værd.
En Strøm af Dage er for dig henrunden
Og Aftensolen mod sin Kiming gaar,
Men Aandens Daad er ei af Tiden bunden,
Og Hjertets Tak ud over Livet naar.«

Da Vermehren talte saaledes til Roed, stod han selv midt i Kampen. Og der gik endnu mange Aar, inden han kunde trække sig ud af den og unde sig den Ro, han altid havde elsket, altid havde trængt til.

Sin sidste Tid henlevede han i Kunstnerhjemmet, kærligt plejet af sin yngste Datter Elisabeth. Her mærkede den nu næsten syvogfirsindstyveaarige Kunstner, der ikke havde været egentlig syg, Døden komme. Livet ebbede ud, langsomt og sikkert efter Naturens Lov.

En Dag sagde han til en af Sønnerne, stille og selvfølgeligt som de meget gamle siger den Slags Ting: »Nu skal vi snart skilles, min Dreng.« Og Sønnen bøjede sig over ham og svarede: »Det skal vi vel, Far. Men du gaar bort med en god Samvittighed. Var det ikke saadan, at du aldrig nogensinde satte din Pensel paa Lærredet uden at at give det alleryderste?« Den gamle Kunstner tøvede et Øjeblik, tænkte sig om og svarede saa, stille og fast: »Jo, det tror jeg nok, jeg kan sige.«

Det var de sidste Ord, Vermehren sagde om sin Kunst. Den 10. Januar 1910 gik han bort. At give det bedste, det alleryderste, han formaaede, havde han som Maler, som Lærer, som Menneske altid haft for Øje. Flere og flere vil forstaa, hvad dette vil sige. Og engang vil alle være enige i deres Dom om Vermehrens store Betydning for dansk Kunst.